

ΑΡΧΑΙΑ Γ/Γ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΥΡΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Β
732

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής
ΑΘΗΝΑ 1981

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΛΥΡΙΚΗΣ
ΠΟΙΗΣΗΣ

ΣΤ 89 ΣΧΒ
Ανθολόγιο Λυρικής Ποίησης Γ'

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΛΥΡΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΠΙΛΟΓΗ — ΕΙΣΑΓΩΓΗ — ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

ΗΛ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΕΥ. ΡΟΥΣΣΟΥ, ΒΑΣ. ΤΣΑΚΑΤΙΚΑ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1981

002
KAZ
ZT2B
732

ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ - ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ - ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ - ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ - ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ
ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ

Οφ. Ευθ. Διδ. Β. Γ. Διδ.

Αύξ. Αριθ. Εισαγ. 2422 Έτος 1981

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.— Τί είναι ή ἀρχαία ἑλληνική λυρική ποίηση;

Ἡ ἀρχαία ἑλληνική λυρική ποίηση, ὅπως φαίνεται καί ἀπό τό ἐπίθετο “λυρική”, ἔχει σχέση μέ τή “λύρα”, τό μουσικό ὄργανο. Αὐτό σημαίνει ὅτι στή λυρική ποίηση, ἀντίθετα ἀπό ὅ,τι συνέβαινε στήν ἐπική, τά ποιήματα ἦταν γραμμένα ὄχι μόνο γιά νά τά ἀκοῦν ἤ νά τά διαβάζουν, ἀλλά καί γιά νά τά τραγουδοῦν, νά τά συνοδεύουν μέ μουσικά ὄργανα, ἀκόμα καί νά τά χορεύουν, τουλάχιστο ὀρισμένα ἀπό αὐτά. Ἐπομένως ἕνας ἀρχαῖος Ἕλληνας λυρικός ποιητής ἦταν ὁ δημιουργός ὄχι μόνο τῶν ποιημάτων του ἀλλά συχνά καί τῆς μελωδίας καί τῆς χορογραφίας τους. Ὁ Ἔδιος μποροῦσε νά τραγουδᾷ τά ποιήματά του, νά τά παίζει σ' ἕνα μουσικό ὄργανο καί νά τά χορεύει. Ἀκόμα μποροῦσε νά διδάξει τούς ἀνθρώπους πού θά τά τραγουδοῦσαν, θά τά ἔπαιζαν στά μουσικά ὄργανα καί θά τά χόρευαν. Ἄρα στήν ἀρχαία ἑλληνική λυρική ποίηση στίχοι, μουσική καί χορός ἀποτελοῦσαν ἐνότητα καί ἦταν γεννημένα ἀπό τήν ἴδια συγκίνηση, ἀπό τήν ψυχή ἐνός καλλιτέχνη.

Ἀπό αὐτή τή σύνθετη ἐνότητα, ἐμεῖς σήμερα ξέρουμε μόνο τούς στίχους. Τῇ μελωδία καί τά χορευτικά βήματα δέν πρόκειται νά τά μάθουμε ποτέ, γιατί χάθηκαν στήν ἀρχαιότητα. Ἀλλά καί ἀπό τό πλῆθος τῶν λυρικῶν ποιημάτων, πού γράφτηκαν στήν ἀρχαιότητα, δέν ἔφτασε ὡς ἐμᾶς παρά ἕνα σχετικά πολύ μικρό μέρος, ἔτσι πού μπορούμε νά πούμε ὅτι κανένα ἄλλο εἶδος τοῦ ἀρχαίου λόγου δέν ἔπαθε τόσο μεγάλη καταστροφή ἀπό τό χρόνο ὅσο ἡ λυρική ποίηση.

2.— Πῶς δημιουργήθηκε ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ λυρική ποίηση;

Ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ λυρική ποίηση γεννήθηκε ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τοῦ ἀτόμου, πού ἀναπτυσσόταν σέ ἐλεύθερο πολίτη, νά ἐκφράσει μέσα στὴν τέχνη τὰ προσωπικά συναισθήματά του. Τὴν ἀνάγκη αὐτὴ δὲν μπορούσε νά ἱκανοποιήσει ἡ ἐπικὴ ποίηση, πού προηγήθηκε, καθὼς μιλοῦσε κυρίως γιὰ κατορθώματα ἡρώων στὸ μακρινὸ παρελθόν καὶ δὲν ἀναφερόταν στὸ ἐγώ, στὸ ἐδῶ καὶ στὸ τώρα τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι τραγούδια ἀγαπητὰ στὸ λαό, ὅπως καὶ τραγούδια γεννημένα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ λαό, κυρίως ὕμνοι σέ θεοὺς καὶ τραγούδια γιὰ τὴ διασκέδαση, ἢ τὴν ἐργασία, ὑπῆρχαν σέ ὅλες τὶς ἐποχές. Ὑπῆρχαν ἀπὸ τὸν καιρὸ πού οἱ Ἕλληνες κατέβηκαν καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὸν ἐλλαδικὸ χῶρο. Δείγματα ἀπὸ τέτοια τραγούδια βρίσκουμε ἀκόμα καὶ μέσα στὰ ποιήματα τοῦ Ὅμηρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου. Ἀλλὰ ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ λυρική ποίηση ὡς ξεχωριστὴ μορφή τέχνης καλλιιεργήθηκε καὶ ἀναπτύχθηκε σέ ὅλα τὰ εἶδη τῆς στὰ χρόνια ἀνάμεσα στὸ 650 καὶ στὸ 450 π.Χ.

Σ' αὐτὰ τὰ χρόνια ἡ ἐλληνικὴ κοινωνία γνώρισε τὴ μεγάλη ἀνάπτυξη της. Ἦταν τότε πού οἱ Ἕλληνες, ἀφοῦ ἀπλώθηκαν στὴ Μεσόγειο καὶ ἱδρυσαν πλῆθος ἐμπορικῆς πόλεις, ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ ἐμπόριο καὶ τὴ ναυτιλία, ταξίδεψαν σ' ὅλο τὸν τότε γνωστὸ κόσμον, πλούτισαν σέ χρῆμα καὶ σέ γνώση, καὶ μὲ αὐτὰ μπόρεσαν νά καλυτερέψουν τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς τους καὶ τὴν κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ὀργάνωσή τους. Ἔτσι, ὕστερα ἀπὸ ἐπαναστάσεις ἢ ἄλλες μακρόχρονες διαδικασίες, πέτυχαν, τουλάχιστον στίς πιὸ πολλές καὶ στίς πιὸ μεγάλες πόλεις, νά καταργήσουν τὰ μοναρχικὰ πολιτεύματα καὶ τὴν αὐθαιρεσία στὴν ἀσκηση τῆς ἐξουσίας καὶ νά ἐπιβάλουν τὴν εὐρύτερη συμμετοχὴ τῶν πολιτῶν στὴν εὐθύνη γιὰ τὰ κοινὰ καὶ τὴν ἀσκηση τῆς ἐξουσίας μὲ βάση τὸ γραπτὸ δίκαιο.

Μέσα στὴ νέα κατάσταση τὸ ἄτομον ἐλεύθερον θέλησε νά ἐκφράσει τὴν προσωπικότητά του καὶ τὶς συγκινήσεις του μὲ τὴν τέχνη. Ἔτσι γεννήθηκε ἡ λυρική ποίηση, καὶ ἀναδείχτηκαν οἱ μεγάλοι λυρικοὶ ποιητῆς, πού κατόρθωσαν νά πάρουν τὸ ἀπλοϊκόν, ἀνώνυμον τραγούδι καὶ νά τὸ κάνουν ἀνώτερον καλλιτεχνικόν δημιούργημα.

3.— Ὁ ρόλος τῆς λυρικῆς ποιήσεως στὴ ζωὴ τῆς ἀρχαίας κοινωνίας.

Στὴν ἀρχαία κοινωνία ἡ λυρική ποίηση ἐπαιξε σπουδαῖο ρόλον ὄχι μόνο

ὥς μέσο ψυχαγωγίας καί αἰσθητικῆς καλλιέργειας ἀλλά καί ὥς ὀργανικό στοιχεῖο τῆς θρησκευτικῆς, τῆς ἐθνικῆς καί τῆς πολιτικῆς ζωῆς.

Μέ τή θρησκευτική ζωή σχετίζονταν λυρικά ποιήματα ἀφιερωμένα στούς θεούς καί γραμμένα εἰδικά γιά τήν τακτική δημόσια λατρεία καί γιά τίς ἰδιωτικές προσευχές. Τέτοια ποιήματα ἦταν οἱ «Ύμνοι», οἱ «Παιάνες» καί οἱ «Διθύραμβοι». Ἐπίσης ποιήματα γραμμένα γιά ὀρισμένες γιορτές τοῦ χρόνου, ὅπως τά «Ἀδώνια», μέ τά «Ἀδωνίδα», πένθιμα τραγούδια γιά τό θάνατο τοῦ Ἀδωνη. (Βλ. στή συλλογή μας τά ποιήματα 33-36, 47.)

Στήν ἐθνική ζωή ἦταν ἀφιερωμένα λυρικά ποιήματα μέ προορισμό νά καλλιεργήσουν τό ἥρωικό πνεῦμα καί τό συναίσθημα τῆς τιμῆς, νά πανηγυρίσουν γιά τήν ἀπόκρουση τοῦ ἐχθροῦ τῆς πατρίδας καί γιά ἀθλητικές νίκες μέ γενικότερο ἐθνικό χαρακτήρα καί νά ἐγκωμιάσουν τό ἦθος καί τήν ἀξία προσώπων, πού εἶτε στό στίβο εἶτε στή μάχη εἶτε στήν πολιτεία μέ τά ἔργα τους εἶχαν βεβαιώσει τίς ἐθνικές ἀρετές. Τέτοια ποιήματα ἦταν οἱ «Ἐλεγείες», τά «Ἐμβατήρια», οἱ «Ἐπίνικοι» καί τά «Ἐγκώμια». (Βλ. στή συλλογή μας τά ποιήματα 1-3, 5, 7, 31-32.)

Τήν πολιτική ζωή τήν ἐξυπηρετοῦσαν λυρικά ποιήματα, πού, ἀνάλογα μέ τήν ἰδεολογία τοῦ δημιουργοῦ τους, ἐπιχειροῦσαν νά ἐνισχύσουν τό πνεῦμα τῆς ὁμόνοιας τῶν πολιτῶν καί τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου, νά ἀποδοκιμάσουν τή βία καί τίς αὐθαιρεσίες στήν ἀσκήση τῆς ἐξουσίας, νά δείξουν τήν ἀνάγκη κοινωνικῆς δικαιοσύνης καί νά διαδώσουν γενικά τίς νέες κοινωνικές ιδέες. Τέτοιους σκοπούς ἐξυπηρετοῦσαν κυρίως οἱ «Ἐλεγείες», ἀλλά καί οἱ «Ταμβοί» καί οἱ «Παρωδίες». (Βλ. τά ποιήματα 25-27.)

Τέλος μέ τήν ἰδιωτική ζωή τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων σχετίζονταν ποικίλα λυρικά τραγούδια, πού μποροῦσαν νά τά συνθέσουν ὄχι μόνο, ὅπως συνέβαινε μέ τίς προηγούμενες κατηγορίες, ὀνομαστοί ποιητές ἀλλά καί ὁ ἀνώνυμος λαός. Ὑπῆρχαν τραγούδια εἰδικά γιά τίς διασκεδάσεις καί τίς λαϊκές συγκεντρώσεις, τραγούδια τοῦ κρασιοῦ (τά «Σκόλια»), πειραχτικά, (οἱ «Ίαμβοι»), τῆς ἐργασίας, τοῦ παιχνιδιοῦ, τῶν ἀθλημάτων, τῆς ἀγάπης, (τά «Ἐρωτικά»), τοῦ γάμου (οἱ «Ύμναιοι» καί τά «Ἐπιθαλάμια»), τοῦ θανάτου, τά μοιρολόγια, (οἱ «Θρῆνοι»), καί γιά τοὺς ἀγαπημένους νεκροὺς τά «Ἐπικήδεια» καί τά «Ἐπιγράμματα». (Βλ. 4-14, 17, 19-24.)

4.— Ποιά μουσικο-ποιητικά είδη διαμορφώθηκαν μέσα στη λυρική ποίηση;

Στήν αρχαία ελληνική λυρική ποίηση κατά τήν εξελικτική πορεία της διαμορφώθηκαν ορισμένα είδη. Από αυτά τό καθένα είχε δικά του γνωρίσματα όχι μόνο από άποψη τεχνικής αλλά καί από άποψη περιεχομένου. Έτσι κάθε λυρικό είδος ξεχώριζε από τά άλλα τόσο ως προς τά μέτρα τών στίχων, τή δομή τών στροφών, τή διάλεκτο καί τά μουσικά όργανα πού συνόδευαν τήν εκτέλεσή του, όσο καί ως προς τό περιεχόμενο, τή μελωδία καί τή συγκίνηση πού προκαλούσε.

Βασικά είδη πού διαμορφώθηκαν είναι ή μονωδιακή καί ή χορωδιακή (“χορική”) λυρική ποίηση. Από αυτά τό πρώτο χωρίστηκε σε έλεγειακή, ιαμβική καί μελική ποίηση.

Η έλεγειακή πήρε τό όνομά της από τίς έλεγείες, πού αρχικά ήταν λυπητερά τραγούδια μέ φρυγική καταγωγή. Οί έλεγείες, γραμμένες στήν ιωνική διάλεκτο καί στή μετρική μορφή του έπους έλαφρά παραλλαγμένη, άπαγγέλλονταν τραγουδιστά από ένα πρόσωπο καί είχαν συνοδευτικό όργανο τόν αυλό. Μέ τήν έλεγεία αρχικά εκφράστηκε ή θρηνητική διάθεση, άργότερα όμως όλες οί δυνατός συγκινήσεις: ή λύπη, ή χαρά, ό ένθουσιασμός, ό έρωτας, ή ζηλοφθονία καί άλλες. Έχουμε ακόμη έλεγειακά ποιήματα μέ γνωμικό — συμβουλευτικό περιεχόμενο. Ποιητές ξακουστοί γιά τίς έλεγείες τους ήταν ό **Αρχίλοχος**, ό **Καλλίνος**, ό **Τυρταίος**, ό **Μίμνερμος**, ό **Σόλων**, ό **Θέογνης**. (Βλ. τά ποιήματα 1-4, 6, 13-14, 25-27.)

Η ιαμβική πήρε τό όνομά της από τούς «ιάμβους», πού στήν αρχή ήταν πειρακτικά τραγούδια μέ λαϊκή προέλευση. Ένώ στό ξεκίνημά της τό περιεχόμενό της ήταν καθαρά περιπαικτικό, άργότερα, μέ μέσο τό πείραγμα, είχε σκοπό νά διορθώνει έλαττώματα προσώπων ή καί του κοινωνικού συνόλου. Έτσι πραγματεύτηκε καί κοινωνικά καί πολιτικά θέματα. Οί ίαμβοι, γραμμένοι, όπως καί οί έλεγείες, στήν ιωνική διάλεκτο καί σε ιαμβικό ή τροχαϊκό μέτρο, άπαγγέλλονταν τραγουδιστά επίσης από ένα μόνο πρόσωπο, ό εκτελεστής όμως συνοδευόταν σπανιότερα από αυλό καί συχνότερα από ένα εγχόρδο όργανο. Ξακουστοί γιά τούς ίάμβους τους έγιναν ό **Αρχίλοχος**, ό **Σημωνίδης**, ό **Αμοργίνος**, ό **Ανακρέων** καί ό **Ιππώναξ**. (Βλ. τά ποιήματα 4-8, 9.)

Ένώ ή έλεγεία καί ό ίαμβος ξεκίνησαν από τήν Ίωνία, ή μελική ποίηση (πού πήρε τό όνομά της από τά «μέλη», τίς μελωδίες), καλλιιεργήθηκε

Ἐπάνω: Ποιητής μέ λύρα καί ἓνα παιδί. Ἐπιτύμβια στήλη ἀπό τά μέσα τοῦ 5 αἰ. π.Χ. Μερικοί ὑπόθεσαν ὅτι πρόκειται γιά τόν Πίνδαρο (Βασιλεία, Ἀρχαιολ. Μουσείο).
 Δεξιά: Παράσταση Μούσας σέ λευκή ἀττική λήκυθο. Ἔργο τοῦ «ζωγράφου τοῦ Ἀχιλλέως», 445 π.Χ. (Μόναχο, Ἀρχαιολ. Μουσείο).

Ἀπό τήν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν Α.Ε.

κυρίως στήν Αἰολίδα. Οἱ μελικοί ποιητές στά ποιήματά τους ἐκφράζουν τά ἔντονα συναισθήματα πού τούς κατέχουν, σέ ὄλη τήν ποικιλία τους. Τά «μέλη», γραμμένα σέ τοπικές διαλέκτους καί ἰδιώματα, σέ μέτρα σύνθετα, τά τραγουδοῦσε ἓνας τραγουδιστής μέ συνοδεία διάφορων ἐγχορδων ὀργάνων, ὅπως ἡ λύρα, ἡ κιθάρα, ἡ φόρμιγγα καί ἄλλα. Ἀξεπέραστοι γιά τίς μελωδίες τους ἔμειναν ὁ Ἀλκμάν, ὁ Ἀλκαῖος, ἡ Σαπφώ καί ὁ Ἀνακρέων. (Βλ. τά ποιήματα 10-11, 19-23, 15-18.)

Τέλος ἡ **χορωδιακή** («χορική») λυρική ποίηση πῆρε τό ὄνομά της ἀπό τή χορωδία (τό «χορό»). Βασική διαφορά τῆς χορικῆς ἀπό τά ἄλλα εἶδη τῆς λυρικῆς ποιήσεως εἶναι ὅτι αὐτή ἐκφράζει τό συναισθηματικό κόσμο ἢ τίς ἀντιλήψεις ἑνός συνόλου προσώπων καί ὄχι μόνο ἑνός ἀτόμου. Τά χορωδιακά ποιήματα, γραμμένα σέ δωρική κυρίως διάλεκτο καί σέ μέτρα σύνθετα, τά τραγουδοῦσαν χορωδίες ἀπό ἀγόρια ἢ κορίτσια, ἀνάλογα

μέ τό εἶδος καί τή λειτουργία τοῦ τραγουδιοῦ, καί τά συνόδευαν ποικίλα ὄργανα. Στή χορωδιακή ποίηση πιά σπουδαῖοι δημιουργοί ἦταν ὁ Ἀλκμάν, ἡ Σαπφώ, ὁ Ἀρίων, ὁ Ἰβυκος, ὁ Σησίχορος, ὁ Πίνδαρος, ὁ Σιμωνίδης καί ὁ Βακχυλίδης. Στίς ἀρχαῖες τραγωδίες καί κωμωδίες τά “χορικά” δέν εἶναι ἄλλο ἀπό αὐτοῦσια χορωδιακά τραγούδια καί ἀνέκουν ἀκριβῶς καί αὐτά στή χορωδιακή λυρική ποίηση. (Βλ. τά ποιήματα 31-47.)

5.— Ποιές ιδέες ἐκφράζει ἡ ἀρχαία ἐλληνική λυρική ποίηση;

Οἱ ἀγῶνες τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ καί οἱ κατακτήσεις του, ὕλικές καί πνευματικές, στήν πρώιμη περίοδο τῆς ἱστορίας του καθρεφτίζονται στή λυρική ποίηση.

Στήν περιοχή τῆς θρησκείας περισσότερο ἀπό τήν ἀπλή ὕμνολογία ἔχουμε τό θερμό προσωπικό διάλογο τοῦ πιστοῦ μέ τό θεό του. Τώρα οἱ θεοί προβάλλονται στή συνείδηση τῶν πιστῶν ὄχι τόσο ὡς φοβεροί καί ἐκδικητικοί τύραννοι ὅσο ὡς προστάτες τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν καί τῶν ἀξιῶν τῆς εἰρηνικῆς ζωῆς.

Στήν περιοχή τῆς ἐθνικῆς ιδέας προτείνεται ὁ λιτός βίος, πού συντηρεῖ ἀκμαία τήν ἀνθρώπινη ὄντοτητα, καί καλλιεργεῖται ἀνάμεσα στούς νέους τό ἥρωικό πνεῦμα καί ὡς ἐγγύηση ἐλευθερίας καί ὡς ταιριαστό στήν ὁμορφιά τῆς ἡλικίας τους. Καθώς ἡ πολεμοχάρη νοοτροπία τῆς ἀριστοκρατικῆς κοινωνίας ὑποχωρεῖ, τή θέση της παίρνει ἡ ἀποφασιστικότητα τοῦ εἰρηνικοῦ πολίτη νά ὑπερασπίσει τήν ἀκεραιότητα καί τήν τιμή τῆς πατρίδας του.

Στήν περιοχή τῆς πολιτικῆς ἡ λυρική ποίηση ἀποπνέει τό πιό δυνατό ἄρωμα τῆς ἀγάπης γιά τήν ἐλευθερία, τήν εἰρήνη, τήν εὐνομία καί τήν ὁμόνοια. Ἐντονη εἶναι ἡ ἀποδοκιμασία τῆς τυραννίας ἀλλά καί τῆς δημαγωγίας. Ἰδιαίτερα προβάλλονται τό δίκαιο καί τό συναίσθημα τῆς εὐθύνης γιά τά κοινά.

Στήν περιοχή τῆς ζωῆς κυριαρεῖ ἡ δίψα γιά τίς χαρές της, τό δέσιμο μέ τή φύση, ἡ ἀγάπη καί ὁ θαυμασμός γιά τά νιάτα καί τήν ὁμορφιά τους ἀλλά καί ἡ θλίψη καί ἡ πίκρα, γιατί ἡ ζωή εἶναι σύντομη καί εὐθραυστη καί γιατί τά νιάτα καί ἡ ὁμορφιά φθείρονται ἀπό τά βάσανα καί τό χρόνο.

6.- Ποιά σημασία έχει ή άρχαία λυρική ποίηση;

Άπό τή σκοπιά τής Ιστορικής πορείας του έλληνικού λαού ή άρχαία λυρική ποίηση, μέ τίς ιδέες πού καλλιέργησε, συντέλεσε στο νά μπορέσουν οί Έλληνες τής έποχής εκείνης νά άντιμετωπίσουν τό δεσποτισμό τόσο στο έσωτερικό, καταργώντας τον ως πολίτευμα, όσο καί στο έξωτερικό, άποκρούοντάς τον ως έπιδρομέα μέ τούς Περσικούς πολέμους.

Άλλά ή πολιτική έλευθερία ήταν ή μιά μόνο δψη τής έλευθερίας, τήν όποία ύπηρετήσε ή άρχαία λυρική ποίηση· ή Άλλη ήταν ή πνευματική έλευθερία. Αύτήν ή λυρική ποίηση τήν ύπηρετήσε μέ τό νά άπομακρύνεται όλοένα από τό μύθο καί μέ τό νά προβάλλει έντονα τά προσωπικά βιώματα. Προβάλλοντας τήν προσωπική σκέψη, ή λυρική ποίηση άνοιξε τό δρόμο πρós τά μεγάλα έρωτηματικά πού βάζει στόν έαυτό του ό άνθρωπος, καί έτσι έγινε πρόδρομος τής φιλοσοφίας καί τής έπιστήμης.

Ός είδος λόγου ή άρχαία έλληνική λυρική ποίηση άποτελέσε τό άπαραίτητο πέραςμα από τήν άφήγηση του έπους τόσο πρós τό άττικό δράμα, όσο καί πρós τήν έπιστημονική πεζογραφία.

Καθαυτήν ή άρχαία έλληνική λυρική ποίηση, μέ τήν πολυδιάστατη ανάπτυξή της, μπόρεσε νά έκφράσει καί τόν παλμό τής ζωής καί τήν πνευματική δράση καί τή μέριμνα του έλεύθερου πολίτη γιά τά κοινωνικά καί τά πολιτικά προβλήματα, δηλαδή μπόρεσε νά άποδώσει τήν εικόνα του όλοκληρωμένου ανθρώπου.

ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΟΙ ΛΥΡΙΚΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

ΑΙΩΝΑΣ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΚΥΡΙΟ ΕΙΔΟΣ	ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ
7ος	Ίωνία Σπάρτη Κυκλάδες » Λέσβος Ίωνία Σπάρτη Λέσβος	έλεγεία » ταμβος » μελική ποίηση έλεγεία χορ. ποίηση χορ. ποίηση	Καλλίνος α' μισό 7 αί. Τυρταίος 7 αί. Ἀρχίλοχος περ. 680-640 Σημωνίδης Ἀμοργίνος μέσα 7 αί. Τέρπανδρος άκμ. περ. 650 Μίμνερμος άκμ. περ. 630 Ἀλκμάν άκμ. περ. 630 Ἀρίων άκμ. 628-625
7ος-6ος	Ἀθήνα Σικελία Λέσβος »	έλεγεία χορ. ποίηση μελική ποίηση » »	Σόλων 639-559 Στησίχορος περ. 600 Ἀλκαῖος γενν. περ. 620 Σαπφώ γενν. περ. 612
6ος	Ίωνία Ίωνία-Σικελία Κ. Ἰταλία Ίωνία Μέγαρα	μελική ποίηση έλεγεία χορ. ποίηση ταμβος έλεγεία	Ἀνακρέων γενν. περ. 570 Ξενοφάνης γενν. 570 Ἴβυκος άκμ. περ. 550 Ἰππῶναξ άκμ. περ. 540 Θέογνης άκμ. περ. 540
6ος-5ος 5ος	Κυκλάδες Βοιωτία » Κυκλάδες Ἀθήνα » » »	χορ. ποίηση » » » » » » τραγ. ποίηση » » » » κωμωδία	Σημωνίδης ὁ Κεῖος 556-468 Πίνδαρος 518-438 Κόριννα άρχ. 5 αί. Βακχυλίδης περ. 470 Αἰσχύλος 525-456 Σοφοκλῆς 496-406 Εὐριπίδης 480-406 Ἀριστοφάνης 450-385

ΑΛΛΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Πρώτοι λίθινοι ναοί — Ναός της Ήρας στην Όλυμπία — Κορινθιακή κεραμική — Πρώιμοι ναοί του Πρινιά στην Κρήτη — Οι ραψωδοί συνεχίζουν την επική παράδοση.

Αττική μελανόμορφη κεραμική — Εξάπλωση ελληνικού αλφαβήτου στην Ιταλία — Κοῦροι Σουνίου καὶ Δελφῶν — Απλώνεται ἡ χρήση τοῦ νομίσματος στην Ελλάδα (ἀπὸ Λυδία καὶ Ἰωνία) — Ἀκμή τῆς Κορινθιακῆς κεραμικῆς — Εξάπλωση τῆς Ἀττικῆς κεραμικῆς.

Ναός τῆς Ἀρτεμῆς στην Ἐφεσο — Ἐποχὴ τῶν ἐπτά σοφῶν — Σταθεροποίηση τοῦ δωρικοῦ ρυθμοῦ στην ἀρχιτεκτονική — Μιλήσιοι φιλόσοφοι: Θαλῆς, Ἀναξίμανδρος, Ἀναξίμενης — Αἰσώπου μῦθοι — Πυθαγόρας ὁ Σάμιος — Θεόδωρος ὁ Σάμιος — Θησαυρὸς τῶν Σιφνίων στοὺς Δελφούς — Κοῦρος τοῦ Πειραιᾶ — Ἑλληνες φιλόσοφοι στην Κ. Ἰταλία — Ἐμφάνιση καὶ ἀκμή τῆς ζωορμόρφης κεραμικῆς — Ἀγάλματα κερῶν στην Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀρχές τοῦ δράματος — Θέσπης — Ἑκαταῖος ὁ Μιλήσιος — Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος — Ἐμπεδοκλῆς — Παρμενίδης. Ἐλεατική σχολή. Ἡνίοχος τῶν Δελφῶν — Μετόπες καὶ αἰετῶματα τοῦ ναοῦ τοῦ Δία στην Όλυμπία — Ἀναξαγόρας — Ἡρόδοτος (γενν. 485) — Σωκράτης (γενν. 469) — Ἱπποκράτης — Μνημεῖα τῆς Ἀκροπόλεως.

ΚΥΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Ἀποικιακὴ ἐξάπλωση τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὰ Β καὶ ΒΑ (περ. 770-650) καὶ πρὸς τὰ Δ (περ. 750-680) — Εἰσβολὴ τῶν Κιμμερίων στὴ Μ. Ἀσία — Τυραννίδες στὶς πόλεις γύρω ἀπὸ τὸν Ἰσθμό — Νομοθεσία Ζάλευκου στοὺς Ἐπιζεφύριους Λοκροὺς — Τυραννίδες στὶς πόλεις τῆς Ἰωνίας — Β' Μεσσηνιακὸς πόλεμος — Στάση τοῦ Κύλωνα στην Ἀθήνα — Νόμοι τοῦ Δράκοντα στην Ἀθήνα — Διαμόρφωση Σπαρτιατικοῦ πολιτεύματος — Νομοθεσία Χαρώνδα στην Κατάνη.

Ἰδρυση τῆς Μασσαλίας ἀπὸ τοὺς Φωκαεῖς — Κλεισθένης τύραννος στὴ Σικυώνα — Περσὶανδρος στην Κόρινθο — Πιπτακὸς στὴ Μυτιλήνη — Μεταρρύθμιση τοῦ Σόλωνα.

Κροῖσος βασιλεὺς τῆς Λυδίας — Ὑποταγὴ τῆς Ἰωνίας στοὺς Πέρσες — Πολυκράτης τύραννος Σάμου — Τυραννίδα τοῦ Πεισίστρατου στην Ἀθήνα — Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων — Μεταρρύθμιση τοῦ Κλεισθένη.

Ἰωνικὴ ἐπανάσταση — Περσικοὶ πόλεμοι — Μιλτιάδης — Θερμοκλῆς — Χρυσὸς αἰῶνας — Πελοποννησιακὸς πόλεμος.

ΚΑΛΛΙΝΟΣ

Ὁ Καλλίνος, πού θεωρεῖται πατέρας τῆς ἐλεγειακῆς ποιήσεως, ἔζησε στοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ 7. αἰ. π.Χ. Πατρίδα του ἦταν ἡ Ἐφεσος. Στίς μέρες του οἱ Κιμμέριοι, λαός πού παλαιότερα κατοικοῦσε στήν Ταυρική χερσόνησο (Κριμαία) καί πού εἶχε διωχτεῖ ἀπό ἐκεῖ ἀπό ἄλλους Σκύθες, ἔκαναν ἐπιδρομές στή Λυδία, Φρυγία καί Ἰωνία καί ἐρήμωναν τίς περιοχές αὐτές. Στήν πολεμική ἐλεγεία πού παραθέτουμε πῶς κάτω καί πού εἶναι τό μόνο σχεδόν κομμάτι πού ἔχουμε ἀπό τό ἔργο τοῦ Καλλίνου, ὁ ποιητής καλεῖ τοὺς συμπολίτες του νά πάρουν τά ὅπλα καί νά ὑπερασπιστοῦν τόν τόπο τους ἀπό τόν εἰσβολέα.

1. ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΣΑΛΠΙΣΜΑ

Πότε θά δεῖξετε θάρρος; Ὡς πότε θά κείτεστε χάμω,
νέοι; Τοὺς γειτόνους λαούς πῶς δέν τοὺς ντρέπεστ'
ἔσεῖς
ἔτσι νά κάθεστε ξέγνοιαστοι; Κάνετε ὥς νά ἔχουμε εἰρήνη
κι ὁμως τῇ χώρα βαρὺς πόλεμος ζῶνει παντοῦ.

.....
Κι ὅταν σοῦ βγαίνει ἡ ψυχὴ, δῶσε στερνὴ κονταριά.
Δόξα λαμπρὴ καί τιμὴ, γιὰ πατρίδα, παιδιά καί γυναῖκα
νά πολεμᾷς τοὺς ὀχτροὺς. Θάνατος; Τότε θά ῥθεῖ,
σά βουληθοῦν τῆς ζωῆς νά σοῦ κόψουν οἱ Μοῖρες τό
νῆμα.

5

Ἔτσι, τό ἀκόντιο ψηλά, καί μέ καρδιά θαρρετή
 ἀπ' τῆς ἀσπίδας σου πίσω τή σκέπη, τήν ὥρα πού ἡ μάχη 10
 θά πρωτανάψει, γραμμή τράβα, καί πήγαινε μπρός.
 Κι ἂν στή γενιά του προγόνους ἀθάνατους ἔχει, τό Χάρο
 πάντως δέν εἶναι γραφτό νά τόν ξεφύγει κανεῖς·
 εἶναι πολλοί πού ἀπ' τή μάχη, ἀπ' τῶν ὀπλων γλιτῶσαν
 τό βρόντο,
 καί στοῦ σπιτιοῦ τή γωνιά βρῆκαν τό θάνατο ἐκεῖ. 15
 ὅμως γι' αὐτούς ὁ λαός οὔτε πόθο δέ νιώθει οὔτ' ἀγάπη·
 ὁ ἄλλος ἂν πέσει, τόν κλαῖν ὅλοι, μεγάλοι μικροί.
 Τοῦ ἀντρειωμένου ἡ θανή φέρνει σ' ὅλο τόν κόσμο
 λαχτάρα,
 κι ἕνας ἡμίθεος σωστός εἶναι γι' αὐτούς ὅσο ζεῖ.
 Τά ἔργα πού μόνος του κάνει ζυγιάζουν ὅσο ἔργα ἐνός 20
 πλήθους
 ναί, καί γι' αὐτό τόν θωροῦν πύργο στά μάτια τους
 μπρός.

Μεταφραστής Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

στ. 5. Στό σημεῖο αὐτό ἔχουν χαθεῖ μερικοί στίχοι, γι' αὐτό καί δέν ὑπάρχει συνοχή μέ τό προηγούμενο νόημα.

στ. 8. οἱ Μοῖρες· θεότητες, κόρες τοῦ Δία, πού κυβερνοῦσαν τή ζωί, τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τή γέννηση ὡς τό θάνατό του. Ἦταν κατά τό μῦθο τρεῖς: ἡ Κλωθώ, πού ἔκλωθε τῷ νῆμα τῆς ζωῆς, ἡ Λάχεση, πού μοίραζε τό καλό ἢ τό κακό (τῷ λαχνό κάθε ἀνθρώπου) καί ἡ Ἄτροπος, πού ἔκανε τά παραπάνω ἀναπότρεπτα, ἕως τό θάνατο. Προσωποποιοῦσαν τήν πίστη ὡς κάποια ὑπερφυσική δύναμη, τό πεπρωμένο, κυβερνᾷ τό σύμπαν.

στ. 13. Τό ἀναπόφευκτο τῆς μοίρας. Πβ. καί τά λόγια τοῦ Ἑκτορα στήν Ἀνδρομάχη, Ἰλιάδα Ζ 489, μετ. Ι. Πολυλά.

στ. 17-21. Ἡ θυσία γιά τό καλό τοῦ συνόλου ἐξασφαλίζει τήν ἀληθινή φήμη καί τήν ἀθανασία τοῦ ἥρωα. Ἔχουμε ἐδῶ τήν πιό παλιά ἀναφορά

μιᾶς βασικῆς γιά τόν ἀρχαῖο Ἑλληνα ἀντιλήψεως. Ὁ πολίτης (καί στρατιώτης) εἶναι τέλειος, ὅταν οἱ συμπολίτες του καί γενικά οἱ μεταγενέστεροι διατηροῦν τήν ἀνάμνηση τῆς προσφορᾶς του στήν πόλη. Πβ. καί τήν ἱστορία τοῦ Τέλλου τοῦ Ἀθηναίου (στόν Πλούταρχο, Σόλων κεφ. 27 καί στόν Ἡρόδοτο 1, 30), τόν ὁποῖο ὁ Σόλων θεώρησε ὡς τόν πῶ ἐὺτυχισμένο ἄνθρωπο πού γνώρισε στή ζωή του, γιατί κοντά σ' ἄλλα πέθανε δοξασμένα πολεμώντας γιά τήν πατρίδα του.

Θέματα γιά μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Προτείνετε τήν κατά τή γνώμη σας πιθανότερη συμπλήρωση τοῦ κενοῦ πού δημιουργήθηκε ὕστερα ἀπό τόν τέταρτο στίχο. Τί μπορούσε νά λέει στό σημεῖο αὐτό ὁ Καλλίνος;
2. Τούς γειτόνους κτλ. Δεῖτε πῶς ἐκφράζει τήν ἴδια ἀποψη ὁ Τηλέμαχος στήν Ὀδύσσεια β 71, μετ. Ζ. Σίδερη.
3. Τί σκοπό ἔχει ἡ ποίηση τοῦ Καλλίνου;

ΤΥΡΤΑΙΟΣ

Ὁ Τυρταῖος ἔζησε τὸν 7. αἰ. π.Χ. Κάποια παράδοση ἔλεγε πὺς ἦταν ἀπὸ τίς Ἀφίδνες τῆς Ἀττικῆς καὶ πὺς οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἔστειλαν στὴ Σπάρτη, ὥστερα ἀπὸ κάποιο χρησμό τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, γιὰ νὰ ἐμψυχώσει τοὺς Σπαρτιάτες πού χρειάζονταν στρατηγὸ στὴν ἐποχὴ τοῦ δύσκολου γιὰ τὴ Σπάρτη Β' Μεσσηνιακοῦ πολέμου (περ. 640-620 π.Χ.). Εἶναι ὁμως σχεδὸν βέβαιο πὺς ἦταν Σπαρτιάτης, καὶ μάλιστα ὄχι μόνο ποιητὴς ἀλλὰ ἴσως καὶ στρατηγὸς τῶν Λακεδαιμονίων κατὰ τὸν πόλεμο. Στὸ ἐλεγειακὸ ποιητικὸ τοῦ ἔργου συγκαταλέγονταν οἱ **Ὑποθήκες**, δηλαδὴ συμβουλευτικὰ ποιήματα καὶ τὸ ποίημα **Εὐνομία** σχετικὸ μὲ τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης. Εἶχε ἀκόμα συνθέσει καὶ **ἐμβατήρια**, δηλαδὴ πολεμικὰ τραγούδια.

2. ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ

Γιὰ τὴν πατρίδα στὴν πρώτη γραμμὴ πολεμώντας νὰ πέσει
σάν παλικάρι κανεῖς εἶναι μεγάλῃ τιμῇ.
ὁμως ν' ἀφήσει τὸν τόπο του, πλούσια ν' ἀφήσει χωράφια
καὶ διακονιάρης νὰ ζεῖ, νὰ ὁ πιὸ μεγάλος καημός·
μὲ τὴ γυναῖκα, τὸ γέρο πατέρα, τὴ δόλια του μάνα
καὶ τὰ μικρά του παιδιὰ νὰ τριγυρνᾷ δῶ κι ἐκεῖ.
"Ὅπου τὸν σπρώχνει ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ ἔρμη του φτώχεια
τὸν φέρει,
ὅπου νὰ πάει, μισητός θὰ ᾖ στούς ντόπιους παντοῦ.

χάνει τήν κάθε ὁμορφιά τοῦ κορμιοῦ, τή γενιά του
 ντροπιάζει,
 τόν ἀκλουθοῦν προστυχίες καί καταφρόνιες σωρός. 10
 Ξεσπιτωμένο φτωχό καί τήν κλήρα πού πίσω του ἀφήνει
 δέν τόν φροντίζει κανείς κι οὔτε κανείς τόν ψηφᾷ.
 Γιά τά παιδιά μας λοιπόν ἄς προσφέρουμε ἔμεις
 τή ζωή μας,
 τούτης τῆς χώρας ἐδῶ διαφεντευτές θαρρετοί.

Μετ. Θρ. Σταύρου

3. ΥΠΟΘΗΚΗ

Δέ λογαριάζω οὐδέ ψηφῶ κανένα τῶν ἀνθρώπων
 ἐγώ γιά τάχος τῶν ποδιῶν ἤ δυναμοχεριά,
 κι ἄν ἔχει τήν κορμοστασιά καί τή γροθιά Κυκλώπων
 μά κι ἄν νικάει στό τρέξιμο τῆς Θράκης τό Βοριά,
 κι ἄν ἔχει ἀπό τόν Τιθωνό πιότερα τοῦτος κάλλη, 5
 κι ἀπό τό Μίδα τόν πολύ πιο πλούσιος ἄν γενεῖ,
 καί ἄν ξεπερνάει τόν Πέλοπα στήν ἀρχοντιά τήν ἄλλη
 καί ἄν ἔχει τή γλυκόλαλη τ' Ἀδράστου τή φωνή,
 καί ἄν ἔχει πάσα χάρη του, χωρίς λεβεντιά νά ἔχει!
 γιὰ τ' ἄνδρας τοῦτος δέν εἶναι —τοῦ κάκου— 10
 ἄν δέν μπορεῖ
 τούς ματωμένους σκοτωμούς νά βλέπει μέσ στή μάχη
 καί στόν ἐχθρό ὄλο πιο κοντά νά πάει καί νά βαρεῖ.
 Νά, τούτη εἶν' παλικάριά, τ' ἀτίμητο στεφάνι,
 π' ἀξίζει πρῶτα νά φορεῖ στόν κόσμο κάθε νιός
 γιὰτί καί τῆς πατρίδας του καί ὅλων καλό θά κάνει 15
 σάν προσπερνᾷ ἀπό τές γραμμές καί μπαίνει
 ὀμπρός ὀμπρός
 καί ντροπιασμένο τί θά πεῖ φευγιά μηδέ τό ξέρει
 καί ὅλη του βάλει τήν ψυχὴν ἐκεῖ καί τό θυμό

Ἀγαλμάτιο
ὀπλίτη
ἀπὸ
τῆς Δωδώνης,
ἔργο
λακωνικοῦ
ἐργαστηρίου
(Ἰωάννινα,
Ἀρχαιολ.
Μουσεῖο).

καὶ δίνει τοῦ συντρόφου του θάρρος πολὺ καὶ χέρι,
αὐτὸς εἶναι στὸν πόλεμον ὁ ἄνδρας πού τιμῶ! 20
Τῶν ἀντιμάχων γρήγορα τοὺς λόχους θά σκορπίσει,
αὐτὸς τῆς μάχης σταματᾷ τὸ κύμα, τὴν ὁρμή.
Καὶ πάλι ὁποῖος ἀνάμεσα στοὺς πρῶτους ξεψυχήσει,
καμάρι τῆς πατρίδας του καὶ τῶν γονιῶν τιμή,
μέ κάμποσες λαβωματιῆς στὰ στήθη τὰ πανώρια 25
ἢ μέ πληγές στὴ μέση του μπροστά
—μόνο μπροστά!—
τοῦτον μαζί μοιρολογοῦν καὶ γέροντες κι ἀγόρια

καί τό χωριό του ὀλάκερο τή θλίψη του βαστᾷ
καί ὁ τάφος του πασίγνωστος, καθὼς καί τά παιδιά του
καί τῶν παιδιῶν του τά παιδιά καί ὄλη ἡ γενιά μαζί 30
κι ἡ δόξα δέν ξεγράφεται ποτέ· ἡ τ' ὄνομά του
καί μέσ στό χῶμα γίνεται ἀθάνατος καί ζεῖ
ἐκεῖνος πού σάν πολεμᾷ καί μάχεται καί στέκει,
γιά τήν πατρίδα, τά παιδιά σάν ἄνδρας σκοτωθεῖ!
Εἰ δέ γλιτώσει τό βαρὺ τοῦ χάρου τό πελέκι 35
καί πάρει νίκης ζηλευτῆς τιμή μέ τό σπαθί,
χαρά του! "Ολοὶ τόν "παινοῦν, ἴδια καί νιοί καί γέροι
καί μέ πολλὰ φθάνει καλά τήν ὥρα τῆς θαντῆς.
"Οσο γερνάει καί πιο πολὺ ὁ κόσμος τότε ξέρει
κανένας δέν τόν ἀδικεῖ, δέν τόν φθονάει κανεῖς, 40
καθένας προσηκώνεται νά τοῦ παραχωρήσει
τήν πρώτη θέση, ὥς κι οἱ πιο παλαιοὶ καί διαλεχτοί.
Τό λοιπόν τούτη τήν τιμή ν' ἀξιωθεῖ ἅς πασχίσει
κάθε ἄνδρας, κι ἀπό πόλεμο ποτέ μὴν τραβηχτεῖ.

Μετ. Σμ. Μενάρδος

Σημειώσεις

*Απόσπασμα 2.

Πάντα ἦταν ἓνα ὥραϊο ἰδανικό γιά τόν Ἑλληνα πολεμιστή νά ὑπερασπίζεται τό πάτριο ἔδαφος, τή γυναῖκα, τοὺς γονεῖς καί τά παιδιά. Δέσ καί τό ποίημα τοῦ Καλλίνου πιο πάνω στ. 6-7. Ἀντίθετα ἦταν ἐπαίσχυντο τό νά θελήσει κανεῖς νά ξεφύγει ἀπό τ' ὀ καθῆκον αὐτό, ὅπως δείχνει καί τό ἀπόσπασμα τοῦ Τυρταίου.

*Απόσπασμα 3.

Στό στ. 2 ἔχουμε χαρακτηριστικά προσόντα τῶν ἀθλητῶν.

Βορέας· μορφή τῆς μυθολογίας, πού κατοικοῦσε σέ σπήλαιο τῆς Θράκης, προσωποποίηση τοῦ ὁμώνυμου ἀνέμου. Εἶχε χαρακτηριστικό τήν ὀρμητική ταχύτητα.

Τιθωνός· γιός τοῦ βασιλιᾶ τῆς Τροίας Λαομέδοντα, περίφημος γιά τήν

ὁμορφιά του, σύζυγος τῆς θεᾶς Ἡῶς. Ἡ Ἡώ κατόρθωσε νά εξασφαλίσει γι' αὐτόν τήν ἀθανασία, ὅχι ὁμως καί τήν αἰώνια νεότητα. Γι' αὐτό οἱ θεοί τόν λυπήθηκαν καί τόν μεταμόρφωσαν σέ τζίτζικα.

Μίδας· θρυλικός γιά τά πλούτη του βασιλιάς τῆς Φρυγίας (περίπου 700 π.Χ.).

Πέλοπας· μυθικός ἥρωας, γιός τοῦ βασιλῆ τῆς Φρυγίας Τάνταλου, ἐπώνυμος τῆς Πελοποννήσου. Νίκησε μέ δόλο σέ ἀρματοδρομία τό βασιλιά τῆς Ἡλίδας Οἰνόμαο καί πῆρε γυναίκα του τήν κόρη τοῦ Οἰνόμαου Ἰπποδάμεια, καθὼς καί τό θρόνο. Δημιούργησε μεγάλο βασίλειο.

Ἀδραστος· βασιλιάς τοῦ Ἀργους, ἀρχηγός τῆς ἐκστρατείας τῶν **ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας**. Φημιζόταν γιά τήν εὐγλωττία του.

στ. 26. μόνο μπροστά· οἱ πληγές στό στήθος ἐδειχναν ὅτι ὁ νεκρός ἀγωνίστηκε γενναῖα, ἐνῶ, ἂν εἶχε πληγωθεῖ ἀπό πίσω, ἦταν ντροπή, γιὰτί σήμαινε ὅτι σκοτώθηκε φεύγοντας ἀπό τή μάχη.

στ. 29. Οἱ τάφοι τῶν πεσόντων βρίσκονταν στή Σπάρτη σέ περίβλεπτη θέση.

στ. 41. Ἀκόμα καί οἱ γέροντες σηκώνονταν μπροστά στοὺς ἥρωες.

στ. 1-12. Ἀναφέρονται οἱ ἀρετές πού ἐκτιμοῦσαν παλαιότερα οἱ ἀριστοκράτες. Τά παλαιά αὐτά ἰδανικά ὁ Τυρταῖος τά κατεβάξει χαμηλότερα, χωρίς νά τά ἀπαρνιέται ἐντελῶς, γιά νά προβάλλει πιό κάτω τή νέα σπαρτιατική ἀντίληψη γιά τόν πολίτη. Ἡ ἀντίληψη αὐτή διατυπώνεται καθαρά καί στίς δύο ἐλεγείες πού παραθέσαμε. Ἀληθινὴ ἀρετὴ εἶναι αὐτή πού ὠφελεῖ τό κράτος καί τό σύνολο.

στ. 23-42. Ἡ ἀνταμοιβὴ τοῦ καλοῦ πολίτη. Πρβλ. μέ τοὺς στίχους 17-21 στήν ἐλεγεία τοῦ Καλλίνου.

Θέματα γιά μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Πῶς ἀπεικονίζεται τό πνεῦμα τῆς Σπάρτης μέσα στά ποιήματα τοῦ Τυρταίου;
2. Ποιά ἰδανικά προβάλλει ἡ *ὑποθήκη* τοῦ Τυρταίου;
3. Σύγκριση τῆς ποιήσεως Καλλίνου καί Τυρταίου.
4. Βλέπετε στίς ἐλεγείες τοῦ Καλλίνου καί τοῦ Τυρταίου κοινὰ χαρακτηριστικά μέ τά ὁμηρικά ἔπη;

ΑΡΧΙΛΟΧΟΣ

Ὁ Ἀρχίλοχος (περίπου 680-640 π.Χ.) στάθηκε ὁ δημιουργὸς καὶ ὁ κορυφαῖος εκπρόσωπος τῆς ἱαμβικῆς ποιήσεως. Τὰ θέματά του, ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴ γύρω του ζωὴ καὶ ἀπὸ τὸ παρόν, τράβηξαν τὴν προσοχὴ τῶν συγχρόνων του, πού ὥς τότε πρόσεχαν τίς ἐπιβλητικὲς περιγραφές ἀπὸ πολέμους καὶ κατορθώματα βασιλιάδων. Ἡ ζωὴ του στάθηκε μυθιστορηματικὴ. Πέρασε τὰ παιδικὰ καὶ ἐφηβικὰ του χρόνια στὴν Πάρο, μετὰ, σπρωγμένος ἀπὸ τὴ φτώχεια, ἀκολούθησε τὸν πατέρα του στὴν παριανή ἀποικία τῆς Θάσου, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ τὰ πράγματα δὲν πῆγαν καλά. Ἡ ἀποικία μπλέχτηκε σὲ πόλεμο μὲ τοὺς Σαῖους τῆς ἀντικρινῆς θρακικῆς ἀκτῆς καὶ ὁ Ἀρχίλοχος πολεμώντας σὲ κάποια μάχη κινδύνεψε νὰ σκοτωθεῖ καὶ σώθηκε τρέχοντας ἀφοῦ πέταξε προηγουμένως τὴν ἀσπίδα του. Ἀργότερα ἐπιστρέφει στὴν Πάρο, μνηστεύεται τὴ Νεοβούλη, κόρη τοῦ Λυκάμβη, ἀλλὰ σὲ λίγο ὁ πεθερὸς του μετανιώνει καὶ δίνει τὴ Νεοβούλη σὲ ἄλλον. Τότε ὁ ποιητὴς ἐκδικεῖται μὲ τοὺς πύθοντες ἀντὶ τοῦ ἱάμβου του, πού, ὅπως λέει ἡ παράδοση, ἔκαμαν τὸ Λυκάμβη καὶ τίς κόρες του νὰ πᾶνε νὰ κρεμαστοῦν ἀπὸ τὴν ντροπὴ τους. Τὸ ὑπόλοιπο τῆς σύντομης ζωῆς του τὸ ἔζησε πότε ὡς μισθοφόρος καὶ πότε ὡς πειρατὴς, ὥσπου σκοτώθηκε πολεμώντας στὴ Νάξο.

4. ΜΑΚΡΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΜΟΥ

Γιά τ' αγαθά τοῦ Γύγῃ δέ σκοτίζομαι,
τῆς τύχης ἔργα δέν ἐξήλεψα ποτέ,
καί δέ φθονῶ, δέ θέλω νά 'μαι βασιλιάς,
εἶν' ὅλα τοῦτα πέρ' ἀπό τά μάτια μου.

Μετ. Σ. Μενάρδος

5. ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ

Στρατηγό ψηλό δέ θέλω, πού ν' ἀνοίγει τόσα σκέλη,
νά 'χει κτένισμα τῆς ὥρας, ξούρισμα καί μυρωδιά.
κάλλια νά 'ν' κοντός γιά μένα, στραβοκάνης ὅσο θέλει,
μά στά πόδια του νά στέκει ἄσειστος, ὅλος καρδιά.

Μετ. Σ. Μενάρδος

6. ΕΛΕΓΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΧΑΜΟ ΤΟΥ ΓΑΜΠΡΟΥ

Τήν πολυστέναχτη θλίψη κανείς, ἡ πολίτης ἡ ἡ πόλη,
δέν κατακρίνει· μακριά τά φαγοπότια· ἀκριβοί
ἦταν αὐτοί, Περικλῆ, πού πολύβοου πελάγου τό κύμα
ἐπνιξε· ὁ πόνος βαριά μᾶς τυραννᾷ τήν καρδιά.
Μά, ἀγαπητέ μου, οἱ θεοί γιά τ' ἀγιάτρευτα βάσανα πάλι 5
ἔχουνε βρεῖ γιατρικό: καρτερική ὑπομονή.
'Η συμφορά μιά τόν ἕνα χτυπᾷ, μιά τόν ἄλλον· τώρα
ἦρθε σ' ἐμᾶς, γιά πληγή βογκοῦμε, ναί, αἱματηρή,
μά θά περάσει καί σ' ἄλλους ἀργότερα· μπρός, τή γυναίκεια
θλίψη πετάξτε λοιπόν, σφίξτε γερά τήν καρδιά. 10

Μετ. Θρ. Σταύρου

Από την "Ιστορία του Ελληνικού Έθνους" της Εκδοτικής "Αθηνών Α.Ε."

Έπάνω: Έπιγραφή από τόν τάφο του Γλαύκου, φίλου καί συμπολεμιστή του 'Αρχίλοχου, πού βρέθηκε στήν αγορά τής Θάσου (Μουσείο Θάσου).
Κάτω: Κιονόκρανο από τόν τάφο του 'Αρχίλοχου. Χρησίμευε ως βάθρο γιά τήν προτομή του ποιητή ή γιά μιά σφίγγα (Μουσείο Πάρου).

7. ΚΟΥΡΑΓΙΟ

Ψυχή, ψυχή, πού δύσκολες σέ συνταράζουν ξγνοιες,
ὀρθώσου καί γυρίζοντας πρὸς τοὺς ἐχτροὺς τό στήθος
ὕπερασπίσου, ἀφοῦ γερά τή θέση σου κρατήσεις
μέσ στά καρτέρια τῶν ἐχτρῶν. Κι ἀνίσως καί νικήσεις
νά μήν καυχέσαι φανερά· μήτε νά κλαῖς στό σπίτι,
πέφτοντας χάμου, ἂν νικηθεῖς. Παρά νά χαίρεις λίγο
γιά τίς χαρές καί στά κακά νά μήν πολυλυπᾶσαι.
Καί ξέρε τοὺς ἀνθρώπους ποιός ρυθμός τοὺς κυβερνάει.

5

Μετ. Η. Βουτιερίδης

8. Η ΕΚΛΕΙΨΗ

Νά μήν πεῖς γιά τίποτε «ὄρκο παίρνω πῶς δέ γίνεται,
εἶν' ἀνέλπιστο, εἶναι θάμα», μιά κι ὁ Δίας, πού εἶν' ὁ γονιός
τῶν Ὀλύμπιων, τό φῶς τοῦ ἡλίου τό ὅσβησε, καί νύχτωσε
μέρα μεσημέρι· κι ὅλοι ἀπ' τό φόβο κέρωσαν.

Ὅλα πιστευτά εἶναι κι ὅλα καρτερᾶτε τα λοιπόν.

5

Νά μήν παραξενευτεῖτε, μήτε ἄν δεῖτε κάποτε
τά δελφίνια καί τ' ἀγρίμια τίς μονιές ν' ἀλλάζουμε·
τῶν θεριῶν νά τοῦς ἀρέσει τό πολύβουο κύμα, ἐκεῖ
νά βοσκοῦν, καί τά δελφίνια νά χωθοῦνε στό βουνό.

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Ἀπ. 4.

Γύγης· φημισμένος βασιλιάς τῆς Λυδίας (περ. 685-657 π.Χ.), σύγχρονος τοῦ Ἀρχίλοχου. Τήν ἱστορία του διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος (1,8-15).

Ἀπ. 6

Τήν ἐλεγεία αὐτή ἔγραψε ὁ Ἀρχίλοχος γιά νά θρηνήσει τό χαμό σέ νανάγιο κάποιων συμπατριωτῶν του, πού μαζί τους ἦταν καί ὁ ἄντρας τῆς ἀδερφῆς του. Ὁ Περικλῆς εἶναι κάποιος συμπολίτης καί φίλος τοῦ Ἀρχίλοχου.

Ἀπ. 8

στ. 3-4. Ἡ ἐκλείψη πού ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Ἀρχίλοχος ἐγινε κατά τοῦς ὑπολογισμούς τῶν ἀστρονόμων στίς 6 Ἀπριλίου τοῦ 648 π.Χ. Ἐτσι ἔχουμε καί μία σταθερή βάση γιά τή χρονολόγηση τοῦ ποιητῆ.

Οἱ ἀρχαῖοι λαοί (καί πολλοί ἀκόμη καί σήμερα) θεωροῦσαν τήν ἐκλείψη κακό σημάδι, γι' αὐτό καί ὁ Ἀρχίλοχος ἐδῶ λέει πῶς τοῦς ἐπιασε μεγάλος φόβος. Τό συμπέρασμα τοῦ ποιητῆ εἶναι πῶς καί τά πῖο ἀπίθανα πράγματα κάποτε μπορεῖ νά συμβοῦν.

Θέματα για μελέτη — Έρωτήσεις

1. Οί αντιλήψεις του Ἀρχίλοχου, όπως βγαίνουν από τὰ αποσπάσματα 4-6.
2. Ἡ θεωρία του Ἀρχίλοχου γιὰ τὴ ζωὴ στὰ αποσπάσματα 7-8.
3. Ὑστερα ἀπὸ τὴ γνωριμία τῆς προσωπικότητος τοῦ Ἀρχίλοχου πῶς μπορούμε νὰ ἐρμηνεύσουμε μιὰ ἄλλη περίφημη ἐλεγεία του;

Τὴν ἀσπίδα μου κάποιος Σάιος τὴ μάζεψε,
πού σ' ἓνα θάμνο τὴν ἄφησα ἄθικτη, χωρὶς νὰ θέλω.
ὁμως ἐγὼ τοῦ ξέφυγα τοῦ Χάρου.
Κεῖνη ἢ ἀσπίδα ἄς πάει στὰ κομμάτια.
ξανά μιὰν ἄλλη θέ ν' ἀποχτήσω, κι ὄχι χειρότερη.

Μετ. Ε.Ν. Ροῦσσο

(Γιὰ τὸ περιστατικὸ γίνεται λόγος πρὸ πάνω στὸ σημεῖωμα γιὰ τὸν Ἀρχίλοχο.)

ΣΗΜΩΝΙΔΗΣ Ο ΑΜΟΡΓΙΝΟΣ

Ὁ Σημωνίδης, σύγχρονος ἢ λίγο νεώτερος ἀπὸ τὸν Ἀρχίλοχο, ἔγραψε ἰάμβους καὶ ἐλεγείες. Πατρίδα του ἦταν ἡ Σάμος, ἀλλὰ ἐπικράτησε νὰ λέγεται Ἀμοργίνος, ἐπειδὴ πρωτοστάτησε στὴν ἰδρυση μιᾶς ἀποικίας στὴν Ἀμοργό, ὅπου καὶ φαίνεται νὰ ἐγκαταστάθηκε. Στὰ ποιήματά του ὁ Σημωνίδης βλέπει τὸν κόσμον μὲ ἀπαισιοδοξία καὶ συγχρόνως τὸν σατιρίζει μὲ σκοπὸ νὰ διορθώσει ὅσα τοῦ φαίνονται στραβά.

9. ΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Ἀπαρχῆς ὁ θεὸς πολλῶ λογιῶ τὴν ἔπλασε
τὴν ψυχὴ τῆς γυναίκας· ἄλλη ἀπ' τὴν ὀρθότριν
γουρούνα, κι εἶναι ἀνάκατα ὅλα μὲς στό σπίτι της,
στή λάσπη βουτηγμένα, κυλισμένα χάμω·
κι ἀτὴ της ἄλουστη καὶ λεροφορεμένη
μὲς στίς κοπριές καθούμενη ὅλο καὶ παχαίνει.

5

Τὴν ἄλλη ἀπὸ ἁλεπού τὴν ἔπλασε πανούργα
ὁ θεός, κι ὅλα τὰ ξέρει· μήτε τό κακὸ
τῆς ξεφεύγει ποτέ μηδὲ καὶ τό καλύτερο·
κι ἔτσι πού ἀλλάζει ὅλη τὴν ὥρα διάθεση,
μιά ἔχει καλὸ καὶ μιά κακὸ στό στόμα της.

10

Τὴν ἄλλη οἱ Ὀλύμπιοι θεοὶ τὴν πλάσαν ἀπὸ χῶμα
καὶ στὸν ἄντρα τὴν ἔδωσαν βλαμμένη· τί οὔτε
κακὸ κι οὔτε καλὸ ἢ γυναῖκα αὐτὴ κατέχει·
ἢ μόνη ἀπ' τὶς δουλειές πού ξέρει εἶναι νά τρώει.
Ἀκόμα κι ἂν ὁ θεὸς στείλει χιονιά, στὸ τζάκι
τὸ σκαμνὶ δὲ φέρνει πιὸ κοντά, κι ἄς τρέμει.

15

Ἡ ἄλλη ἀπ' τὴ θάλασσα ἔγινε, διπρόσωπη:
γελάει τὴ μίαν ἡμέρα κι εἶναι ὅλο χαρές,
κι ὅποιος τὴ δεῖ στὸ σπῖτι της τὴν παίνειψε:
«Ἄλλη καλύτερη γυναῖκα δὲν ὑπάρχει
μέσα στὸν κόσμο, οὐδὲ καὶ πιὸ ὁμορφῇ».
Τὴν ἄλλη δὲ βασιτέται μήτε νά τὴ δεῖ
μηδὲ σιμὰ νά πάει κανεῖς· φρενιάζει
σάν ἄγρια σκύλα γύρω στὰ κουτάβια της
κι ἢ ἐχτρός ἢ φίλος μάτια νά τὴ δεῖ
κανεῖς δὲν ἔχει, τόσο πού 'ναι ἀβάσταχτη.

20

25

Ὁ Αἰσωπος
«συνομιλεῖ» μέ
τὴν ἀλεπού,
ἔνα ἀπὸ τὰ ζῶα
τῶν διδακτι-
κῶν μύθων του.
Παράσταση
στοῦ ἐσωτερικοῦ
μῖα
κύλικας,
γύρω στὸ 450
π.Χ. (Μουσεῖο
Βατικανού).

Ἀπὸ τὴν «Ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθנוσ» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν Α.Ε.

29

Τὴν ἄλλη ἀπὸ μαϊμοῦ τὴν ἐπλασε — κακὸ
 τό πιό τρανὸ πού ὁ Δίας ἐχάρισε στοὺς ἄντρες·
 πιό ἀσκημομούρα ἄλλη δὲν ἔχει· ὁ κόσμος ὅλος, 30
 στοὺς δρόμους σά γυρνάει, στά γέλια σκάζει.

.....
 Καλὸ δὲν κάνει σέ κανέναν, μοναχά
 μέρα καὶ νύχτα τοῦτο μόνο διαλογίζεται
 σάν τί κακὸ νά κάνει πιό μεγάλο.

Τὴν ἄλλη ἀπὸ τὴ μέλισσα· χαρά στὸν ἄντρα 35
 πού πάρει! Ἡ κατηγορία μόνο αὐτὴ δὲν πιάνει,
 κι ἀνθεῖ τό βιὸς τους καὶ προκόβει ἀπ' ἀφορμὴ της.
 Κι ὡς ἀγαπιέται κι ἀγαπάει κι αὐτὴ τὸν ἄντρα της
 γερνάει κι ἀφήνει σοὶ καλὸ καὶ παινεμένο.
 Μὲς στίς γυναῖκες ὅλες ξεχωρίζει πρώτη, 40
 κι ὁλόγυρά της χάρη ἀπὸ θεοῦ χυμένη.
 Κι οὐδέ πού βρίσκει νοστιμιὰ νά κάθεται
 μ' ἄλλες γυναῖκες καὶ νά λέει παλιόλογα.
 Ἄπ' τίς γυναῖκες πού χαρίζει ὁ Δίας στοὺς ἄντρες
 αὐτές οἱ πιό καλές, πιό μυαλωμένες. 45

.....

Μετ. Ι.Θ. Κακριδῆς

Σημειώσεις

Τὰ ἀμοιβαῖα πειράγματα ἀνάμεσα στοὺς ἄντρες καὶ στίς γυναῖκες τὰ σχετικά μὲ τὰ ἐλαττώματα πού τό ἓνα φύλο ἀποδίδει στό ἄλλο εἶναι πανάρχαιο θέμα, πού τό συναντᾶμε καὶ σήμερα σέ εὐθυμα λαϊκά παραμῦθα.

Στὸ φημισμένο αὐτὸ ποίημα τοῦ Σημωνίδη, ὁ ποιητὴς ζητᾷ νά ἐξηγήσει τό χαρακτῆρα τῶν γυναικῶν ἀποδίδοντας τὴν καταγωγή καθε-

μιᾶς σέ κάποιο διαφορετικό ζῶο ἢ στοιχεῖο. Τό ποίημα τοῦ Σημωνίδη μέ τήν ὑπερβολή του δέν ἔχει μόνο σκοπό νά προκαλέσει τήν εὐθυμία ἢ νά κοροϊδέψει τίς γυναῖκες, ἀλλά καί νά ἀσκήσει κριτική τῶν ἐλαττωμάτων καί τῶν ἡθῶν τῶν ἀνθρώπων.

Θέματα γιά μελέτη – Ἑρωτήσεις

1. Ποιά ἐλαττώματα καί ποιές ἀρετές τῶν γυναικῶν τονίζονται στό ποίημα;
2. Μέ ποιά μέσα πετυχαίνει τή σάτιρά του ὁ ποιητής;

ΑΛΚΜΑΝ

Ἡ ζωὴ τοῦ ποιητῆ αὐτοῦ εἶναι δεμένη μέ τήν ἐξέλιξη τῆς λυρικῆς ποιήσεως καί τῆς μουσικῆς στήν ἀρχαία Ἑλλάδα. Ἦταν Λυδός ἀπό τίς Σάρδεις, ὅπου οἰκειώθηκε τῇ μουσικῇ παράδοση τῆς πατρίδας του. Στόν πόλεμο μέ τοὺς Κιμμέριους (βλ. σημείωμα γιά τόν Καλλίνο, σελ. 15) αἰχμαλωτίστηκε· πουλήθηκε ὡς δοῦλος στή Σπάρτη, ὅπου ἀπόκτησε τήν ἐλευθερίαν του, γιατί οἱ Σπαρτιάτες ἐκτίμησαν τήν τέχνην του (μάλιστα πῆρε τήν προσωνυμία Λάκων). Θεωρεῖται ἀπό τοὺς θεμελιωτές τῆς λυρικῆς (ἰδιαίτερα τῆς χορικῆς) ποιήσεως, καθὼς πλούτισε τήν ἐλληνικήν ποιητικήν τέχνην μέ μουσικά κυρίως στοιχεῖα τῶν Λυδῶν καί δημιούργησε τά στροφικά συστήματα τῆς χορικῆς ποιήσεως.

10. ΝΥΧΤΕΡΙΝΗ ΓΑΛΗΝΗ

Κοιμοῦνται τῶν βουνῶν οἱ κορυφές καί τά φαράγγια
καί οἱ λόφοι καί οἱ χαράδρες
καί οἱ φυλές τῶν σερπετῶν πού τρέφει ἡ μαύρη γῆς
καί τοῦ βουνοῦ τ' ἀγρίμια καί ἡ γενιά τῶν μελισσῶν,
τά κήτη μέσ στῆς θάλασσας τῆς σκοτεινῆς τά βάθη·
κοιμοῦνται κι οἱ φυλές τῶν μακροφτέρουγων πουλιῶν.

Μετ. Ε. Ν. Ροῦσσος

11. ΒΟΥΚΟΛΙΚΟ

Πολλές φορές στά κορφοβούνια,
τότε πού χαίρονται οί θεοί
τό ξακουσμένο πανηγύρι,
μαλαματένιο άγγειό κρατώντας, 5
τρανή γαβάθα, ώσάν εκείνη
πού έχουν τσοπάνηδες άνθρώποι,
άφοϋ μονάχη λιονταρίσιο
άρμεξες γάλα, χλωροτύρι
έφτιασες άσπρο καί μεγάλο.

Μετ. Η. Βουτιερίδης

12. ΓΛΥΚΟΦΩΝΕΣ ΓΛΥΚΟΛΑΛΕΣ

Γλυκόφωνες, γλυκόλαλες παρθένες, δέ μπορούνε
τά γόνατά μου πιά νά μέ κρατούνε.
Μακάρι τώρα νά ήμουνα κηρύλος, πού πετάει
πά' στοϋ κυμάτου τόν άφρό μέ τά θαλασσοπούλια,
χωρίς μέσ στην καρδιά φόβο νά κλειῖ 5
τ' άλικοφτέρουγο τής άνοιξης πουλί.

Μετ. Η. Βουτιερίδης

Σημειώσεις

γαβάθα· χωριάτικο βαθύ πιάτο, (έδῶ) ξύλινο ή πήλινο ποτήρι.
λιονταρίσιο γάλα. Καθώς τό ποίημα, άπό τό όποιο σώθηκε τό άπόσπασμά μας, ήταν άφιερωμένο στο Διόνυσο, δέν πρέπει νά μās παραξε-

νεύει τό λιονταρίσιο γάλα, ἀφοῦ καί τό λιοντάρι ἦταν στενά δεμένο μέ τή λατρεία τοῦ θεοῦ, ὅπως καί ἄλλα δυνατά ζῶα: ἡ τίγρη, ἡ λεοπάρδαλη, ὁ ταῦρος.

χλωροτύρι· τό μόλις πηγμένο τυρί· (ἐδῶ) μυτζήθρα.

κηρύλος· τό ἀρσενικό τῆς ἀλκυόνας (ψαροφάγος, βασιλοπούλι). Λαϊκή παράδοση ἔλεγε ὅτι, ὅταν ὁ κηρύλος γεράσει καί δέν μπορεῖ νά πετᾷ, τόν παίρνει στά φτερά της ἡ (θηλυκιά) ἀλκυόνα καί τόν μεταφέρει.

τῆς ἀνοιξης πουλιά· ἡ ἀφιξη τῆς ἀλκυόνας, ὅπως καί τοῦ χελιδonioῦ, ἦταν προμήνυμα τῆς ἀνοιξης.

ἀλικοφτέρουγο· μέ γαλαζοκόκκινα φτερά, μέ φτερά πού ἔχουν τό χρῶμα τῆς θαλασσινῆς πορφύρας.

Θέματα γιά συζήτηση — Ἑρωτήσεις

1. Ποιό συναίσθημα κυριαρχεῖ στήν ψυχή τοῦ ποιητῆ, καθὼς γράφει τή **Νυχτερινή γαλήνη**; Πῶς ἀνταποκρίνεται ἡ ἄψυχη φύση στό συναίσθημα αὐτό;
2. Παραλληλίστε τή **Νυχτερινή γαλήνη** μέ τό ποίημα **Γαλήνη** τοῦ Διον. Σολωμοῦ.
3. Ἀναλύστε τή γενική ἐντύπωση τοῦ ποιητῆ στά ἐπιμέρους στοιχεῖα πού τήν ἀποτελέσαν.
4. Τό ἀπόσπασμα πῆρε τόν τίτλο **Βουκολικό**. Τί λέμε βουκολική ποίηση; (Στήν ἀρχαιότητα τήν ἐκπροσώπησε ὁ Θεόκριτος. Στή νεώτερη ἐποχή ἔχουμε βουκολικά ποιήματα δημοτικά, ἀλλά χαρακτηριστικότεροι ποιητές εἶναι ὁ Κρυστάλλης καί ὁ Κυριαζής. Μποροῦμε νά βροῦμε μερικά ποιήματά τους;).
5. Μέ ποιό τρόπο στά δημοτικά τραγούδια βρίσκουμε τήν ἴδια νοσταλγία τῶν ἠλικιωμένων γιά τά νιάτα πού πέρασαν;
6. Ποιά ἡ στάση τοῦ Ἀλκμάνα ἀπέναντι στή φύση;

ΜΙΜΝΕΡΜΟΣ

Ἐξῆσε στά τέλη τοῦ 7. αἰ. π.Χ. Καταγόταν ἀπό τή Σμύρνη ἢ τήν Κο-
λοφώνα, πόλεις πού τήν ἐποχή αὐτή περίπου ὑποτάχθηκαν στούς Λυδούς.
Ἀπό τίς πολεμικές ἐλεγεῖες πού ὁ Μίμνερμος εἶχε συνθέσει μέ ἀφορμή
τά σύγχρονά του γεγονότα δέν ἔχουμε σημαντικά ἀποσπάσματα. Ἐξάλλου
λιγοστές ἐλεγεῖες σώζονται καί ἀπό τό ἄλλο του ἔργο, ὅπου μέ λυπητερή
διάθεση μιλάει γιά τήν ἀντίθεση ἀνάμεσα στή χαρά τῆς νεότητος καί στά
βάσανα τῶν γηρατειῶν. Τό σύνολο τοῦ ἔργου του — πού ἦταν ποικίλο —
εἶχε συγκεντρωθεῖ ἀργότερα σέ δύο βιβλία· τό πρῶτο ἀπό αὐτά εἶχε τόν
τίτλο *Ναννώ*, ἀπό τό ὄνομα μιᾶς ἀγαπημένης του αὐλητρίδας.

13. ΤΑ ΝΙΑΤΑ ΦΕΥΓΟΥΝ ΓΡΗΓΟΡΑ

Κρύος ἰδρώτας πάραυτα τό σῶμα μου ὅλο πιάνει,
τ' ἄνθος τῶν νέων συντρόφων μου ὁ νοῦς μου ἅμα
σκειφεῖ...
ἔπρεπε ὅ,τι εἶναι χαρωπό καί ὠραῖο, νά μήν πεθάνει,
μά σύντομή ἔναι ὡς ὄνειρον ἢ νεότη ἢ θαλερή·
γοργά τό γῆρας τ' ἄχαρο καί τ' ἄσχημο μᾶς φθάνει 5
κι ἀπάνω στό κεφάλι μας φορτώνεται βαρύ,
πού μισητό τόν ἄνθρωπο καί ἀγνώριστο τόν κάνει
καί τοῦ χαλάει καί μάτια του καί νοῦν ἅμα χυθεῖ.

Μετ. Σ. Μενάρδος

14. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

Ὁ Ἥλιος κόπον ἔλαχε νά κάμνει κάθε ἡμέρα
κι οὐδέ τοῦ γίνεται ποτέ ἀνάπαυλ' ἀκριβή
στόν ἴδιον καί στούς ἵππους του, σάν ἡ Αὐγή ἀπό πέρα
ἀφήσει τόν Ὠκεανό καί στά ψηλά ἀνεβεῖ.
Τόν φέρνει ἐπάνω στό νερό κλινάρι καμωμένο 5
ἀπό τά χέρια τ' ἀκουστοῦ Ἡφαίστου, τακτικά
— ὀλόχρυσο καί πτερωτό — στό κύμα πλαγιασμένο
τῶν Ἑσπερίδων ἀπ' τή γῆ γοργά κι ἀρπακτικά
ὡς στῶν Αἰθιοπῶν τά βουνά, πού τ' ἄλογα καί τ' ἄρμα
στέκουν, ὥσότου ἡ δροσινή Αὐγούλα νά φανεῖ. 10
ἐκεῖ ἀνεβαίνει ὁ βασιλιάς στ' ἀμάξι του...

Μετ. Σ. Μενάρδος

Σημειώσεις

Ἥλιος· θεός τοῦ φωτός, γιός τοῦ Τιτάνα Ὑπερίωνα καί ἀδερφός τῆς Σελήνης καί τῆς Ἥως (Αὐγῆς). Κάθε πρωί ἡ Ἥως, ἡ θεότητα τοῦ πρωينوῦ φωτός, προχωρώντας ἐπάνω στό ἄρμα τῆς ἀνοίγει στόν Ἥλιο τή θύρα τῆς Ἀνατολῆς στή χώρα τῶν Αἰθιοπῶν. Ἀπό αὐτή τήν ἄκρη τῆς γῆς ξεκινοῦσε καθημερινά ὁ Ἥλιος, μέ τό ἄρμα του καί αὐτός, καί ἔκανε τήν πορεία του στόν Οὐρανό γιά νά φωτίσει τή γῆ. Ἐτσι ἔφτανε ὡς τή χώρα τῶν Ἑσπερίδων, στό δυτικό ἄκρο τοῦ κόσμου. Ἐκεῖ ξάπλωνε σ' ἓνα χρυσό κρεβάτι καμωμένο ἀπό τόν Ἡφαίστο, τό ὁποῖο χρησιμοποιοῦσε σάν πλοιάριο γιά νά τόν περάσει, ἐνόσω κοιμόταν, μέσα ἀπό τόν Ὠκεανό καί νά τόν φέρι πάλι στή γῆ τῶν Αἰθιοπῶν, ἀπ' ὅπου θά ξανάρχιζε τήν πορεία τῆς ἄλλης ἡμέρας.

Ὠκεανός· ὁ πρεσβύτερος ἀπό τοὺς Τιτάνες, γιός τοῦ Οὐρανοῦ καί τῆς Γῆς. Εἶναι προσωποποίηση τοῦ Ὠκεανοῦ, πού κατά τήν ἀντίληψη τῶν ἀρχαίων ἦταν ἓνας μεγάλος ποταμός, ὁ ὁποῖος ἔξωνε ὀλόγυρα τή γῆ καί ἀποτελοῦσε τά τελευταῖα ὄριά της. Στόν Ὅμηρο ἀναφέρεται σάν

πατέρας όλων τῶν ὄντων τοῦ κόσμου (μέ τήν ἔννοια ὅτι ὅλες οἱ μορφές ζωῆς ἔχουν τήν καταγωγή τους στό νερό).

Θέματα γιά μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Πῶς ὁ ἥλιος ἐνέπνευσε τόν ποιητή;
2. Τά γνωρίσματα τοῦ ἥλιου στό Μίμνερμο.
3. Παραλληλίστε τό ποίημα τοῦ Μίμνερμου μέ τό πιό κάτω ποίημα τοῦ Σησίχορου γιά τή δύση τοῦ ἥλιου:

Κι ὁ ἥλιος ἐκατέβαινε σέ χρυσαφένιο τάσι,
ὁ γιός τοῦ Ὑπερίωνα, τόν Ὠκεανό περνώντας,
νά φτάσει μέσα στής νυχτός τῆς ἱερῆς τά βάθι,
στή μάνα, στή γυναίκα του, σ' ἀγαπητά παιδιά του,
καί σ' ἄλλος μπῆκε δροσερό, τοῦ Δία ὁ γιός, μέ δάφνες.

Μετ. Ε. Ν. Ροῦσσος

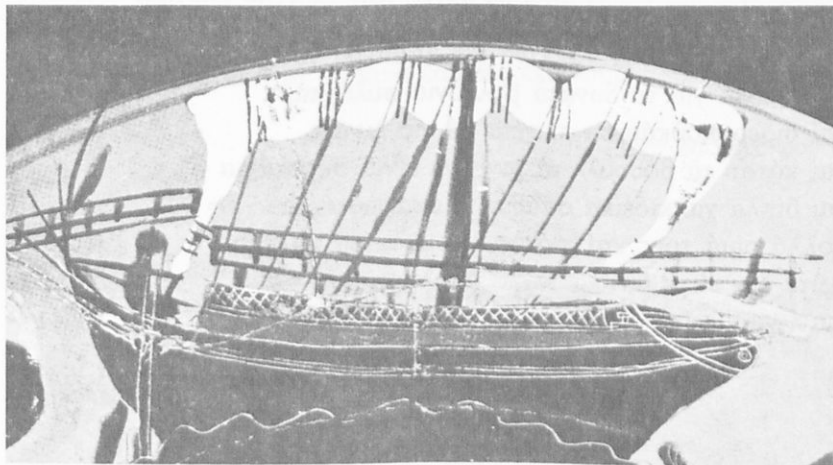
ΑΛΚΑΙΟΣ

Ἡ Λέσβος τόν 7. καί 6. π.Χ. αἰώνα παρουσίασε πολύ σημαντική καλλιτεχνική καί πνευματική δραστηριότητα· ἀνέδειξε τούς θεμελιωτές τῆς χορικῆς ποίησης, τόν Τέρπανδρο (680-620 π.Χ.) καί τόν Ἀρίονα (7. αἰώνας π.Χ.), ἔναν ἀπό τούς ἑπτά σοφούς, τόν Πιττακό, καί τούς ἐξοχότερους μελικούς ποιητές, τόν Ἀλκαῖο καί τή Σαπφώ. Οἱ δύο τελευταῖοι εἶναι περίπου σύγχρονοι (τέλη 7. - ἀρχές 6. ἡ ἀκμή τους) καί παρουσιάζουν τό κοινό χαρακτηριστικό: τό ἔργο τους εἶναι στενά δεμένο μέ τά περιστατικά τῆς ζωῆς τους.

Ἐκεῖνο πού προέχει στή ζωή τοῦ Ἀλκαίου (πού γεννήθηκε στή Μυτιλήνη) εἶναι ἡ ἀνάμειξη του στίς πολιτικές διαμάχες τῆς πόλης του· καθώς ὁ ἴδιος (ὅπως καί ἡ Σαπφώ) ἀνῆκε στήν ἀριστοκρατική τάξη, βρέθηκε σέ πολύχρονη ἀντίθεση μέ τούς τυράννους πού, στηριγμένοι στό δημοκρατικό πλῆθος, πῆραν τήν ἐξουσία (Μέλαγχρος, Μυρσίλος, Πιττακός). Ἐτσι γνώρισε περιπέτειες, πῆρε μέρος σέ ἐμφύλιους πολέμους, γένηκε τήν ἐξορία· ἀπ' ὅλα αὐτά ἐμπνεύστηκε τά περίφημα στασιωτικά (= πολιτικά) ποιήματα πού, μαζί μέ τά ἐρωτικά καί τά συμποσιακά, ἀποτελεσαν τό κύριο μέρος τοῦ ἔργου του. Βασικό χαρακτηριστικό του εἶναι τό ἔντονο πάθος γιά ὅ,τι τόν ἀπασχολεῖ.

15. ΑΓΡΙΟΚΑΙΡΙ

Τί ἀνέμων ταραχή εἶν' αὐτή δέ νιώθω·
κυλάει τό κύμα δῶθε, κεῖθε, ὀλοῦθε,

Ἰστιοφόρο ἐμπορικό σκάφος, ἀπὸ κύλικο τοῦ 6. αἰ. π.Χ. (Λονδίνο, Βρετ. Μουσείο).

κι ἐμᾶς, στή μέση, μέ τό μαῦρο πλοῖο
μακριά μᾶς σέρνει·

τ' ἀγριοκαίρι βαριά μᾶς πολεμάει,
μές στῆς σεντίνας τά νερά εἶν' ἡ βάση
τοῦ καταρτιοῦ, καί τό πανί, σκισμένο,
κουρέλι εἶν' ὅλο·

5

τά σκοιινιά ἔχουν λασκάρει...

Μετ. Θρ. Σταύρου

16. Η ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΩΝ ΟΠΛΩΝ

Λαμποκοπᾷ ἀπ' τό χάλκωμα τό μέγα δῶμα κι εἶναι
γιά χάρη τοῦ Ἄρη ὅλη ἡ σκεπή ὁμορφοστολισμένη
μέ περικεφαλαῖες λαμπρές· κι ἀπὸ ψηλά προσγέρνουν
κάτου ἀλογόφουντες λευκές, στολίδια γιά κεφάλια

πολεμιστάδων· καί, στητά τριγύρω σέ παλούκια
 κρυμμένα, στέκουν χάλκινα καί λαμπερά τουζλούκια
 όπου εἶναι γιά τά δυνατά βελτόνια φυλαχτάρι,
 καί σιδεροπουκάμισα πλεχτά μέ νιό λινάρι
 καί κάτου τά βαθουλωτά ριγμένα εἶναι σκουτάρια
 καί δίπλα χαλκιδέικα σπαθιά κι ἀναζωστάρια
 πολλά σιμά τους καί πιά ἐκεῖ πουκάμισα πολέμου.
 Αὐτά δέν εἶναι δυνατό νά τ' ἀπολησμονήσω,
 γιατί νομίζω πώς αὐτά τήν πρώτη ἔχουν θέση.

5

10

Μετ. Ηλ. Βουτιερίδης

17. Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΔΕΡΦΟΥ

Μᾶς ἦρθες ἀπ' τῆς γῆς τήν ἄκρη, μέ ἓνα
 σπαθί πού 'ναι χρυσόδετη ἡ λαβή του
 καί φιλντισένια, ἀφοῦ, τῆς Βαβυλώνας
 βοηθώντας τό λαό σέ πόλεμό τους,
 ἓνα ἀντραγάθημα ἔκαμες μεγάλο·
 ἓναν ἐχθρό τους, μαχητή γιγάντιο,

5

Ἀπό τήν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν Α.Ε.

Παράσταση μέ σκηνή μονομαχίας δύο πολεμιστῶν· φέρουν δόρυ, θώρακα, κράνος καί ἀσπίδα (Παρίσι, Μουσεῖο Λούβρου).

πού μιά παλάμη τοῦ ἔλειπε νά φτάσει
τίς πέντε πῆχες, σκότωσες στή μάχη
κι ἔτσι ἀπ' τὰ βάσανα ἔσωσες ἐκείνους.

Μετ. Θρ. Σταύρου

18. ΠΟΛΕΜΑ Τ' ΑΓΡΙΟΚΑΙΡΙ

Ὁ Δίας ρίχνει βροχή, βαρὺς χειμώνας
ἀπὸ τὸν οὐρανό, τὰ ρέματα ἔχουν
παγώσει (καί τὰ δέντρα μέσ στοῦ λόγγο
τό βάρος δέν μποροῦν πιά νά σηκώσουν).

Πολέμα τ' ἀγριοκαίρι· ξύλα ρίχνε
στή φωτιά· βάζε μπόλικο κρασάκι
γλυκόπιοτο· καί γέρνε τό κεφάλι
στό μαλακό σου ἀπάνω μαξιλάρι.

5

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

σεντίνα· τό χαμηλότερο μέρος τοῦ καταστρώματος.

χάλκωμα· ὁ χαλκός, ἀπὸ τὸν ὁποῖο εἶναι κατασκευασμένα τὰ δπλα.

δῶμα· αἶθουσα. Ἡ αἶθουσα τῶν ἑπλων βρισκόταν δίπλα στήν αἶθουσα

πού διασκέδαζαν οἱ ἄνδρες, τὸν **ἀνδρώνα**.

παλούκια· πάσσαλοι, ξύλινα καρφιά μπηγμένα στοὺς τοίχους.

τουζλούκια· περικνημίδες.

βελτόνι· ὅ,τι ρίχνει ὁ ἀντίπαλος, βέλος, βλήμα.

χαλκιδέικα· τὰ ὀρυχεῖα χαλκοῦ πού βρίσκονταν κοντά στήν πόλη (ἀπ' ὅπου καί τό ὄνομά της, Χαλκίς) ἔδιναν τήν πρώτη ὕλη γιά τήν κατασκευή σπαθιῶν, πού γρήγορα ἔγιναν περιζήτητα.

τό ἀναξωστάρι (= κοντό παντελόνι) καί τό **πουκάμισο πολέμου** (= χι-

τώνιο), από τήν εποχή τῶν ὁμηρικῶν ἡρώων ἀποτελοῦσαν μέρος τῆς στολῆς τοῦ πολεμιστῆ.

τὴν πρώτη ἔχουν θέση· ὀλοφάνερα γιὰ τόν πολεμικό ἀγώνα, πού (ὅπου νά `ναι) θά ἀρχίσει.

πέντε πῆχες· περίπου 2.30 μ. (5 × 0,46 μ.).

τά ρέματα· τά τρεχούμενα νερά.

Θέματα γιά μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Παρακολουθήστε τὴν ποικιλία ποιητικῶν τρόπων πού ἀκολουθεῖ ὁ Ἄλκαϊος κάθε φορά:

— Τὴν ἀλληγορία (στό ποίημα **Ἀγριοκαίρι**)· Ἀναζητήστε ὁμοιότητες στοὺς στ. 210-12 καί 247-49 τῆς **Ἀντιγόνης** (μετ. Ι. Γρυπάρη).

— Τὴν ἀπλή ἀπαρίθμηση ἀντικειμένων (στὴν **Αἴθουσα τῶν ὅπλων**). Ποιό αἰσθητικό ἀποτέλεσμα ἔχει ἡ ἀπαρίθμηση αὐτή;

— Τὴ ζωντάνια τῆς περιγραφῆς, μέ τὴ σύλληψη τῆς χαρακτηριστικῆς λεπτομέρειας. (Ἐντοπίστε τὴν στά τέσσερα ποιήματά του.)

2. Σέ ποιό ἱστορικό πλαίσιο τοποθετοῦνται τὰ δύο στασιωτικά ποιήματα τοῦ Ἄλκαϊου;

3. Ἀπὸ τὴν ἀπαρίθμηση τῶν ὅπλων ἀπουσιάζουν τὰ τόξα καί τὰ ἄλλα τηλεμάχα ὅπλα. Γιατί;

4. Ἄν συγκρίνουμε τόν Ἄλκαϊο μέ τόν Ἀρχίλοχο, ἔχουμε νά σημειώσουμε ὁμοιότητες ἢ διαφορές στὰ συναισθήματα καί τίς ἀντιλήψεις τους. Ποιές;

Σ Α Π Φ Ω

Ἡ ἀρχαία Ἑλληνίδα ποιήτρια μέ τή μεγαλύτερη φήμη καί τά πλουσιότερα ποιητικά χαρίσματα γεννήθηκε στήν Ἑρεσό τῆς Λέσβου καί ἔζησε τήν ἐποχή τοῦ Πιττακοῦ. Στή Μυτιλήνη εἶχε ἰδρύσει ἓνα εἶδος σχολῆς λυρικής ποιήσεως, στήν ὁποία φοιτοῦσαν νέες κοπέλες πού προετοιμάζονταν γιά τή μουσική ἐκτέλεση τῶν ᾠδῶν της. Σημαντικό μέρος τῆς ζωῆς της τό πέρασε στή Σικελία, ἐξόριστη ἀπό τόν Πιττακό, πολέμιο τῆς ἀριστοκρατικῆς τάξης, στήν ὁποία ἀνῆκε ἡ ποιήτρια.

Ἀπό τό πλούσιο ἔργο της μᾶς ἔχει σωθεῖ πολύ μικρό μέρος, ἀρκετό ὅμως γιά νά δικαιολογήσει τό μεγάλο θαυμασμό πού προκάλεσε σέ ὅλη τήν ἀρχαιότητα (τήν ὀνόμαζαν δέκατη Μούσα). Τά ἰδιαίτερα γνωρίσματα πού δίνουν τήν ἀληθινή εὐγένεια στήν ποίηση τῆς Σαπφῶς εἶναι τό ὅτι συμμερίζεται εἰλικρινά τά συναισθήματα τοῦ ἄλλου καί ἡ βαθιά αἴσθηση τῆς ὁμορφιάς τῆς φύσης, πού ἀναδίνεται ἀπό κάθε σχεδόν στροφή τῶν ποιημάτων της.

19. ΩΔΗ ΣΤΗΝ ΑΦΡΟΔΙΤΗ

Ὅμορφόθρονη ἀθάνατη Ἀφροδίτη,
κόρη τοῦ Δία, σοῦ δέομαι, δολοπλέχτρα,
μέ πίκρες καί καημούς μή, Δέσποινα,
παιδεύεις τήν ψυχή μου·

μά ἔλα μου, ἂν καὶ κάποτε, ἀπὸ πέρα
μακριά, τό κάλεσμά μου ὁμοί' ἀγρικώντας,
ἦρθες, τό πατρικὸ παλάτι ἀφήνοντας
καὶ τό χρυσό σου ἀμάξι

5

ζεύοντας· κι ὁμορφα στρουθιά πετώντας
γοργά στή γῇ σέ φέρανε τή μαύρη
πάν' ἀπ' τόν οὐρανὸ μέ φτεροκόπημα
πυκνὸ μέσ στον αἰθέρα·

10

κι ὡς ἔφτασαν ταχιά, χαμογελώντας
μέ τὴν ἀθάνατη ὄψη, ὦ μακαρία,
μέ ρώτησες σάν τί καὶ πάλι νά 'παθα,
τί σέ καλῶ κοντά μου,

15

τί λαχταρᾷ ἡ ψυχὴ μου ἡ φρενιασμένη
τόσο πολὺ νά γίνει: — «Ποιὸν καὶ πάλι
θές ἡ Πειθὼ νά φέρει στήν ἀγάπη σου;
Σαπφώ, ποιὸς σ' ἀδικαίει;

20

Γιατί ἂν φεύγει, γοργά ἀπὸ πίσω θά 'ρθει,
κι ἂν δέν παίρνει σου δῶρα, θά σοῦ φέρει·
τῶρ' ἂν δέν σ' ἀγαπάει θά σ' ἀγαπήσει
καὶ δίχως νά τό θέλει».

ὦ, ἔλα μου καὶ τώρα, κι ἀπ' τίς μαῦρες
τίς ἔγνοιες λύσε με, κι ὅ,τι ν' ἀληθέψει
ποθεῖ ἡ ψυχὴ μου τέλεσ' το κι ἀτὴ σου
σύ γίνε ὁ βοηθός μου.

25

Μετ. Π. Λεκατσᾶς

Σημειώσεις

δολοπλέχτρα· ἐπειδὴ δημιουργεῖ δολοπλοκίες.

ἂν καὶ κάποτε... ἦρθες· ἡ εὐεργεσία, κατὰ τοὺς ἀρχαίους, πρέπει νά

ἐπαναλαμβάνεται. Δέ δεσμεύεται ἠθικά μόνο ὁ εὐεργετημένος (μέ τήν εὐγνωμοσύνη) ἀλλά καί ὁ εὐεργέτης.

στρουθιά· τά σπουργίτια, ὅπως καί τά περιστέρια, ἦταν ἱερά πουλιά τῆς Ἀφροδίτης.

Πειθώ· στήν ὑπηρεσία τῆς Ἀφροδίτης ἡ Πειθώ (αὐτή πού ἔχει τήν ἰκανότητα νά πείθει) ὑποκαθιστᾷ τὸ θεό Ἑρώτα.

ἀτή σου· σύ ἡ ἴδια, ἀπό μόνη σου.

Θέματα γιά μελέτη – Ἑρωτήσεις

1. Ὁ ἀρχαῖος κριτικός τῆς λογοτεχνίας Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, πού μᾶς διέσωσε ὁλόκληρο τὸ ποίημα, τὸ ἀναφέρει ὡς ὑπόδειγμα ἀρμονίας, μέ τὸ πηγαῖο αἶσθημα, τὴ σοφὴ σύνθεσή του, τὴν παραστατικότητα τῶν εἰκόνων καί τὴ χάρι τῆς ἐκφράσεως. Μπορεῖς νά δικαιολογήσεις μερικοὺς ἀπὸ τοὺς χαρακτηρισμοὺς αὐτοὺς μέ παραπομπές στό ποίημα;

2. Παρατήρησε τὴ μετάπτωση τοῦ λόγου τῆς Ἀφροδίτης ἀπὸ πλάγιο σέ εὐθύ. Τί πετυχαίνει μ' αὐτό ἡ ποιήτρια;

20. Η ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΗ ΦΙΛΗ

... Συχνά ἀπ' τίς Σάρδεις

σέ μᾶς δῶ πέρα ἡ σκέψη της γυρίζει,

πῶς ζούσαμε μαζί· τί ἐφάνταζες μπροστά της

σάν μιὰ θεά, κι ἡ πιό τρανὴ χαρὰ της

τό δικό σου τραγούδι ἦτανε πάντα.

5

Τώρα μέσ στίς Λυδές γυναῖκες ξεχωρίζει,

καθὼς σάν πέσει ὁ γήλιος, ἡ σελήνη

ροδοδάχτυλη λάμπει, τ' ἄστρα τ' ἄλλα

σκοτεινιάζοντας, κι ἴδια γύρω ἀφήνει

τό φῶς της ν' ἀπλωθεῖ, πᾶ σ' ἄλμυρά πελάγη

10

καί σέ πολὺάνθες χῶρες. Κι ἔχει πάρει

γλυκιά δροσιά νά χύνεται, τὰ ρόδα

Ἀριστερά: Ἀπεικόνιση τοῦ Ἀλκαίου καί τῆς Σαπφῶς σέ ἀγγειογραφία, 480 π.Χ. περίπου. (Μόναχο, Ἀρχαιολ. Μουσεῖο).

Κάτω: Παράσταση τῆς Σαπφῶς σέ ὑδρία τοῦ 5. αἱ. π.Χ. (Ἀθήνα, Ἐθν. Ἀρχαιολ. Μουσεῖο).

μοσκοβολοῦν καί τ' ἀπαλό χορτάρι
καί τό τριφύλλι ὀλοῦθε τ' ἀνθισμένο.
Κι ἐκείνη πέρα δῶθε τριγυρίζει
τήν Ἀτθίδα θυμάμενη· ἡ καρδιά της
ἡ τρυφερή ἀπό πόθο πλημμυρίζει
κι ἀπ' τόν καημό βαραίνει μέσ στά στήθη.
Κι ἐμᾶς τίς δύο φωνάζει, νά βρεθοῦμε κοντά της.
Ὅμως...

Μετ. Ι. Θ. Κακριδῆς

Σημειώσεις

Τό ποίημα είναι εμπνευσμένο από τὰ εὐγενικά αἰσθήματα πού συνέδεαν τὴ Σαπφώ μὲ τὶς μαθήτριάς της καὶ τὶς ἴδιες τὶς μαθήτριες μεταξύ τους. Εἶναι ἐγκώμιο τῆς ξενιτεμένης Ἀριγνώτας, πού μαζί μὲ τὴν Ἀτθίδα φοιτοῦσε στὴ σχολή τῆς ποιήτριας.

τί ἐφάνταζες· ἡ ποιήτρια ἀπευθύνεται στὴν Ἀτθίδα.

σά μιά θεά· πρώτη φορά συναντήσαμε ὁμοία παρομοίωση στὴν Ὀδύσσεια. Θυμάστε σέ ποιά σκηνή;

Θέματα γιά μελέτη — Ἑρωτήσεις

Μελετήστε τὴ λειτουργία τῆς παρομοίωσης, πού κατέχει τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ποιήματος. Πῶς ἀπὸ στοιχεῖο ἐξαρτημένο ἀνεξαρτοποιεῖται καὶ ἀποτελεῖ ἐπιβλητική, σχεδόν αὐτόνομη, ποιητικὴ εἰκόνα. Ἐχομε συναντήσει ἀνάλογα παραδείγματα στὸν Ὅμηρο; Μπορεῖτε νὰ τὰ παρουσιάσετε;

21. ΧΑΡΙΤΩΜΕΝΟ ΔΑΣΟΣ

...Χαριτωμένο δάσος
ὄλο μηλιές· μέσα οἱ βωμοὶ καπνίζουν
ἀπ' τὸ λιβάνι.

Νερά κατάκρυα ἀνάμεσα στά κλώνια
κελαηδοῦν· ἀπ' τὰ ρόδα γύρω ὁ τόπος
ὀλόσκιωτος· βαθύ τὸν ὕπνο χύνουν
τὰ φύλλα ὡς σειοῦνται.

5

Στὸ λιβάδι, δπου βόσκουν τὰ πουλάρια,
οἱ ἀνοιξιάτικοι ἀνθοὶ θρασομανοῦνε·
γλυκό σάν μέλι τὸ ἄνηθο εὐωδιάζει
(καὶ τὸ τριφύλλι).

10

Ἔλα, Ἀφροδίτη, ἔδω στεφανωμένη
νά σμίξεις μέ νερό καί στό τραπέζι
τό νέκταρ νά κεράσεις σέ ποτήρια
μαλαματένια.

15

Μετ. Ι. Θ. Κακριδής

Σημειώσεις

Τό ποίημα δέ σώθηκε όλόκληρο. Μποροῦμε νά ἀνασυνθέσουμε ὡς ἐξῆς τό περιεχόμενό του: Περιγράφεται ἡ βραδινή ἀτμόσφαιρα ἐνός ἱεροῦ ἄλλους, ὕστερα ἀπό μιά θερμή μέρα, πού τά κλαδιά τῶν δέντρων, βαριά ἀπό καρπούς, γέρνουν στό ρυάκι.

οἱ βομοί· καθὼς ἔχουμε νά κάνουμε μέ τέμενος, ὑπαίθριο χῶρο ἀφιερωμένο σέ θεό, δέν ἦταν δυνατό νά λείπουν κτίσματα ἀφιερωμένα στή λατρεία του.

νά σμίξεις μέ νερό τό νέκταρ· ὅπως οἱ θνητοί στόν κρατήρα ἀνακάτευαν τό κρασί μέ νερό γιά νά μήν εἶναι πολύ δυνατό, τό ἴδιο καί οἱ θεοί ἀνακατεύουν τό ποτό τους μέ νερό.

θρασομανοῦν· θάλλουν, κυριαρχοῦν μέ τήν ὀρμητική παρουσία τους.

Θέματα γιά μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Νά βρεῖτε ἀνάλογες εἰκόνες στό ἀπόσπασμα **Πειρασμός** ἀπό τοὺς **Ἑλεύθερους Πολιορκημένους** τοῦ Δ. Σολωμοῦ.

2. Προσέξτε πῶς ἡ εἰκόνα τῆς φύσης, πού κατέχει τό κέντρο τοῦ ποιήματος, πλαισιώνεται ἀπό τήν παρουσία τῆς θεότητας.

22. ΕΧΩ ΜΙΑ ΚΟΡΗΝ ΟΜΟΡΦΗ

Ἔχω μιά κόρην ὁμορφῇ,
πού μέ τά χρυσολούλουδα
παρόμοια εἶν' ἡ μορφὴ της.
Ἡ ἀγαπημένη μου ἡ Κλεῖς!

Μέ τή Λυδία δλόκληρη
ἐγὼ δέν τήν ἀλλάζω.

Μετ. Ε. Ροῦσσος

23. ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΔΕΡΦΟ

Κύπρη μου ἐσύ, κι ἐσεῖς Νηρηίδες, κάντε
γερός ἐδῶ νά μοῦ ῥθει ὁ ἀδερφός μου,
κι ὅσα καλά ἡ καρδιά του λαχταράει
ὅλα νά γίνουν·

τά πρωτινά του λάθη νά τ' ἀφήσει,
ἔτσι πού νά ᾽ναι πιά ἡ χαρά τῶν φίλων
κι ἡ πίκρα τῶν ἐχθρῶν· μά ἐχθρός κανένας
πιά ἄς μή μᾶς γίνει·

5

κι ἄς τό θελήσει νά ᾽χει κι ἡ ἀδερφή του
τιμή ἀπ' αὐτόν, καί τά παλιά φαρμάκια,
πού τά φερσίματά του τήν ποτίσαν,
νά ξεχαστοῦνε.

10

.....
Ἄχ ἄκουσέ με, θεά μου, ἂν σ' ἔχω εὐφράνει
μέ τά τραγούδια· ρίξε στά σκοτάδια
τίς συμφορές, καί κάθε θλίψη διῶξε
ἀπό κοντά μας.

15

Μετ. Θρ. Σταύρου

24. ΣΕ ΑΜΟΥΣΗ ΓΥΝΑΙΚΑ

Ὅταν νεκρή θά κείτεσαι, κανείς μ' ἀγάπη ἐσένα
δέ θά θυμᾶται πιά,

γιατί ποτέ δέ στόλισε τή ζήση σου κανένα
ἀπό τὰ ρόδα τὰ περικά,
κι ἔτσι ἄσμη κι ὠχρή σκιά ντυμένη τό σκοτάδι
μέσα στούς ἄδοξους νεκρούς θά τριγυρνᾷ στὸν Ἔδη.

Μετ. Π. Λεκατσᾶς

Σημειώσεις

Ἡ Κλεῖς· κόρη τῆς ποιήτριας.

Λυδία· ἀναφέρεται ἡ χώρα αὐτή, γιατί ἦταν περίφημη γιὰ τὰ πλούτη της. (Πβ. τὸ ποίημα **Μακριὰ ἀπὸ τὰ μάτια μου** τοῦ Ἀρχιλόχου —σελ. 23— καὶ τὸ γνωστὸ περιστατικὸ τοῦ Κροΐσου).

Κύπρη μου· ἡ ποιήτρια ἀπευθύνει τὴν παράκλησή της στὴ Γαληναία Ἀφροδίτη.

ἡ χαρά... τῶν ἐχθρῶν· γιὰ τοὺς ἀρχαίους ἄξιος καὶ ἐνάρετος ἦταν ὁ ἄντρας πού μπορούσε ὄχι μόνο νὰ εὐεργετῇ τοὺς φίλους, ἀλλὰ καὶ νὰ βλάπτει τοὺς ἐχθρούς.

ἂν σ' ἔχω εὐφράνει... οἱ θεοὶ εἶχαν ὑποχρέωση νὰ συντρέχουν τοὺς θνητούς, πού τοὺς ἔκαναν κατὰ τὸ παρελθόν κάθε εἶδους λατρευτικὰς προσφορὰς. Θυμήσου τοὺς στ. 39-41 τοῦ Α τῆς Ἰλιάδας καὶ 61-62 τοῦ α τῆς Ὀδύσσειας.

περικά· εἶναι τὰ ρόδα τῶν Περίδων, τῶν Μουσῶν (μετωνυμία, ἀντί πνευματικὴ καλλιέργεια).

Θέματα γιὰ μελέτη — Ἐρωτήσεις

1. Παρακολουθήστε τὴν ποικιλία τῶν αἰσθημάτων τῆς ποιήτριας· ποιὲς διαφορετικὲς ἀποχρώσεις διαπιστώνουμε ἀνάμεσα στὰ ποιήματα **Ἐχάμις** κόρην ὁμορφὴ καὶ **Προσευχὴ γιὰ τὸν ἀδερφό** καὶ ποιὲς διαφορετικὲς ἀνάμεσα στὴν **Ξενιτεμένη φίλη** καὶ **Σέ ἄμουση γυναῖκα** — Γιατί;
2. Πῶς νιώθει ἡ Σαπφώ τὴ φύση; Περιγράψτε τίς εἰκόνες τῆς φύσης πού ἐντοπίζονται στὰ ποιήματά της.
3. Συγκρίνετε τὴν «Προσευχὴ γιὰ τὸν ἀδερφό» τῆς Σαπφῶς μέ τὸν «Γυρισμὸ τοῦ ἀδερφοῦ» τοῦ Ἀλκαίου.

Σ Ο Λ Ω Ν

Ὁ Σόλων (639-559 π.Χ.) δέ στάθηκε μόνο ὁ μέγας πολιτικός καί νομοθέτης, ἀλλά καί ὁ πρῶτος Ἀθηναῖος ποιητής. Τήν ποίησιν τή χρησιμοποίησε τό πῶς πολὺ γιά νά διατυπώσει τίς πολιτικές του σκέψεις, ὅπως οἱ μεταγενέστεροί του πολιτικοὶ δημοσίευσαν τοὺς ρητορικοὺς λόγους τους. Μὲ τήν πολεμική του ἐλεγεία **Σαλαμῖς** θέλησε νά διεγείρει τὸν πατριωτισμὸ τῶν συμπολιτῶν του γιά νά ξαναπάρουν τὴ Σαλαμίνα, πού τὴ διεκδικοῦσαν ἀπὸ τοὺς Μεγαρεῖς, ὅπως σέ ἀνάλογες περιστάσεις εἶχε κάνει ὁ Τυρταῖος μὲ τίς ἐλεγείες του. Ἄλλα ἀποσπάσματα τοῦ Σόλωνα ἐκφράζουν τίς σκέψεις του γιά τὴ ζωὴ καί τὴ μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου ἢ παροτρύνουν τοὺς πολῖτες σέ ὁμόνοια καί νομιμοφροσύνη, ἐνῶ σέ ἄλλα ποιήματα ὁ νομοθέτης λογοδοτεῖ γιά τὸ ἔργο του ἢ ἀπαντᾷ σέ ἐπικρίσεις. (Γιά τὴ ζωὴ, τὸ ἔργο καί τὰ ταξίδια τοῦ Σόλωνα βλ. Πλουτάρχου **Σόλων** στό διδακτικὸ βιβλίον τῆς Β΄ Γυμνασίου.)

25. EYNOMIA

Τοῦτα ἡ ψυχὴ μου νά τά πῶ μοῦ λέει στοὺς Ἀθηναίους:

Μύριες στήν πόλιν συμφορὲς ἡ ἀνομία γεννάει,
ἐνῶ ὁμορφα ὅλα κι εὐτακτα ἡ εὐνομία τά κάνει
καί τῶν ἀδίκων καί κακῶν δένει συχνά τά χέρια.
Τ' ἄγρια γλυκαίνει, σταματᾷ τὸν κόρο, ταπεινώνει
τὸν ἄνομο, καί τοὺς βλαστοὺς ξεραίνει τῆς κακίας,
βρίσκει πού κρύβεται ἄδικο, τὴν περηφάνια ρίχνει,
πνίγει τὴν κάθε ἐξέγερση, πνίγει καί τῆς διχόνοιας

5

Μετ. Ι. Α. Θωμόπουλος

Σημειώσεις

Οἱ στίχοι αὐτοί εἶναι τό τελευταῖο τμήμα μιᾶς ἐλεγείας τοῦ Σόλωνα. Τὴν ἐλεγεία αὐτή τὴν ἔγραψε ὁ Σόλων μέ ἀφορμή τὴν κοινωνική ἀναταραχή πού ὑπῆρχε στήν Ἀθήνα, πρὶν ὁ ἴδιος ὀνομαστεῖ «διαλλακτής». Οἱ εὐγενεῖς ἤθελαν νά εἶναι μόνοι κύριοι τῆς γῆς καί τῆς ἐξουσίας, ἐνῶ οἱ δημαγωγοί ἤθελαν νά ἐκμεταλλευστοῦν τὴν ἀθλιότητα τῶν φτωχῶν καί τῶν ἀκτημόνων γιὰ νά γίνουν τύραννοι. Ὁ Σόλων συμβουλεύει τοὺς συμπολίτες του νά μήν κατατρίβονται σέ μία τυφλή σύγκρουση συμφερόντων, πού θά καταστρεφε τὴν πόλη. Καί «ἡ μεγάλη προειδοποίηση» τοῦ Σόλωνα, ὅπως χαρακτηρίστηκε τό ποίημα αὐτό, κλείνει μέ τὴν περιγραφή τῶν ἀγαθῶν τῆς Εὐνομίας, πού παραθέσαμε. Τὴν Εὐνομία τὴ βλέπει ὁ Σόλων σάν Θεά πού ἡ δύναμή της ἐκδηλώνεται μέ τὴν κοινωνική εἰρήνη καί ἁρμονία. (Εἶναι ἐδῶ σύμφωνος καί μέ τό μῦθο κατὰ τὸν ὁποῖο ἡ Εὐνομία εἶναι θεά, μία ἀπό τίς τρεῖς Ὑῤρες, κόρη τοῦ Δία καί τῆς Θέμιδας καί ἀδερφή τῆς Δίκης καί τῆς Εἰρήνης.)

Θέματα γιὰ μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Τά ἀγαθὰ τῆς Εὐνομίας ὅπως τά βλέπει ὁ Σόλων στήν ἐλεγεία του.
2. Νά μελετηθεῖ ὁ μῦθος ὁ σχετικός μέ τίς Ὑῤρες.

26. Η ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΟΙ ΤΥΡΑΝΝΟΙ

Ἀπὸ ἓνα σύννεφο πέφτει μέ ὀρμή καί χαλάζι καί χιόνι,
ἀπ' ἀστραπνὰ λαμπερὴ ξάφνω ξεσπᾷ μιά βροντή·
ἔτσι χαλιέται ἀπ' ἀνθρώπους τρανοὺς ἓνα κράτος, καί πέφτει
ἀπ' ἀμυαλιά του ὁ λαός σ' ἐνός μονάρχῃ σκλαβιά·

ὅταν πολύ θά ὑψωθεῖ, δέν εἶν' εὐκολο πιά νά τόν ρίξεις· 5
πρέπει ἀπ' τήν πρώτη στιγμή νά ἔχουμε σέ ὅλα τό νοῦ.

.....

Ἀπό δική σας δειλία κι ἀμυαλιά σᾶς χτυποῦν οἱ φουρτοῦνες·
ὄχι μομφές στούς θεούς· δέν εἶναι φταίχτες· ἐσεῖς
οἱ ἴδιοι ἀρματώσατε τούτους ἐδῶ καί τρανέψανε τόσο·
ἔτσι, ἀπ' αὐτά, στήν πικρή πέσατε τώρα σκλαβιά· 10
ἴδια ἄλεπού πονηρά περπατάει ὁ καθένας σας χώρα,
μά ὅλοι σάν πᾶτε μαζί, τότε σᾶς πιάνει ἀμυαλιά·
οἱ γαλιφιές σᾶς πλανεύουν καί δίνετε πίστη στά λόγια,
ὅμως καμιά προσοχή στά ἔργα δέ δίνετ' ἐσεῖς.

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

τούτους ἐδῶ· τόν Πεισίστρατο καί τούς ἀνθρώπους του, πού οἱ Ἀθη-
ναῖοι τούς ἄφησαν· νά ἐξοπλιστοῦν καί ν' ἀποκτήσουν δύναμη.
γαλιφιές· καλοπιάσματα, κολακεῖες.

1. Ὁ Σόλων εἶχε ἐπισημάνει πολλές φορές στούς συμπολίτες του τόν
κίνδυνο τῆς τυραννίας. Θεωροῦσε αἰτία τῆς τῆ συγκέντρωση τῆς πολι-
τικῆς δυνάμεως στά χέρια ἑνός ἀνθρώπου. Τό πρῶτο κομμάτι ἀπό τό
ποίημα αὐτό τό ἔγραψε, σύμφωνα μέ ἀρχαία μαρτυρία, ὁ Σόλων προ-
βλέποντας τήν τυραννία τοῦ Πεισίστρατου. Ἐνῶ τό δεῦτερο, ὅταν οἱ
προβλέψεις του εἶχαν ἐπαληθευτεῖ.

2. Ὅπως στήν πορεία τῶν φυσικῶν γεγονότων ὑπάρχει κάποια τάξη,
κάποιος νόμος πού συνδέει τήν αἰτία καί τό ἀποτέλεσμα, ἔτσι ὑπάρχει
καί ἕνας νόμος στήν κοινωνική τάξη, φαίνεται νά διδάσκει ἐδῶ ὁ Σό-
λων. Ἄς θυμηθοῦμε ὅτι περίπου τήν ἴδια ἐποχή στήν Ἰωνία οἱ φυσικοί
φιλόσοφοι Θαλῆς καί Ἀναξίμανδρος προσπαθοῦν νά συλλάβουν καί
νά διατυπώσουν κάποιο σταθερό νόμο μέσα στήν ἀδιάκοπη ἀλλαγὴ
πού ὑπάρχει στή φύση.

Θέματα γιά μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Νά διαβαστεῖ ἀπό τόν Πλούταρχο τό κομμάτι τό σχετικό μέ τά γε-

γονότα πού ἔφεραν τόν Πεισίστρατο στήν ἐξουσία καί μέ τή στάση τοῦ Σόλωνα ἀπέναντι στόν τύραννο (Πλουτάρχου Σόλων κεφ. 29-30).
2. Στίχος 7: **ὄχι μομφές στούς θεούς**. Ὑπάρχει διαφορά ἀντιλήψεων ἀνάμεσα στό Σόλωνα καί στόν Ὅμηρο σχετικά μέ τήν ἐπέμβαση τῶν θεῶν στά ἀνθρώπινα;

27. ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΝΟΜΟΘΕΤΗ

Σάν ποιό ἄφησα στή μέση ἀπ' ὅσα μ' ἔκαμαν
νά συγκαλέσω τό λαό σέ σύναξη;
Μπρός στοῦ Καιροῦ τό δικαστήριο μάρτυρα
ἄριστον ἔχω τήν τρανή μητέρα ἐγώ
τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου, τούτη δῶ τή μαύρη Γῆ, 5
πού πάνωθ' ἐπ' πέτρες σήκωσα πολλές,
χρεῶν σημάδια· σκλάβ' ἀπ' αὐτῇ πρῶτα ἔτανε
καί τώρα λεύτερη εἶναι. Κι Ἀθηναίους πολλούς,
πού δίκια ἢ ἄδικα εἶχαν πούληθεῖ μακριά,
στή θεόχτιστη πατρίδα τοὺς ξανάφερα· 10
ἄλλοι, πού χρέη ἀβάσταχτα τοὺς πιέζανε,
μόνοι εἶχαν φύγει καί, γυρνώντας δῶ κι ἐκεῖ,
τήν ἀττική τους γλώσσα εἶχαν ξεχάσει πιά,
κι ἀπ' τῆς σκλαβιάς ἄλλοι ὑποφέρον τήν ντροπή
ἐδῶ στόν τόπο, μπρός στό ἀγρίεμα τρέμοντας 15
τῶν ἀφεντάδων. Ὅλους τοὺς λευτέρωσα.
Καί βία μαζί καί δίκιο συνταιριάζοντας
τά ὅσα τοῦτα ἐγώ ὥς τήν ἄκρη, δυνατά,
ἔτσι ὅπως εἶχα τάξει. Νόμους ὄρισα
ἴδιους γιά τοὺς μεγάλους καί γιά τοὺς μικροὺς 20
τό δίκιο δρόμο στόν καθένα δείχνοντας.
Ἄν τῇ βουκέντρα κάποιος ἄλλος ἐπιανε,
ἄνθρωπος φιλοχρήματος, κακόβουλος,
ἀντίς γιά μέ, τό λαό δέ θά τόν δάμαζε·
γιατί ἂν παραδεχόμουν ὅσα θ' ἄρεσε 25
σ' αὐτοὺς ἐδῶ νά πάθουνε οἱ ἀντίπαλοι
κι ὅσα γιά τοὺς βάζαν οἱ ἄλλοι μέ τό νοῦ,

ἡ πόλη ἀπ' ἄντρες πλῆθος θά 'μενε ὄρφανή.
Γι' αὐτό ἄμυνα κρατοῦσα ἀπ' ὄλες τίς μεριές,
λύκος ζωσμένος ἀπό σκυλλοὶ πυκνό. 30

.....
Καί στό λαό ἐγώ λέω, ἄν πρέπει νά τά πῶ
ἔξω ἀπ' τά δόντια: αὐτά πού τώρα ἀπόχτησαν
οὔτε καί στ' ὄνειρό τους δέ θά τά 'βλεπαν.

.....
"Ὅσο γιά τούς μεγάλους καί τούς δυνατούς,
πρέπει νά μέ δοξάζουν καί νά μ' ἀγαποῦν. 35
τ' ἀξίωμα τοῦτο ἄν κάποιος ἄλλος τό 'παιρνε,
νά συγκρατήσει δέ θά μπόρειε τό λαό
καί δέ θά σταματοῦσε, ὥσπου, ταραζοντας
τό γάλα, θά 'βγαζε ὄλο τό καϊμάκι του.
ἐγώ δμως μέσ στή μέση στάθηκα τῶν δυό 40
μερίδων, σύνορό τους.

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Τό πιό προσωπικό ἀπό τά ποιήματα τοῦ Σόλωνα εἶναι τό ἱαμβικό αὐτό ἀπόσπασμα. Κι ἐδῶ ὁ ποιητής μιλάει γιά λογαριασμό του καί κάνει ἀπολογισμό τοῦ ἔργου του «στό δικαστήριο τοῦ Χρόνου».

στ. 1-2. Σάν ποιοί κτλ. Δέν ἄφησα στή μέση κανένα ἀπό τά ζητήματα γιά τά ὁποῖα συγκάλεσα τό λαό γιά νά τόν συμφιλιώσω, δέν ἀποσύρθηκα ἀπό τήν ἐξουσία πρίν συμφιλιώσω τό λαό.

στ. 5. Γῆ (Γαῖα). Κατά τόν 'Ησίοδο ἡ Γαῖα ἦταν ἡ πρώτη θεά πού παρουσιάστηκε μετά τό Χάος. Μέ σύζυγο τόν Οὐρανό γέννησε τούς Τιτάνες, τούς Κύκλωπες καί τούς Ἑκατόγχειρες καθώς καί ἄλλες θεότητες σύμφωνα μέ διάφορους μύθους. Προσωποποίηση τῆς γῆς, ἡ Γαῖα θεωρήθηκε γενικά μητέρα τῶν θεῶν καί τῶν ἀνθρώπων καί λατρεύτηκε μέ ποικίλους τρόπους. Τῇ Γῇ ἐπικαλοῦνταν συνήθως ὁσοί ὀρκίζονταν, καί ὄχι μόνο οἱ ἄνθρωποι, ὅπως ἐδῶ ὁ Σόλων, ἀλλά καί οἱ θεοί καί οἱ ἥρωες, ὅπως βλέπουμε στόν Ὅμηρο.

στ. 6. πέτρες σήκωσα. πέτρες (ἀρχ. ὄροι), πέτρινες πλάκες στημένες

στά χωράφια μέ ἐπιγραφές πού δήλωναν ὅτι ἦταν ὑποθηκευμένα.

στ. 10. μόνοι εἶχαν φύγει. «εἶχαν γίνει φυγόδοικοι, ἐπειδὴ χρωστοῦσαν» (Πλουτ. Σόλων, κεφ. 15,6).

στ. 6-16. Αὐτή ἦταν ἡ **σεισάχθεια**, δηλ. ἡ διαγραφὴ τῶν χρεῶν καί ἡ ἀπαγόρευση τοῦ δανεισμοῦ μέ ἐνέχυρο τὸ ἀνθρώπινο σῶμα. Βλέπε πρὸ λεπτομερειακά Πλουτ. Σόλων κεφ. 15.

στ. 22. βουκέντρα. ραβδί μέ σιδερένια μύτη στό ἄκρο μέ τήν ὁποία ὁ ζευγάς κεντᾷ τὰ βόδια γιά νά βαδίζουν πρὸ γρήγορα. Ἐδῶ ἡ χρῆση εἶναι μεταφορική.

στ. 25-30. «Δέν ἱκανοποίησε ὥστόσο ὁ Σόλων κανέναν, ἀλλά δυσάρεστησε καί τοὺς πλουσίους μέ τή διαγραφὴ τῶν χρεῶν καί πρὸ πολὺ τοὺς φτωχοὺς, ἐπειδὴ δέν ξαναμοίρασε τή γῆ». (Πλουτ. Σόλων κεφ. 16,1 καί πρὸ κάτω γιά ἄλλα μέτρα.)

στ. 38. Θά κοίταζε δηλ. ἀπὸ τήν ἀναταραχὴ πού θά δημιουργοῦσε νά βγεῖ κερδισμένος ὁ ἴδιος.

Θέματα γιά μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Ποιό σκοπὸ ἔχει ἐδῶ ἡ ποίηση τοῦ Σόλωνα;
2. Ποιές εἶναι οἱ ζωηρότερες εἰκόνες στό ποίημα;
3. Πῶς βλέπει τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν ὁ Σόλων;
4. Νά μελετηθεῖ ἡ πολιτικὴ καί ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνα στά κεφ. 14-19 τοῦ βίου τοῦ Σόλωνα ἀπὸ τόν Πλούταρχο καί νά βρεθοῦν στό ποίημα τὰ κύρια σημεῖα τῆς συμφιλιωτικῆς πολιτικῆς πού ἀκολούθησε.

ΣΙΜΩΝΙΔΗΣ Ο ΚΕΙΟΣ

Ὁ Σιμωνίδης ἀπὸ τὴν Κέα ἔζησε ἀπὸ τὸ 556 ἕως τὸ 468 π.Χ. καὶ στάθηκε ἀπὸ τοὺς πρὶ ἐπιφανεῖς λυρικοὺς τῆς ἀρχαιότητος. Πολλὰ χρόνια τῆς ζωῆς του τὰ πέρασε στὶς αὐλές τῶν τυράννων ἢ τῶν βασιλιάδων διάφορων ἑλληνικῶν πόλεων γράφοντας ποιήματα μέ ἀμοιβή. Φιλοξενηθεῖ ἀπὸ τοὺς Πεισιστρατίδες στὴν Ἀθήνα καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀλευάδες καὶ τοὺς Σκοπάδες στὴ Θεσσαλία. Στὴν Ἀθήνα, ὅπου ζοῦσε στά χρόνια τῶν Περσικῶν πολέμων, ἔγραψε τίς φημισμένες ἐλεγείες του καθὼς καὶ τὰ ἐπιγράμματα του γιὰ τοὺς νεκροὺς τοῦ πολέμου. Δέχτηκε τότε πολλές τιμές καὶ ἀκόμη κέρδισε τὴ φιλίαν τοῦ Θεμιστοκλῆ. Στὰ 476 π.Χ. καλεσμένος ἀπὸ τὸν τύραννο τῶν Συρακουσῶν Ἱέρωνα πῆγε στὴ Σικελίαν. Ἐκεῖ κατάφερε νὰ συμφιλιώσει τὸν Ἱέρωνα μέ τὸ Θήρωνα, τὸν τύραννο τοῦ Ἀκράγαντα, πού ἦταν ἔτοιμοι νὰ συγκρουστοῦν. Πέθανε στό νησί αὐτό τὸ 468 π.Χ. σέ βαθιά γεράματα. Τό ἔργο του ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἔνα πολὺ μικρὸ μέρος σώζεται, περιλάμβανε ὕμνους, ἐγκώμια, θρήνους, ἐπινίκια, ἐλεγείες, ἐπιγράμματα καὶ ἄλλα. Ἡ ποιήσῃ του, πού γενικά εἶχε κέντρο τὸν ἄνθρωπο, διαδόθηκε πάρα πολὺ καὶ ἔγινε πανελλήνια. Ὁ Πλάτων τὸν κατὰσσει στοὺς ἐφτά σοφοὺς.

28. Η ΑΡΕΤΗ

Ἕνας λόγος λέει: Σέ βράχια
ἢ Ἀρετὴ δυσκολοπάτητα φωλιάζει
κι ἕναν τόπο θεῖο καὶ πάναγνο ἀφεντεύει·
δὲν μποροῦν τοῦ καθενός θνητοῦ τὰ μάτια

νά τή δοῦν· τήν ἀντικρίζει μόνο ἐκεῖνος
πού ἀπό μέσα του ὁ ἰδρώτας, σπαραγμός
τῆς καρδιάς του, θ' ἀναβρύσει,
μόνο ἐκεῖνος πού ὥς τ' ἀκρόκορφο θά φτάσει
τῆς ἀντρείας.

5

Μετ. Θρ. Σταύρου

29. ΕΚΕΙΝΩΝ ΠΟΥ ΣΚΟΤΩΘΗΚΑΝ ΣΤΙΣ ΘΕΡΜΟΠΥΛΕΣ

Ἐκείνων πού σκοτώθηκαν στίς Θερμοπύλες
ἐνδοξη ἡ τύχη, ὥραϊος ὁ θάνατός τους,
κι ὁ τάφος τους βωμός·

ἀνάμνηση τούς πρέπει καί ὄχι γόοι
κι ἐγκώμιο εἶναι γι' αὐτούς τό μοιρολόι.

5

Τέτοιος ἐντάφιος στολισμός

ποτέ τή λάμψη δέ θά χάσει

ἀπ' τόν καιρό τόν παντοδαμαστή

κι οὔτε σκουριά ποτέ θά τόν σκεπάσει.

Στό μνήμα τῶν ἀντρείων ἐτοῦτο τό ἱερό

10

ἡ δόξα τῆς Ἑλλάδας ἔχει θρονιαστεῖ

τό μαρτυρᾷ κι ὁ βασιλιάς τῆς Σπάρτης ὁ Λεωνίδας,

πού ἀφήνει

στολίδι πίσω του ἀρετῆς τρανό

κι ἓνα ὄνομα πού ἀμάραντο θά μείνει.

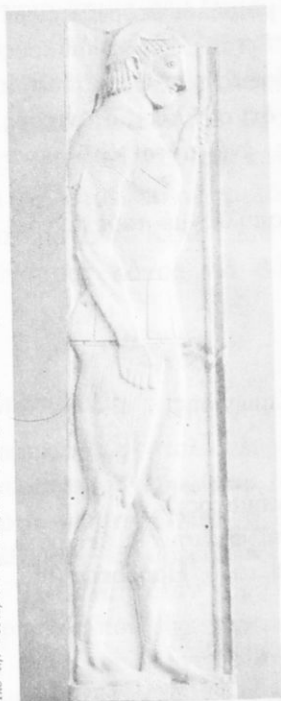
15

Μετ. Θρ. Σταύρου*

Σημειώσεις

Ἄπ. 28

Ἡ Ἀρετή παρουσιάζεται στό ποίημα τοῦ Σιμωνίδη ὡς θεά, πού κα-
τοικεῖ σέ κάποιο ἱερό βουνό. Σκοπός τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων εἶναι ν'

Αριστερά: 'Επιτύμβια αρχαϊκή στήλη του 'Αριστίωνος, έργο του γλύπτη 'Αριστοκλή (Αθήναι, Έθν. Αρχαιολογικό Μουσείο).

Έπάνω: 'Αθηναίος όπλίτης του τέλους του 6. αί. π.Χ. Γραπτή πλάκα από την 'Ακρόπολη (Μουσείο 'Ακροπόλεως).

άνεβούν ως εκεί ψηλά για να τή δουν μέ τά μάτια τους, δηλαδή να φτάσουν στην άρετή. Τό σκοπό όμως αυτό τόν πετυχαίνουν λίγοι. 'Η εικόνα πού χρησιμοποιεί στό μικρό μύθο του ό ποιητής είναι παρμένη από τόν 'Ησίοδο ('Εργα και 'Ημέραι 289-292).

Απ. 29

Όσοι σκοτώθηκαν κατά τούς Περσικούς πολέμους θεωρήθηκαν λίγο άργότερα ήρωες, χτίστηκαν μάλιστα και βωμοί για τή λατρεία τους.

Ό Σιμωνίδης δμνησε σέ πολλά ποιήματά του και σέ διάφορες περιστάσεις ατόους πού αγωνίστηκαν ή πού πέθαναν πολεμώντας. Τό άπόσπασμα αυτό (ιδιαίτερα χαρακτηριστικό για τή συντομία, τό καθαρό νόημα και τήν ευγένειά του), άνήκει ίσως σέ ποίημα πού γράφτηκε μέ τήν ευκαιρία κάποιου έορτασμού ή τελετής για τούς πεσόντες στίς Θερμοπύλες. Οι τελετές αυτές μπορούσαν να γίνουν στους πραγματικούς τάφους ή και σέ κάποιο μνημείο ή κενόταφιο, όπως φαίνεται να έγινε σ' αυτή τήν περίπτωση.

στ. 4-5. γόοι. εἶναι θρῆνοι μέ λυγμούς, ἐνῶ τό **μοιρολόι** ἐκφράζεται μέ λυπητερά λόγια. Οἱ δύο στίχοι θέλουν νά ποῦν ὅτι τά δάκρυα καί τούς λυγμούς μας τά χρειάζονται οἱ ἄλλοι, ἐνῶ οἱ ἥρωες τῶν Θερμοπυλῶν χρειάζονται μόνο νά τούς θυμόμαστε. Κι ἀκόμα ὅτι οἱ ἄλλοι, ὅταν τούς μοιρολογοῦμε, ἔχουν ἀνάγκη τῇ συμπόνια μας, ἐνῶ αὐτοί ἐδῶ μόνο τόν ἔπαινό μας.

στ. 12. ὁ Λεωνίδας, πού εἶχε ταφεῖ στίς Θερμοπύλες μέ τούς ἄντρες του, συμβολίζει τή θυσία ὅλων.

Θέματα γιά μελέτη — Ἑρωτήσεις

Ἀπ. 28.

1. Πῶς βλέπουν τό ἴδιο θέμα ὁ Ἡσίοδος καί ὁ Σιμωνίδης;

Ἀπ. 29.

2. Ποιές ἀρετές βρίσκετε στό ποίημα αὐτό;

3. Ποιοί στίχοι ἐκφράζουν τήν κύρια ἰδέα τοῦ ποιήματος;

4. Νά μελετηθοῦν καί νά παραλληλιστοῦν καί τά φημισμένα ἐπιγράμματα τοῦ Σιμωνίδη γιά τούς πεσόντες, πού παραθέτει ὁ **Ἡρόδοτος** (διδ. βιβλίο Α΄ Γυμνασίου, σελ. 105-106).

30. ΔΑΝΑΗ ΚΑΙ ΠΕΡΣΕΑΣ

Κι ὥς ὁ ἄνεμος δυνάμωνε κι ἡ θάλασσα

φουρτούνιαζε, τά γόνατά της λύθηκαν

στό ξομπλιαστό σκαφίδι μέσα ἀπό τό φόβο.

Μέ ὑγρά ἀπό τά δάκρυα μάγουλα τό χέρι της

ἔβαλε γύρω ἀπό τόν Περσέα καί τοῦ ἔπε: Γιέ μου,

5

καημό πού νιώθω! Ὅμως ἐσύ κοιμᾶσαι!

Πά' στ' ἄχαρα σανίδια αὐτά ἡ μικρούλα σου

καρδιά γαλήνια ὑπνώνει. Ξαπλωμένο

μοῦ λάμπεις στό βαθύ σκοτάδι μέσα

καί στή νυχτιά τῇ χαλκοκαρφοπλούμιστη.

10

Περνᾷ τοῦ ἀνέμου ὁ βόγκος κι ἡ ἄχνη τοῦ κυμάτου

ἀπ' τά μαλλιά σου ἀπάνω, ὅμως ἐσύ, ὥς πλαγιάζει

σέ πορφυρά στρωσίδια τό γλυκό σου πρόσωπο,

ἔγνοια καμιά δέν ἔχεις. Ἄν φοβόσουν
τά φοβερά πού ὀλόγυρα μᾶς ζώνουν, 15
καί στά δικά μου λόγια θά 'στηνες τ' αὐτί σου.
Κοιμοῦ, μωρό μου ἐσύ, μ' ἄς κοιμηθεῖ κι ἡ θάλασσα,
ἄς κοιμηθεῖ καί τό κακό τό ἀβάσταγο
κι ἄς στρέψει σέ καλό ἀπ' τό χέρι σου
πατέρα Δία! Κι ἄν μοῦ φύγει τώρα 20
ξεθαρρος λόγος γιά ἄδικος, συμπάθα με!

Μετ. Ι.Θ. Κακριδής

Σημειώσεις

Ξομπλιαστός· στολισμένος

χαλκοκαρφοπλούμιστη· στολισμένη μέ χάλκινα καρφιά. Μέ τό σύνθετο αὐτό ἐπίθετο δίνεται ἡ εἰκόνα τοῦ ἑναστρου οὐρανοῦ.

ξεθαρρος· ξεθαρρεμένος, μέ περισσότερο θάρρος ἀπό ὅσο πρέπει.

Ἡ Δανάη ἦταν κόρη τοῦ βασιλιᾶ τοῦ Ἄργους Ἀκρίσιου. Κάποιος χρησμός πού εἶχε πάρει ὁ βασιλιάς ἔλεγε ὅτι ὁ γιός πού θ' ἀποκοτοῦσε ἡ κόρη του θά γινόταν αἰτία τοῦ θανάτου του. Γι' αὐτό φυλάκισε τή Δανάη σ' ἓνα χάλκινο ὑπόγειο διαμέρισμα. Ὁ Δίας ὁμως, πού μαγεύτηκε ἀπό τήν ὁμορφιά τῆς κόρης μεταμορφώθηκε σέ χρυσή βροχή κι ἔτσι πέρασε ἀπό τή στέγη στή φυλακή της. Ἀπό τόν ἔρωτα αὐτόν γεννήθηκε ὁ Περσέας. Φοβισμένος ἀπό τό χρησμό ὁ Ἀκρίσιος ἔκλεισε τή Δανάη καί τό γιό της σέ μία κιβωτό καί τοὺς ἔριξε στή θάλασσα γιά νά βροῦν τό θάνατο. Τά κύματα ἔφεραν τήν κιβωτό στή Σέριφο καί ἡ Δανάη μέ τό παιδί της σώθηκαν.

Ὁ Σιμωνίδης φαντάζεται τήν κόρη μέ τό νεογέννητο μωρό της μέσα στήν κιβωτό.

Τό ποίημα εἶναι ἀπό τά πιά σπουδαῖα ἀποσπάσματα πού μᾶς δείχνουν τή μεγάλη τέχνη τοῦ Σιμωνίδη. Πολλά στοιχεῖα κάνουν τό κομμάτι ιδιαίτερα παραστατικό καί χαριτωμένο ὅπως εἶναι: α) Ὁ εὐθύς λόγος, πού κάνει τοὺς στίχους περισσότερο δραματικούς. β) Τό γεγονός ὅτι ἡ μυθική μορφή τῆς Δανάης γίνεται ἀνθρώπινη: ἡ Δανάη παρουσιάζεται σάν μία γυναίκα πού κινδυνεύει μαζί μέ τό παιδί της. γ) Τό ζωντανό ὄφος τοῦ ποιήματος.

Θέματα για μελέτη – Έρωτήσεις

1. Πώς δίνεται η μορφή της Δανάης από το Σιμωνίδη;
2. Ποιές αντιθέσεις υπάρχουν και τί προσφέρουν στο ποίημα;
3. Ποιά διαφορά υπάρχει στο ύφος ανάμεσα στη **Δανάη** και στο προηγούμενο ποίημα για τους νεκρούς των Θερμοπυλῶν;

ΠΙΝΔΑΡΟΣ

Ὁ Πίνδαρος (518-438 π.Χ.) γεννήθηκε στὴ Βοιωτία (στὴν κώμη Κυνὸς Κεφαλές), σπούδασε στὴν Ἀθήνα καὶ ἔζησε στὴ Θήβα. Εἶναι ὁ κορυφαῖος δημιουργὸς τῆς χορικῆς ποιήσεως, τῆς ὁποίας καλλιέργησε ὅλα τὰ εἶδη: ὕμνους, παιάνες, θρήνους κτλ. Εἶναι ὁ μοναδικὸς λυρικός ποιητὴς πού ἡ παράδοση ἔσωσε μεγάλο μέρος τοῦ ἔργου του. Ἡ ποιήσὴ του χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἐκθαμβωτικὲς μεταφορές, ἐκφραστικότητες περιφράσεις καὶ λεξιλόγιο προσωπικὸ πού καταπλήσσει. Τὴν πανελλήνια φήμη του τὴ χρωστᾷ κυρίως στοὺς ἐπίνικους του, χορικά ἄσματα πού ἀφιέρωσε στοὺς νικητὲς τῶν πανελλήνιων ἀθλητικῶν ἀγώνων: ἡ νίκη τους γιορταζόταν ἀπὸ ἓναν ὁμαδικὸ χορὸ στὴν πατρίδα τους, πού τὸν ὀργάνωνε συνήθως ὁ Πίνδαρος, ὅστερα ἀπὸ παραγγελία τίς πιὸ πολλές φορές, μέ ποιητικὸ λόγο, μουσικὴ, ρυθμὸ, χορευτικὸ βηματισμό.

Τὸ θαυμασμὸ πού ἔτρεφε ὁ ἀρχαῖος κόσμος γιὰ τὸ ἔργο του τὸν διατυπώνει ἐπιγραμματικά ὁ Λατίνος ποιητὴς Ὁράτιος μέ τοὺς στίχους του:
“Ὅποιος βάζει στό νοῦ του νὰ ξεπεράσει τὸν Πίνδαρο, στηρίζεται σέ κεροκόλλητα φτερά, φτιαγμένα ἀπὸ τὸ Δαίδαλο· ἡ μοῖρα του εἶναι νὰ δώσει τ’ ὄνομά του σέ πέλαγο μέ διάφανα νερά”.

31. ΠΡΩΤΟΣ ΠΥΘΙΟΝΙΚΟΣ

Στόν Ἱέρωνα τὸν Αἰτναῖο πού νίκησε σέ ἀρματοδρομία

α) Ἡ δύναμη τῆς μουσικῆς

Χρυσὴ κιθάρα, πού ἔχει ὁ Ἀπόλλωνας
μέ τίς ὁμορφοπλέξουσες τίς Μοῦσες κοινὸ κτῆμα,

στό πρόσταγμά σου ὑπάκουο
 τῶν χορευτῶν τό βῆμα
 ἀνοίγει τή χαρούμενη γιορτή
 καί τά σημάδια σου ἀκλουθοῦν
 πιστά οἱ τραγουδιστάδες,
 ὅταν, τρεμάμενη κάνεις ἀρχή
 στά προανακρούσματά σου,
 πού τό χορό ὁδηγοῦν. 5
 10
 Σύ καί τοῦ φοβεροῦ τοῦ κεραυνοῦ
 τήν ἄφθαρτη φωτιά τή σβήνεις
 καί πάνω στοῦ Διός τό σκῆπτρο ὁ ἀετός
 λαγιάζει, τῶν πουλιῶν ὁ βασιλιάς,
 μέ κρεμαστές τίς γοργοπτερούγες του
 ἀπό τή μιά κι ἄλλη μεριά. 15

Καί γύρω ἀπ' τό κεφάλι του τό ἀγκυλωτό
 τοῦ ἄπλωσες σύγνεφο σκοτεινωπό,
 γλυκό τῶν βλέφαρῶν του κλειῖστρο,
 καί, ὑπνοπαρμένος, δῶ καί κεῖ 20
 τή ράχη του ἀεροζυγιάζει τή χυτή
 ἀπό τή δύναμή σου δαμασμένος.
 Γιατ' ὧς κι ὁ ἄγριος ὁ Ἄρης, τήν τραχιά
 τῶν κονταριῶν ἀφήνοντας τή βράση,
 μέ τίς γητειές σου τήν καρδιά του γαληνεύει 25
 κι οἱ σαῖτιές σου τῶν θεῶν εὐφραίνουν τήν ψυχή
 χάρη στοῦ Φοίβου τή σοφή
 καί τῶν βαθύκολπων Μουσῶν τήν τέχνη.

β) Ἡ τιμωρία τοῦ Τυφῶνα

Μά ὅποιον ὁ Δίας δέν ἀγαπᾷ, ταραζεται 30
 τῶν Πιερίδων τή φωνή ν' ἀκούει
 στήν ἄμετρη τή θάλασσα καί στή στεριά,
 καθώς ὅπου στά Τάρταρα τ' ἀσβολερά
 κείται, τῶν θεῶν ὁ μισημένος
 Τυφῶνας, μέ τίς ἑκατό τίς κεφαλές, 35

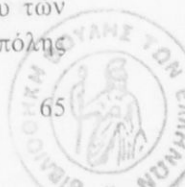
πού οἱ ξακουστές τόν θρέψανε τῆς Κιλικίας σπηλιές
 ἕναν καιρό· μά τώρα
 οἱ ὄχτες οἱ κυματόζωστες στήν Κύμη ἐκεῖ ψηλά
 κι ἡ Σικελία τοῦ κάθονται
 πάνω στά στήθια τά δασιά 40
 ἐνῶ ἡ οὐρανοστήριχτη κολόνα
 ἡ Αἴτνα ἡ χιονόδαρτη τόν συγκρατᾷ,
 πού θρέφει ὀλοχρονίς κρουσταλλά χιόνια.

Μ' ἀπό τά σπλάχνα της ἀγνότατες
 ξεχύνουνται πηγές φωτιάς ἀκράτης, 45
 πού οἱ ποταμοί της ἀναδίνουν στρόβιλους καπνοῦ
 πυρόξανθου τίς μέρες, καί τίς νύχτες
 κυλώντας ἡ ἄλικη φωτιά ὥς τή βαθιά τήν πλάκα
 τοῦ πόντου βράχους κατεβάζει
 μέ πάταγο· κι εἶναι τό σερπετόν ἐκεῖνο, 50
 πού τοῦ Ἥφαιστου τά τρομερά τά ρέματα ξεβράζει,
 θάμασμα τέρας κι ὁ ἴδιος νά τό δεῖς,
 θάμα κι ἀπ' ὅσους τό εἶδανε ν' ἀκούσεις,
 πῶς, ἀπ' τῆς Αἴτνας τίς πυκνόφυλλες κορφές
 ὥς τή γῆς κάτω, εἶναι δεμένος 55
 κι ὅλη τή ράχη του κεντάει χαράζοντας
 τό στρῶμα, πού εἶναι ξαπλωμένος.
 Σέ σέ ν' ἀρέσω εὐχομαι, Δία, σέ σέ
 πού ἔχεις αὐτό δικό σου τ' ὄρος,
 τῆς χώρας τῆς καλλιάρπης τό μέτωπο. 60

Μετ. Ι. Γρυπάρης

Σημειώσεις

Πυθιονίκος· ἔτσι λέγονται οἱ ᾠδές τοῦ Πινδάρου πού ὑμνοῦν νικητές
 στά Πύθια, τοὺς πανελλήνιους ἀγῶνες πού γίνονταν στοὺς Δελφούς.
 Ὁ πρῶτος Πυθιονίκος εἶναι ἀφιερωμένος στή νίκη τοῦ τυράννου τῶν
 Συρακουσῶν Ἰέρωνα, τό 470 π.Χ., ὕστερα ἀπό τήν ἱδρυση τῆς πόλης

Αἶτνα, βορειότερα ἀπὸ τὴν πρωτεύουσά του. Γι' αὐτό ὁ Πίνδαρος ὀνομάζει τὸν Ἰέρωνα Αἰτναῖο.

Στὸ προλογικὸ μέρος τῆς ᾠδῆς ἔχουμε: α) τὸ θαυμάσιο ἐγκώμιο τῆς μουσικῆς, πού ἡ γοητεία της ἔχει ἀπεριόριστη δύναμη. Ἔτσι στὸ θεϊκό κόσμο, ὅπου βασιλεύει ὁ Δίας, βασιλεύει ἡ ἁρμονία. β) Ἀντίθετα, οἱ ἐχθροὶ τοῦ Δία ἀπεχθάνονται τὴ μουσικὴ. Παράδειγμα ὁ πιὸ ἐπικίνδυνος ἀντίπαλος τοῦ Δία, ὁ Τυφώνας, πού, νικημένος, κείτεται στὰ Τάρταρα, κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς γεμάτης ἡφαιστεια περιοχῆς πού ἀρχίζει ἀπὸ τὸ Βεζούβιο καὶ καταλήγει στὴν Αἶτνα. Ἔτσι δίνεται στὸν ποιητὴ ἡ εὐκαιρία νὰ δώσει μιά μεγαλόπρεπη περιγραφή τοῦ ἡφαιστείου.

κιθάρα· ἔγχорδο ὄργανο (φόρμιγξ), πού συνόδευε τὸ τραγούδι τῶν λυρικῶν ποιητῶν.

ὁ Ἀπόλλωνας μέ τίς Μοῦσες· στὴν περίπτωση αὐτὴ ὁ Ἀπόλλωνας εἶχε τὴν προσωνομία Μουσαγέτης, δηλαδή ὁδηγὸς τῶν Μουσῶν.

στ. 1-7· Ὁ ποιητὴς παραθέτει ξεχωριστά τὰ τρία στοιχεῖα τῆς λυρικῆς ποιήσεως: συνοδεία μουσικοῦ ὄργανου, χορὸς, χορωδιακὸ τραγούδι.

λαγιάζω· μέ παίρνει ὁ ὕπνος.

χυτός· εὐκαμπτος, εὐκίνητος, καλλίγραμμος.

βράση κονταριῶν· ἡ πιὸ κρίσιμη στιγμή τῆς μάχης.

βαθύκολπη· αὐτὴ πού τὸ ἱμάτιό της σχηματίζει βαθιές πτυχές, ἡ ἀρχοντικὰ ντυμένη.

Περίδες· οἱ Μοῦσες (ἀπὸ τὰ Πιέρια τῆς Μακεδονίας, τόπο κατοικίας τους).

ἀσβολερά Τάρταρα· τὸ σκοτεινὸ, τὸ φρικτὸ βασίλειο τοῦ Κάτω Κόσμου, πού ἐδῶ τοποθετεῖται κάτω ἀπὸ τὴν Αἶτνα.

Τυφώνας· ἓνας ἀπὸ τοὺς Γίγαντες, πού προσπάθησαν νὰ ἀνατρέψουν τὸ Δία καὶ νὰ πάρουν τὴν ἐξουσία.

Κύμη· ἡ ἀρχαιότερη ἑλληνικὴ ἀποικία στὴν Ἰταλία, στὸ βόρειο μέρος τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως.

οὐρανοστήριχη κολόνα· καθὼς ἡ Αἶτνα ὑψώνεται ἀπότομα ἀπὸ τὴ θάλασσα σὲ κορυφὴ 3369 μ. (ὅπως στὴ χώρα μας ὁ Ἄθως) δίνει τὴν ἐντύπωση πού μέ τὴ φράση αὐτὴ ἐκφράζει ὁ Πίνδαρος.

ἀκράτη· καθαρότατη.

πλάκα τοῦ πόντου· ἡ ἀκυμάτιστη ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας.

σερπετό· ὁ Τυφώνας, τέρας μέ μορφή φιδιοῦ, κάνει νὰ ἀναπηδᾷ ἀπὸ τὰ Τάρταρα ἡ λάβα (τὰ ρέματα τοῦ Ἡφαιστου).

τὸ στρῶμα· τὸ κακοτράχαλο ἔδαφος τῶν Ταρτάρων.

μέτωπο (μεταφορικᾶ)· τὸ ὠραιότερο καὶ πιὸ ἐμφανίσσιμο σημεῖο.

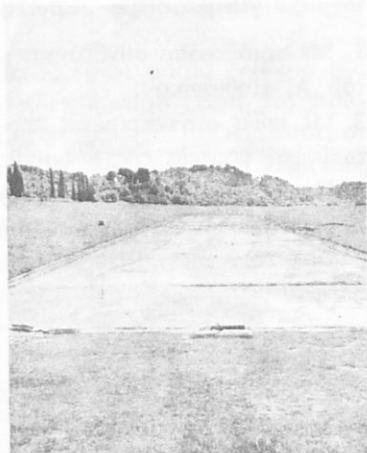
Θέματα γιά μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Μέ ποιό τρόπο συνδέονται μεταξύ τους τά δύο μέρη τοῦ προοίμιου τοῦ Α΄ Πυθιόνικου;
2. Μέ ποιές συγκεκριμένες περιπτώσεις μᾶς δίνει ὁ Πίνδαρος τήν ἀκατανίκητη γοητεία τῆς μουσικῆς;
3. Ποιές πληροφορίες μᾶς δίνονται γιά τό Δία καί ποιά εἰκόνα σχηματίζουμε γιά τόν πατέρα τῶν θεῶν ἀπό τό προοίμιό τοῦ Α΄ Πυθιόνικου;

32. ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΟΣ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΣΩΠΙΧΟ ΤΟΝ ΟΡΧΟΜΕΝΙΟ,
ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΝΙΚΗΣΕ ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ

ὦ Χάρες, πού σᾶς ἔλαχε στροφή α΄
τοῦ Κηφισοῦ τό ρέμα
Καί πού στή χώρα κάθεστε
τήν ὁμορφαλογούσα,
Περίφημες βασίλισσες 5
τοῦ Ὁρχομενοῦ τοῦ πλούσιου
Καί διαφεντεῦτρες τῆς παλιᾶς
γενιᾶς τῶν Μινυῶν,
Ἀκοῦστε, πού παρακαλῶ.
Γιατί μέ τή δική σας 10
Βοήθεια ὅλα τά νόστιμα
καί τά χαρούμενα ὅλα
Γιά τοὺς ἀνθρώπους γίνονται:
μ' ἐσᾶς καθένας ἄντρας 15
Εἴτε σοφός, εἴτε ὁμορφος,
ἢ ξακουστός θά γίνει.
Ἐπειδή μήτε κι οἱ θεοί

Από την «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους» της Εκκλητικής Αθήνας Α.Ε.

Ἡ παλαίστρα (ἀριστερά) καί τό στάδιο (δεξιά) τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας

δέν ὁμορφοστολίζουν
Δίχως τίς Χάρες τίς σεμνές
χορούς καί χαροκόπια.
Αὐτές πάνω στόν οὐρανό
νοιάζονται γιά ὅλα τά ἔργα·

20

Σιμά στό χρυσοδόξαρο
Τόν Πυθικόν Ἀπόλλωνα
στήνοντας τά θρονιά τους,
Τοῦ Ὀλύμπιου τοῦ πατέρα τους
μέ σέβας προσκυνοῦνε
Τήν ἀναιώνιαν ἐξουσία.

25

Ὡ Ἀγλαΐα πανσέβαστη, κι ἐσύ, πού τό τραγοῦδι
τό χαίρεσ', Εὐφροσύνη,
Τοῦ πιό μεγάλου ἀπ' τοὺς θεοὺς κόρες, ἀκοῦστε τώρα
τό παρακάλεσμά μου,
Κι ἐσύ, ὦ Θάλεια, πού ἀγαπᾷς τήν ἁρμονία, τούτη
σάν δεῖς τή χορωδία,

στροφή α'

30

Πού πάει μέ βῆμ' ἀνάλαφρο, γιά τήν καλοτυχιά. 35
 Γιατί ἦρθα τόν Ἀσώπιχο μέ λυδική ἀρμονία
 καί φροντισμένους στίχους
 Νά τραγουδήσω, ἀφοῦ ἐγινε κι ἡ Μινυεῖα νικήτρα
 στήν Ὀλυμπία μέ τή δική σου χάρη.
 Κατέβα τώρ', Ἀντίλαλε, στῆς Περσεφόνης 40
 τό σκοτεινό παλάτι
 Τό δοξασμένο μήνυμα φέρνοντας στόν πατέρα.
 Καί νά τοῦ εἰπῇς, ὅταν ἰδεῖς τόν Κλεόδαμο, ὅτι ὁ γιός του
 στῆς δοξασμένης Πίσας τή λαγκάδα
 Ἔβαλε τῶν περίφημων ἀγώνων τό στεφάνι 45
 πάνω στά νέα μαλλιά του.

Μετ. Η. Βουτιερίδης

Ἀπό τήν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν Α.Ε.

Παράσταση
 ἀγώνα
 παγκρατίου.
 Μελανόμορφος
 ἀμφορέας
 τοῦ 6. αἰ. π.Χ.
 (Μόναχο,
 Ἀρχαιολ.
 Μουσείο).

Σημειώσεις

Όλυμπόνικος· ωδή για να ύμνηθει ο νικητής των Όλυμπίων, των πανελλήνιων αγώνων με τη μεγαλύτερη φήμη. Ο ύμνος αυτός, από τους πιο χαριτωμένους του Πινδάρου, είναι λιγότερο εγκώμιο του νεαρού Άσώπιχου και περισσότερο των θεών που λατρεύονταν ιδιαίτερα στην πατρίδα του, τον Όρχομενό της Βοιωτίας· μάλιστα είναι δυνατό να έχει εκτελεστεί καθώς τελούνταν ή πομπή, που οδηγούσε το χορό στο αρχαιότατο ιερό τους.

Κηφισός· ποτάμι της Βοιωτίας, όμώνυμο με εκείνο της Αθήνας.

όμορφαλογούσα· ήταν πολύ τιμητικό για μία περιοχή να έχει διαλεχτά άλογα. Έτσι ο Όμηρος εγκωμιάζε το Άργος.

διαφεντεύτρα· προστάτισσα, πολιούχος.

Μινύες· μυκηναϊκός λαός, που κυριαρχούσε στη Βοιωτία.

Στ. 15-16. Οι τρεις αυτές αρετές φαίνεται ότι αντιστοιχούν με τα δώρα που δίνουν οι τρεις Χάριτες: τη σοφία (ή Εὐφροσύνη), τη δόξα (ή Ἀγλαΐα) και την όμορφιά (ή Θάλεια).

ανάιωνια· αιώνια, παντοτινή.

λυδική άρμονία· για την επίδραση της λυδικής μουσικής στη χορική ποίηση των Ελλήνων βλ. τό σημείωμα για τον Άλκμάνα, σελ. 32. Η λυδική άρμονία ήταν η απαλότερη και γλυκύτερη από τις λοιπές.

Αντίλαλε· ή Ἥχώ προσωποποιημένη.

Πίσσα· πόλη της Ἠλείας, κοντά στην Όλυμπία· την παλαιότερη εποχή είχε την προεδρία των ολυμπιακών αγώνων.

Θέματα για μελέτη — Έρωτήσεις

1. Με ποιές θεές συγγενεύουν οι Χάριτες και ποιά ήταν ή αποστολή τους;
2. Με ποιό τρόπο ο Πίνδαρος εξαίρει τη σημασία της νίκης στους Όλυμπιακούς αγώνες;
3. Ποιό έπαθλο πήρε ο Άσώπιχος για τη νίκη του;
4. Τι έκανε τον Πίνδαρο να προτιμήσει τη λυδική άρμονία για τον ύμνο αυτό;
5. Για τη σημασία που είχαν στον αρχαίο κόσμο και την εποχή μας οι Όλυμπιακοί αγώνες διάβασε τό σονέτο **Καλλιπάτειρα** του Λ. Μαβίλη και τον **Ύμνο των Όλυμπιακών αγώνων** του Κ. Παλαμά.

33. ΔΙΘΥΡΑΜΒΟΣ

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΘΗΝΑΙΟΥΣ

Ὀλύμπιοι, ρίχτε στό χορόν ἐπάνω τή ματιά σας
καί τήν τρισδοξασμένη σας τή χάρη στέλνετέ του.

Θεοί, πού τριγυρίζετε μέσα στήν ἅγια Ἀθήνα,
καί μέσ στό πολυσύχναστο καί μοσκοβολισμένο
τῆς πολιτείας ἀφάλι,

5

στήν ἀγορά τήν ξακουστή κι ὁμορφοστολισμένη,
θυσίαν ἀπό ἀνοιξιάτικα μενεξεδοπλεγμένα
στεφάνια, θεοί, δεχεῖτε.

Κι ὕστερ' ἀπό τόν Οὐρανό, χαρούμενοι σάν πᾶτε,
ρίξτε πάλι τή ματιά σ' ἐμέ καί στό τραγούδι
γιά τόν κισσοστεφάνωτο θεό, πού ἐμεῖς οἱ ἀνθρώποι
τόν κράζουμε Ξεφωνητή καί Θορυβογεννήτη.

10

Τοῦ ὑπέρτατου πατέρα
τό γιό κι ἀπ' τίς Καδμίτισσες γυναῖκες τή Σεμέλη
ὁμοφοτραγουδᾶμε.

15

Δέν τό ξεχάνει ὁ ποιητής ν' ἀρχίζει τό τραγούδι
ἅμα οἱ κοκκινοφόρες

ῥωres τή μοσκομύριστη τήν ἄνοιξη μᾶς φέρνουν,
ὅταν τ' ὥραϊο παλάτι τους ἀνοίξει. Τότε θεῖα
λουλούδια στήν ἀθάνατη τή γῇ τότε φυτρώνουν
καί μενεξέδων ὁμορφα μπουκέτα· τότε σμίγουν
μέ τά μαλλιά τά ρόδα.

20

Ἀρχίστε τά γλυκόλαλα τραγούδια μέ φλογέρες!
Χοροί, τή σγουρομάλλινη Σεμέλη τραγουδάτε!

Μετ. Η. Βουτιερίδης

Σημειώσεις

Διθύραμβος· χορικό τραγούδι γιά νά τιμηθεῖ ὁ Διόνυσος· ἀπό τό διθύ-

ραμβο γεννήθηκε ή τραγωδία. Οί λεπτομέρειες σχετικά μέ τήν έποχή πού έκτελέστηκε ό διθύραμβος αυτός (βλ. στ. 17-21) όδηγούν στήν υπόθεση ότι τόν συνέθεσε ό Πίνδαρος γιά τή γιορτή τών Μεγάλων Διονυσίων.

άφάλι τής πολιτείας. Ήταν ή άγορά, όπου ό Πεισίστρατος είχε ιδρύσει τούς βωμούς τών 12 θεών. Κοντά στους βωμούς αυτούς είναι πιθανό ότι έκτελέστηκε ό διθύραμβος αυτός.

Ουρανός. πρέπει (έδω) νά τόν ταυτίσουμε μέ τήν κατοικία του Δία, τόν Όλυμπο.

Κισσοστεφάνωτος. ό κισσός, όπως καί τό άμπελόκλημα, ήταν τά ιερά φυτά του Διόνυσου.

Ξεφωνητή καί Θορυβογεννήτη. καθώς ή έκσταση καί ή άσυγκράτητη χαρά τών όπαδών του Διόνυσου έκφραζόταν μέ μεγάλους θορύβους, ό θεός πήρε τίς προσωινιές **Βρόμιος** (βρέμω — βροντώ) καί **Εριβόας** (αυτός πού έχει βροντερή φωνή).

γίό του υπέρτατου πατέρα. ό Διόνυσος ήταν γίός του Δία καί τής Θηβαίας (Καδμίτισσας) Σεμέλης.

οί κοκκινοφόρες Ώρες. οί θεές αυτές, πού προσωποποιοῦσαν τήν έναλλαγή τών έποχών του χρόνου, τήν άνοιξη φοροῦν κόκκινους πέπλους, πού φέρνουν στό νοῦ τή σπαρμένη μέ ζωηρόχρωμα λουλούδια άνοιξιάνικη γή.

Θέματα γιά μελέτη — Έρωτήσεις

1. Ποιά στοιχεῖα από τή διονυσιακή λατρεία καί ποιές πληροφορίες γιά τό Διόνυσο έχουμε στό διθύραμβο αυτό;
2. Έντοπίστε καί έρμηνεύστε τή λειτουργία τών μεταφορών, τών περιφράσεων, τών επιθέτων καί τών εικόνων πού περιέχει τό ποίημα.
3. Μᾶς είναι γνωστές οί έχθρικές σχέσεις τής Άθήνας μέ τή Θήβα τήν έποχή τών μηδικών πολέμων. Πώς εξηγείτε τήν ύμνητική διάθεση του Θηβαίου Πινδάρου γιά τήν Άθήνα, πού μάλιστα φαίνεται καλύτερα σ' ένα άλλο σύντομο άπόσπασμα ποιήματός του:

Λαμπρόθωρη, μενεξεδοστεφάνωτη,
χιλιοτραγουδισμένη έσύ,
τής Έλλάδας τό στήριγμα, Άθήνα δοξασμένη,
πόλη θεϊκή. (μετ. Π. Λεκατσά)

34. ΔΗΛΟΣ

Χαῖρε, χτίσμα θεϊκό,
μυριαγάπητο ἐσύ στά παιδιά τῆς Λητῶς
τῆς λαμπροπλέξουδης,
κόρη τῆς θάλασσας,
τῆς γῆς τῆς πλατιᾶς ἀσάλευτο θάμα. 5
Δῆλο σέ κρίζουν ἐσένα οἱ θνητοί,
δμως τοῦ Ὀλύμπου οἱ θεοί
ἄστρο ἀλαργόφεγγο πάνω στῆς γῆς τή γαλάζια ἀπλωσιά...

Δῶθε καί κεῖθε τή σέρναν τά κύματα πρῶτα
καί τῶν ἀνέμων ὀλοῦθε οἱ πνοές· 10
μά τή στιγμή πού, τρελή ἀπό τῆς γέννας τούς πόνους,
πάτησε πάνω της
ἡ θυγατέρα τοῦ Κοίου,
ἀπό τίς ρίζες τῆς γῆς
τέσσερις τότε φυτρώσανε ὀλόρθεες 15

Δῆλος. Ὁ δρόμος μέ τούς λέοντες. 7. αἰ. π.Χ.

σιδεροπόδες κολόνες
καί τό βραχόνησο αὐτό στίς κορφές τους τό στήριξαν.
Κι ὅταν ἐκεῖ πιά ἡ θεά λευτερώθηκε,
ρίχνει τό βλέμμα στά θεόμορφα πάνω παιδιά της.

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Τό ποίημα αὐτό εἶναι **προσόδιο**, δηλαδή λατρευτικός ὕμνος ἱκεσίας ἢ εὐχαριστίας πού ψαλλόταν σέ πομπή πρός ἕνα ναό. Τό προσόδιό μας τό σύνθεσε ὁ Πίνδαρος μέ παραγγελία τῶν κατοίκων τῆς Τζιᾶς (Κέας).
παιδιά τῆς Λητώς· ὁ Ἀπόλλωνας καί ἡ Ἄρτεμη.

ἄστρο· οἱ ἀρχαῖοι πίστευαν ὅτι σέ πολλές περιπτώσεις μέ ἄλλο ὄνομα καλοῦσαν ἕναν τόπο (ἢ ἕνα πρόσωπο) οἱ θεοί καί μέ ἄλλο οἱ θνητοί· ἔτσι τῇ Δῆλῳ οἱ θεοί τήν ὀνόμαζαν **Ἀστερία**.

ἀλαργόφεγγο· πού φαίνεται ἀπό μακριά.

τή σέρναν τά κύματα· ὁ μῦθος ἔλεγε ὅτι ἀρχικά ἡ Δῆλος ἦταν πλωτή καί περιπλανώμενη, ὥς τῇ μέρα πού δέχτηκε νά γεννήσει σ' αὐτή τά διδύμα παιδιά της ἡ Λητώ, πού (κυνηγημένη ἀπό τήν Ἥρα) συναντοῦσε παντοῦ ἄρνηση νά γεννήσει τόν Ἀπόλλωνα καί τήν Ἄρτεμη.

Κοῖος· τιτάνας, πατέρας τῆς Λητώς.

Θέματα γιά μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Τό ποίημα αὐτό δείχνει πόσο μεγάλη ἦταν ἡ δόξα τοῦ Πινδάρου στήν Ἑλλάδα. Γιά νά τό διαπιστώσουμε αὐτό, ἄς μελετήσουμε τό σημεῖωμα γιά τό Βακχυλίδη (σελ. 75).
2. Στούς στ. 14-17 ὁ Πίνδαρος ἐπιστρατεύει στοιχεῖα ἀπό τήν ἀρχιτεκτονική τῆς ἐποχῆς του. Μποροῦμε νά ἀναλύσουμε μέ τά στοιχεῖα αὐτά καλύτερα τήν ποιητική εἰκόνα;
3. Ποιά εἶδη τῆς χορικῆς ποιήσεως ἀντιπροσωπεύουν τά ποιήματα τοῦ Πινδάρου πού ἔχουμε μελετήσει στό βιβλίο μας;
4. Ὁ Πίνδαρος εἶναι ἕνας ἀπό τοὺς θρησκευτικότερους ποιητές τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Πῶς μποροῦμε νά θεμελιώσουμε τήν πρόταση αὐτή, μελετώντας τοὺς στίχους τῶν ποιημάτων του;

ΒΑΚΧΥΛΙΔΗΣ

Ὡς τό 1896 ἦταν γνωστό ὅτι ὁ ἀνεψιός τοῦ Σιμωνίδη Βακχυλίδης γεννήθηκε στή Τζιά (Κέα), ἔζησε τόν 5. π.Χ. αἰώνα καί ἦταν ἀντίτεχνος τοῦ Πινδάρου. Ἀπό τά ἐλάχιστα μικρά ἀποσπάσματα τοῦ ἔργου του, πού εἶχαν σωθεῖ, δέν μπορούσαμε νά σχηματίσουμε γνώμη γι' αὐτόν. Ὅμως τό 1896 βρέθηκε πάπυρος μέ 20 περίπου χορικά του. Μποροῦμε λοιπόν τώρα νά συμπληρώσουμε τήν εἰκόνα τῆς χορικῆς ποίησης: ἀφοῦ θεμελιώθηκε μέ τόν Ἀλκμάν, τόν Ἀρίονα, τόν Τέρπανδρο καί ἔφτασε στό ἀποκορύφωμά της μέ τόν Πίνδαρο, διατηρώντας πάντοτε τή δωρική αὐστηρότητα καί μεγαλοπρέπεια, στά χέρια τοῦ Ὑωνα Βακχυλίδη γίνεται πιο ἐλεύθερη, πιο ἀνάλαφρη, πιο χαριτωμένη καί ἡ μορφή της γίνεται πιο διάφανη, πλησιάζει τά χορικά τῶν δραματικῶν ποιητῶν τῆς Ἀθήνας.

35. ΠΑΙΑΝΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ

Γιά τούς θνητούς γεννᾶ ἡ μεγάλη Εἰρήνη πλούτη
καί τραγουδιῶν γλυκόφωνων ἀνθούς·
πάνω στούς πλουμιστούς βωμούς, στήν ξανθή φλόγα
καίονται γιά τούς θεούς, σάν εἶναι εἰρήνη,
μηριά βοδιῶν, πυκνόμαλλων προβάτων, 5
καί τότε ὁ νοῦς τῶν νέων εἶναι στούς κόμους,
στό παίξιμο τοῦ αὐλοῦ καί στίς παλαῖστρες.
Τά σιδεροδεμένα
χερούλια τῶν ἀσπίδων ἀραχνιάζουν,
σκουριά σκεπάζει 10

Ἡ Εἰρήνη τοῦ Κηφισόδοτου.
Ρωμαϊκό ἀντίγραφο. (Μόναχο,
Γλυπτοθήκη).

Ἀπό τῆς «Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκκλητικῆς Ἀθηνῶν Α.Ε.

τά δίκωπα σπαθιά, τίς λόγχες τῶν δοράτων.
Οἱ σάλπιγγες οἱ χάλκινες πιά δέ βαρῦνες,
δέν κλέβουν ἀπ' τὰ μάτια τό γλυκό
τόν ὕπνο τῆς αὐγῆς, πού τίς καρδιές ζεσταίνει.
Εὐφρόσυνα συμπόσια εἶναι γεμάτοι οἱ δρόμοι,
καί παιδικοί ξεχύνονται, σάν φλόγες, ὕμνοι.

15

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Παιάνας· είδος τῆς χορικῆς ποιήσεως, πού ἀπευθυνόταν, ἀνάλογα μέ τήν περίσταση, στόν Ἀπόλλωνα καί τήν Ἀρτεμη ἢ στόν Ἄρη ἢ σέ ἄλλο θεό. Σήμερα σημαίνει: θριαμβευτικό ἐμβατήριο.

μηρία· στίς θυσίες, ἐβαζαν ἐπάνω στό βωμό καί ἔκαιαν τά “μηρία”. αὐτά ἦταν τά ὅστά τῶν μηρῶν, πού, ἀφοῦ μέ μαχαίρι τά ἀπογύμνωναν ἀπό τό κρέας τους, τά τύλιγαν μέσα σέ διπλή πτυχή ἀπό τή μεβράνη πού περιβάλλει τήν κοιλιά καί τά ἔντερα προσθέτοντας μάλιστα καί κομμάτια ἀπό κρέας.

κῶμος· γλέντι, εὐθυμη παρέα πού μέ τραγούδια κυκλοφορεῖ στούς δρόμους ὕστερα ἀπό διασκέδαση.

Θέματα γιά μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Στόν παιάνα του ὁ Βακχυλίδης μᾶς δίνει τά δῶρα τῆς Εἰρήνης μέ θετικό καί μέ ἀρνητικό τρόπο. Ἐπιχειρήστε νά διακρίνετε ποιά ἀνήκουν στόν πρῶτο καί ποιά στό δεύτερο.

2. Παρατηρήστε στή φωτογραφία τοῦ ἀντίγραφου τοῦ ἀγάλματος τῆς Εἰρήνης καί τοῦ Πλούτου τοῦ Κηφισόδοτου πῶς ὁ γλύπτης ἐμπνεύστηκε τό ἔργο του ἀπό τό ποίημά μας.

36. ΔΙΘΥΡΑΜΒΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΘΗΣΕΑ

—ὦ, τῆς ἱερῆς Ἀθήνας βασιλιά,
τῶν ἀβροδίαιτων κυβερνήτη Ἰώνων,
τί ἔταν ἡ πολεμόκραχτη φωνή
πού ἡ σάλπιγγα ἡ χαλκόστομη, νά, τώρα δά, ἔχει βγάλει;
Τῆς χώρας μας τά σύνορα

5

ξένου, ἐχθρικοῦ στρατοῦ ἀρχηγός
μήν ἦρθ' ἐδῶ καί τά ἔωσε;

Ἄγριοι μήν πλάκωσαν ληστές
καί βάζουν μπρός κοπάδια ἀρνιά
καταπονώντας τούς βοσκούς;

10

77

Ἡ τὴν καρδιά σου τί ἄλλο τὴν ταραΐζει;
Ἄπ' τὸν καθέναν πιότερο, θαρρῶ,
μπορεῖς ἐσύ, τῆς Κρέουσας γιέ καὶ τοῦ Πανδίονα, νά ἔχεις
νιούς ἀντρειωμένους γιά βοηθοὺς·
γι' αὐτό, μὴ στέκεις· ἔλα μίλησέ μας. 15

—Μαντατοφόρος ἦρθε ἀπ' τὸν Ἴσθμό,
πεζός τὸν τόσο δρόμο, καὶ γιά ἐξαΐσια
ἔργα μᾶς εἶπε ἐνός παλικαριοῦ·
τό Σῖνη, χεροδύναμον ὅσο θνητός κανένας,
γιό τοῦ Λυταίου πού σειεῖ τή γῆ, 20
τὸν σκότωσε· καὶ στίς λακκιές
τοῦ Κρεμμυῶνα ξέκαμε
τό φονικὸν ἀγριόχοιρο·
ἔπειτα καὶ τό Σκίρωνα
τὸν ἄνομο· κι ἀνάγκασε 25
τὸν Κερκυόνα νά πάψει νά παλεύει·
μά καὶ τοῦ Πολυπήμονα ἡ βαριά
ἀπ' τοῦ Προκρούστη πιά ἔπεσε, ἡ ἀσκήκωτη, τὰ χέρια·
βρῆκε ἄλλον δυνατότερο.
Τί θά βγει ἀπ' ὅλ' αὐτά; Δέν ξέρω· τρέμω. 30

—Ποιό παλικάρι νά ἔναι κι ἀπό ποῦ;
καὶ τί στολή φορεῖ; τί λέει ὁ κράχτης;
Πολὺ στρατό ὀπλισμένον ὁδηγεῖ
ἢ μόνος, μ' ἓνα δυὸ ὁπαδούς, γυρνᾷ στὰ ξένα μέρη 35
ταξιδευτὴς περαστικός;
Δύναμη θά ἔχει κι ἀντοχή
καὶ θά ἔναι ἀπόκοτος πολὺ,
γιά νά μπορεῖ τόσων ἀντρῶν
τὴ γεροσύνη νά νικᾷ·
ἴσως ἀκόμα ἓνας θεός 40
νά τὸν κεντᾷ, γιά νά παιδεύει ἐκείνους
πού κάνουν τό κακό· δέν εἶναι δά

Δεξιά:
Παράσταση
ἐπτά
ἄθλων τοῦ
Θησέα
στό ἐσωτερικό
ἀττική
κύλικα τοῦ 5.
αἰ. π.Χ.
Στό κέντρο
ὁ φόνος τοῦ
Μινώταυρου
(Λονδίνο,
Βρετανικό
Μουσείο).

Κάτω:
Ἡ ἀπαγωγή
τῆς Ἀμαζόνας
Ἀντιόπης
ἀπό τοῦ Θησέα
μέ τῇ
συμπάραστασι
τοῦ φίλου
του Πειρίθου.
Ἀγγειογραφία
τῶν ἀρχῶν τοῦ
5. αἰ. π.Χ.
(Παρίσι,
Λοῦβρο).

Ἀπό τῆς «Ιστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Εὐδοκίης Ἰσίδωρου Α.Ε.

κι εὐκολο, σέ ἄλλους συμφορές σάν φέρνεις, νά μήν πάθεις
κάποια κι ἐσύ· μέ τόν καιρό
τά πράγματα ὅλα βρίσκουν ἓνα τέλος.

45

—Ἐχει, ἔτσι λέει, δυό μόνο συνοδοῦς·
ἀπ' τοὺς λαμπροὺς τοὺς ὧμους κρεμασμένο
σπαθί μέ φιλντισένια τή λαβή·
πέλεκητά στά χέρια του κρατᾷ δυό ἀκόντια· κράνος
καλόφτιαχτο, λακωνικό,
σκέπει τά ροῦσα του μαλλιά·
στό στῆθος γύρω, πορφυρός
χιτώνας καί θεσσαλική
σγουρή χλαμύδα· λάμπουνε
τά μάτια σάν ἀπό λημνιά
κόκκινη φλόγα· κι εἶναι, λένε, ἀγόρι
νιούτσικο ἀκόμα, ἀλλά πολεμικά
παιχνίδια πάντα μελετᾷ, στοὺς μπρούντζινους τῆς μάχης
βρόντους ὁ νοῦς του ἀδιάκοπα.
Καί στή λαμπρή ζητᾷ νά φτάσει Ἀθήνα.

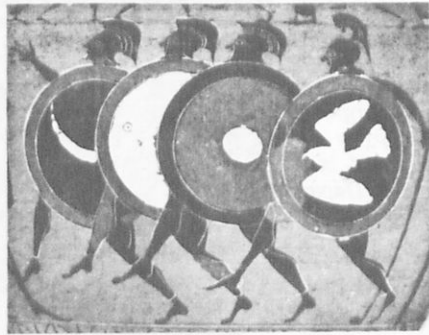
50

55

60

Μετ. Θρ. Σταύρου

Ἀπό τὴν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν Α.Ε.

Δύο παραστάσεις μέ ἀγῶνες δρόμου, ἀπὸ ἀμφορεῖς τοῦ 6. αἰ. π.Χ. (Μουσεῖα Νέας Ὑόρκης καί Μονάχου).

Σημειώσεις

Ἐνῶ ἀρχικά ὁ διθύραμβος εἶχε σχέση μόνο μέ τή λατρεία τοῦ Διόνου-
σου, ἀργότερα οἱ ὑποθέσεις του ἀναφέρονταν καί σέ μύθους πού εἶχαν
νά κάμουν μέ ἥρωες. Ἐτσι ὁ διθύραμβος αὐτός ἔχει θέμα τήν ἀφιξη
στήν Ἀθήνα τοῦ νεαροῦ Θησέα ἀπό τήν Τροιζήνα, ὅπου γεννήθηκε,
γιά νά παρουσιαστεῖ στόν πατέρα του, τό βασιλιά Αἰγέα, γιό τοῦ Παν-
δίου καί τῆς Κρέουσας. Ὁ διθύραμβος εἶναι διάλογος ἀνάμεσα στόν
Κορυφαῖο (τόν Αἰγέα) καί τό χορό (πολίτες τῆς Ἀθήνας).

ἀβροδίατος· αὐτός πού ζεῖ μέσα σέ ἀνέσεις.

Στούς στ. 20-23 ὁ Βακχυλίδης μᾶς περιγράφει τούς πέντε ἄθλους πού
ἔκανε ὁ Θησέας περνώντας τήν περιοχή τῶν κακοποιῶν (ἀπό τά Μέγα-
ρα ὡς τήν Ἀθήνα): σκοτώνει τό Σίνη (τόν Πιτυοκάμπτη), τό (θηλυκό)
ἀγριοχοῖρο τοῦ Κρομμύνα (ἄγριου τόπου τῆς Μεγαρίδας), τόν κα-
κοῦργο Σκίρωνα, πού ἀπό τή σημερινή Κακή Σκάλα γκρέμιζε μέ
κλοτσιές τούς περαστικούς στούς θαλασσινοὺς γκρεμούς, τό ληστή
Κερκύονα, πού ὅστερα ἀπό ὑποχρεωτική πάλη (κοντά στήν Ἐλευσίνα)
νικοῦσε καί σκότωνε τούς διαβάτες, καί τό διαβόητο Προκρούστη, μέ
τήν “προκρούστεια κλίνη” του.

Λυταῖος· ὁ Ποσειδῶνας, πού “ἔλυσε”, πού ἀνοιξε τήν κοιλάδα τῶν
Τεμπῶν (ἀναγκάζοντας τά βουνά τῆς Θεσσαλίας νά δώσουν διέξοδο
στά νερά πού σκέπαζαν τήν πεδιάδα).

λακκία· λόγος, πυκνοφυτεμένη κοιλάδα.

ροῦσα· ξανθοκόκκινα, πυρόξανθα.

χλαμύδα· κοντό ἐπανωφόρι, πού φοροῦσαν οἱ ἱππεῖς.

λημνία φλόγα· περίφημη ἦταν ἡ λάμψη καί ἡ δύναμη τῆς φλόγας πού
ἐβγαίνει ἀπό τό ἐργαστήρι τοῦ Ἥφαιστου, στή Λῆμνο.

μπρουντζῖνοι βρόντοι· βρόντοι ἀπό σύγκρουση χάλκινων ὄπλων.

Θέματα γιά μελέτη – Ἑρωτήσεις

1. Μέ ποιό τρόπο ὁ Βακχυλίδης προβάλλει τήν ἀντρεισύνη τοῦ νεα-
ροῦ Θησέα;
2. Συνδύαστε τίς ἀπαντήσεις τοῦ Κορυφαίου μέ τά ἐρωτήματα τοῦ χο-
ροῦ. Μέ ποιό τρόπο οἱ πρῶτες ἀνταποκρίνονται στά δεύτερα;
3. Σημειώστε τίς χαρακτηριστικές λεπτομέρειες τῆς περιγραφῆς τοῦ
Θησέα, μέ τίς ὁποῖες ἐξαίρεται ἡ πολεμική ἀρετή του.

ΑΙΣΧΥΛΟΣ

Γιά τή ζωή καί τό ἔργο τοῦ ἀρχαιότερου ἀπό τούς τρεῖς μεγάλους τραγικούς βλ. στό βιβλίο σου “Δραματική ποίηση” τίς σελ. 29-30.

Καθώς οἱ τραγωδίες περιλάμβαναν πολλά καθαρῶς λυρικά μέρη (παρόδους — στάσιμα — μονωδίες, κομμούς), ἔχουμε τήν εὐκαιρία στά σωζόμενα δράματα τοῦ Αἰσχύλου, ταυτόχρονα μέ τό μεγάλο θεατρικό συγγραφέα, νά θαυμάσουμε καί ἕναν πολύ μεγάλο λυρικό ποιητή.

37. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟΝ «ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ»

(στ. 717 - 749)

Ἔτσι καί μιά φορά ἕνας ἔθρεψε
στό σπίτι του γαλαθινό λιοντάρι,
ἀποκομμένο ἀπ' τό βυζί τῆς μάνας του·
στίς πρῶτες μέρες του ἕνα χάδι,
ἀχώριστο συντρόφι τῶν παιδιῶν
καί τῶν γέρων ξαραθυμιά μεγάλη.
Συχνά σάν νά 'τανε νεογέννητο παιδί
στήν ἀγκαλιά του τό κρατοῦσε
καί κεῖνο χαρωπά χαιδεύονταν
στό χέρι, πού τό χόρταινε ἄν πεινοῦσε.

5

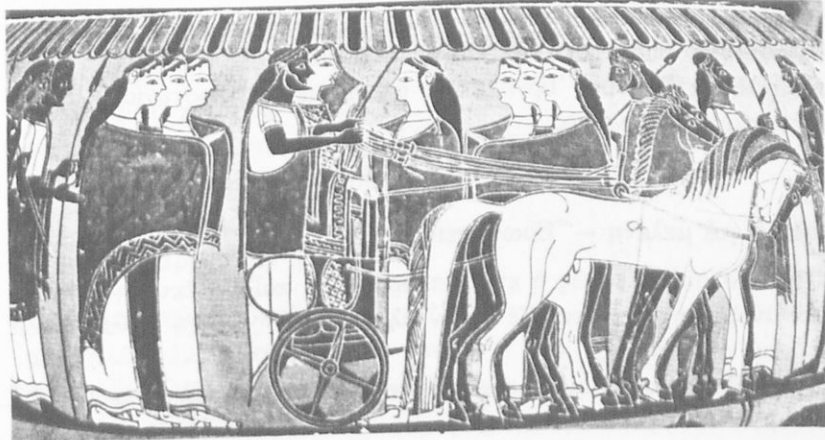
10

Μά ἦρθε καιρός καί τό 'δειξ' ἀπό ποιούς
γονιούς βαστοῦσε, καί γιά νά πλερώσει
τή χάρη τῆς θροφῆς του, πῆγε ἀκάλεστα

μία νύχτα τό τραπέζι του νά στρώσει
 μέσα στά σπαραγμένα πρόβατα, 15
 π' δλο τό σπίτι απ' τό αίμα νά φουντώσει,
 αγιάτρευτη βαριά πληγή στους σπιτικούς
 πολύφωνη ζημιά μεγάλη·
 λές καί Θεός στό σπίτι επίτηδες
 ιερέα συμφορᾶς τόν εἶχε βάλει. 20

Ἔτσι καί κείνη, θά ἴλεγα, πώς στήν ἀρχή
 μέσα στοῦ Ἰλίου νά φάνταζε τήν πόλη
 σάν μίαν ἰδέα γαλήνης καλοκαιρινῆς,
 σάν ἀρχοντιάς στολίδι ἀτίμητο,
 σάν ἀπαλό ματιῶν σαῖτεμα, 25
 κι ἔρωτος ἄνθος πού καρδιές λιγώνει.
 Μ' ἄλλαξεν ὀψη καί πικρά
 τά ξετελέματα ἔκαμε τοῦ γάμου,
 ἔτσι κακόφερτη καί κακοσύντυχη
 πού ἔπεσε μέσ στά σπίτια τοῦ Πριάμου, 30

Ἀπό τήν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν Α.Ε.

Γαμήλια πομπή. Κορινθιακός κρατήρας ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 6. αἱ. π.Χ. Οἱ νεόνυμφοι βρίσκονται ἐπάνω στήν ἄμαξα (Μουσεῖο Βατικανοῦ).

προβοδισμένη από τόν ξένο Δία
νυμφόκλαυτη μαύρη Ἑρινύα.

Μετ. Ι. Ν. Γρυπάρης

Σημειώσεις

Στόν “Αγαμέμνονα” ὁ Αἰσχύλος δραματοποίησε τήν ἐπιστροφή τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς τρωικῆς ἐκστρατείας στό παλάτι του καί τή δολοφονία του ἀπό τήν Κλυταιμῆστρα καί τόν Αἰγισθο. Στό ἐπεισόδιο πού προηγείται ἀπό τό χορικό μας, ὁ Κήρυκας πού ἔστειλε ὁ Ἀγαμέμνων στήν Κλυταιμῆστρα, γιά νά ἀναγγεῖλει τήν ἄφιξή του, διηγήθηκε τίς ταλαιπωρίες τῶν Ἀχαιῶν στά δέκα χρόνια τοῦ πολέμου καί στό γυρισμό τους· τελευταῖα ἀναφέρθηκε στήν περίπτωση τοῦ Μενελάου. Εἶναι λοιπόν φυσικό ὁ Χορός νά θυμηθεῖ τήν αἰτία ὧλων αὐτῶν τῶν καταστροφῶν, τήν Ἑλένη. Ὅμως στίς στροφές πού διαβάσαμε γίνεται λόγος γιά τή συμφορά πού ἔφερε αὐτή στούς ἀντιπάλους, στούς Τρῶες.

γαλαθινό· βυζανιάρικο, τρυφερό.

ξεραθυμία· χαρά, διασκέδαση.

ἱερέα συμφορᾶς· ὄργανο τῆς Ἄτης, πού ἔστελναν οἱ θεοί σέ ὅποιον ἤθελαν νά τιμωρήσουν παραδειγματικά.

κείνη· ἡ Ἑλένη.

ξετελέματα· τά ἀποτελέσματα, τό τέλος.

κακοςύντυχη· δυσάρεστη στίς συναναστροφές.

νυμφόκλαυτη Ἑρινύα· Ἑρινύα πού φέρνει μεγάλη δυστυχία, κλάματα στίς νιόπαντρες γυναῖκες.

Θέματα γιά μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Παρακολουθήστε πῶς ἡ κύρια παρομοίωση παίρνει ἔκταση καί ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητη εἰκόνα. Σέ ποιόν ἄλλο λυρικό ποιητή συναντήσαμε παρόμοια περίπτωση;
2. Ποιές ἄλλες παρομοιώσεις καί ποιές μεταφορές συναντοῦμε; Ποιά ἡ λειτουργία τους μέσα στό ποίημα;
3. Ποιές οἱ ὁμοιότητες στή συμπεριφορά τοῦ λιονταριοῦ καί τῆς Ἑλένης μέσα στήν Τροία;

4. Ποιά φράση της τελευταίας στροφής ανταποκρίνεται στον “ιέρεα της συμφοράς” του στ. 20;

38. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΙΣ «ΕΥΜΕΝΙΔΕΣ»

στ. (916 - 987)

Θενά δεχτῶ μαζί νά ζῶ
μέ τήν Παλλάδα ἐδῶ·
τήν πόλη δέν καταφρονῶ
πού ὁ παντοδύναμος ὁ Δίας μέ τόν Ἄρη
κάνανε φρούριο τῶν θεῶν
κι ἀπαντοχή καί καμάρι
τῶν πανελλήνιων τῶν βωμῶν.
Γι' αὐτήν καλόγνωνμ' ἡ καρδιά
μέ τούς χρησμούς μου εὐχές σκορπίζει·
ἄμποτε σ' ὄλον τόν καιρό
τῆς ζωῆς τ' ἄμετρ' ἀγαθά
ἡ γῆ τους χύμα ἄς ἀναβρύζει
στοῦ ἡλίου τό φῶς τό χαρωπό.

Ἄγρια ἄς μή φέρνει ἀνεμική
στά δέντρα χαλασμό,
—δικιά μου χάρη θά 'ν' αὐτή—
νά μήν περνᾷ τά σύνορα καυτό λιοπύρι,
πού τῶν φυτῶν τά μάτια σβεῖ·
καί καταδῶ νά μή σύρει
ἡ ἄκαρπη ἀρρώστια ἡ θλιβερή.

Πρόβατα καλοπρόκοφτα
μέ διπλές γέννες, στόν καιρό τους,
ἄς θρέφει ὁ Πάνας· κι ἀπ' τῆς γῆς
τά σπλάχνα οἱ πλούσιοι θησαυροί
τό καλορίζικό τους
τῶν θεῶν δῶρο ἄς μαρτυρεῖ.

Μακριά ἀπ' ἐδῶ ξορκίζω τό θανατικό
 πού θερίζει τῆς νιότης ἄωρο τόν ἀνθό.
 Καί δώσετε οἱ χαριτωμένες νιές
 ἄξιο νά βρίσκουν στή ζωή τους ταίρι, 30
 ὦ σεῖς, Μοῖρες μητραδερφές,
 πού τῶν ἀνθρώπων κρέμεται
 ἡ τύχη ἀπ' τό δικό σας χέρι,
 πού ὅλο σωστά μοιραίνετε
 κι ἀπό κανένα σπίτι ξένες 35
 κάθε καιρό τῆς δίκαιης παρουσίας σας
 τό βάρος κάνετε νά νιώθουν, ὦ θεές
 μέσ σ' ὅλους πολυτιμημένες.

Ποτέ μέσα στήν πόλη αὐτή νά μή ἀκουσεῖ
 εὐχομαι τῆς Διχόνοιας τ' ἄγριο βρουχητό, 40
 πού ἀχόρταγ' εἶναι στό κακό
 μηδ' αἷμα πολιτῶν τό μαῦρο χῶμα
 νά πιεῖ ποτέ, πού νά ζητᾶ
 ν' ἀρπάξει μ' ἐκδικήτρα ὀργή
 κι ἄλλο ἀπ' τήν πόλη αἷμ' ἀκόμα 45
 κι ἀντίφωνα ἄλλη συμφορά·
 μά ὅλο μ' ἀγάπη ἀνάμεσό τους
 χαρές νά παίρνουν καί νά δίνουν καί μέ μιά
 νά μισοῦν γνώμη· κι εἶν' αὐτό πού ἀπό πολλὰ
 κακά γλιτώνει τούς ἀνθρώπους. 50

Μετ. Ι. Ν. Γρυπάρης

Σημειώσεις

Στίς “Εὐμενίδες” ἡ Ἀθηνᾶ πείθει τίς Ἑρινύες, οἱ ὁποῖες ὡς ἐκτελε-
 στικά ὄργανα τῶν θεῶν τοῦ Ἄδη τιμωροῦσαν τοὺς ἐγκληματίες καί γε-
 νικά τοὺς παραβάτες τοῦ νόμου, νά πάψουν νά εἶναι ὀργισμένες ἐπειδὴ
 ἀθωώθηκε ὁ Ὀρέστης ἀπὸ τό δικαστήριο τοῦ Ἀρείου Πάγου τῆς Ἀθή-
 νας μέ δική της ψήφο καί νά ἀλλάξουν γνώμη καί διάθεση. Καί

τούς υπόσχεται ιδιαίτερες γι' αὐτές λατρεῖες στήν πόλη της, τήν Ἀθήνα. Ἔτσι οἱ Ἑρινύες σταματοῦν τίς κατάρες, ἀπευθύνουν εὐχές στήν πόλη τῆς Παλλάδας μεταβαλλόμενες σέ καλοδιάθετες θεές καί παρουσιαζόμενες ὡς Εὐμενίδες.

ἀπαντοχή· ἐλπίδα, στήριγμα.

χύμα· ὀρηκτικά, μέ τό σωρό.

ἀνεμική· θύελλα, ἄγριος ἄνεμος.

ἄκαρπη ἀρρώστια· ξηρασία, ἀναβροχιά.

Πάνας· ὁ ὀρεσίβιος θεός τῶν βοσκῶν.

θανατικό· ἐπιδημία πού σκορπᾷ τό θάνατο.

Μοῖρες μητραδερφές· οἱ θεές τοῦ πεπρωμένου, οἱ τρεῖς Μοῖρες, ἦταν ἀδερφές τῶν Ἑρινύων ἀπό τήν ἴδια μητέρα, τή Νύχτα. Βλ. τή σχετική σημείωση στό **Πολεμικό σάλπισμα** τοῦ Καλλίνου (σελ. 16).

ἀντιφόνη· πού φέρνει θάνατο γιά ἐκδίκηση (βεντέτα).

μέ μία νά μισοῦν γνώμη· σταθερός ὁρος ὁμοφροσύνης δέ θεωρεῖται μόνο νά ἔχουν τούς ἴδιους φίλους, ἀλλά καί τούς ἴδιους ἐχθρούς.

Θέματα γιά μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Ἀπό ποιά στοιχεῖα ἀποτελεῖται ἡ εὐτυχία μιᾶς χώρας; Διακρίνετέ τα σέ θετικά καί ἀρνητικά.
2. Ποιές εὐχετικές ἐκφράσεις χρησιμοποιεῖ ὁ ποιητής; (Διακρίνετέ τις σέ καταφατικές καί ἀποφατικές.)
3. Ἡ σειρά ἀπαριθμήσεως τῶν ἀγαθῶν πού εὐχονται οἱ Ἑρινύες στήν πόλη εἶναι τυχαία ἢ ἀκολουθεῖ μία μελετημένη κλιμάκωση; Μπορεῖτε νά τή δείξετε;

ΣΟΦΟΚΛΗΣ

Γιά τή ζωή καί τό ἔργο τοῦ μεγάλου τραγικοῦ ποιητῆ βλ. στό βιβλίο σου “Δραματική ποίηση” τίς σελ. 31-33. Ἐδῶ θά δοῦμε τό Σοφοκλῆ ὡς λυρικό ποιητή, πού καλλιέργησε τή χορική ποίηση.

Τά χορικά του ἀποτελοῦν ἀφθαστα ἀριστουργήματα λυρικῆς ποιήσεως μέ τήν ἰσχυρή ποιητική πνοή πού τά διαπνέει καί τήν κλασική ἀρτιότητα τῆς μορφῆς τους.

39. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟΝ «ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΣΤΟΝ ΚΟΛΩΝΟ»

(στ. 668 - 719)

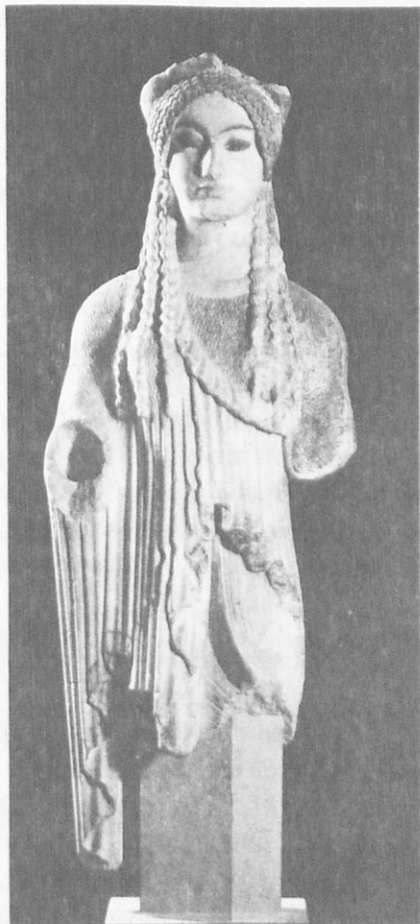
Στῆς περήφανης γιά τ' ἄλογά της χώρας
ἔχεις, ξένε, ἐρθεῖ στά πιά ὁμορφα τά μέρη
μέσ σ' ὅλη τή γῆ, στόν ἄσπρο Κολωνό μας,
ὅπου πιά ἀπ' ἄλλοῦ συχνάζοντας τ' ἀηδόνι
γλυκομύρεται σέ ὁλόχλωρα ρουμάνια
μέσα στόν πυκνό κισσό βαθιά κρυμμένο
καί στό ἀπάτητο τοῦ θεοῦ τ' ἅγιο δάσος
τό μυριόκαρπο, τ' ἀνήλιαγο κι ἀπ' ὅλες
τίς χειμωνικές ἀπάνεμο τίς μπόρες,
κι ὅπου ὁ βακχευτής Διόνυσος νά μονιάζει
συνηθάει συχνά, περιτριγυρισμένος
ἀπό τίς θεϊκές του τίς βυζάστρες.

5

10

Κάθε μέρα ἔδω μέ τή δροσιά ἀπ' τὰ οὐράνια
 ὠριοφούντωτος ὁ νάρκισσος ἀνθίζει
 κι ὁ χρυσόξανθος ὁ κρόκος γιά τίς δυό μας
 τίς τρανές θεές παλαικό στεφάνι.

15

Ἀπό τήν «Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκδοτικῆς «Ἀθῆνῶν» Α.Ε.

Ἀγάλματα Κορῶν, πού ἀποτελοῦσαν ἀναθήματα στήν Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν.
 Ἀριστερά ἡ λεγόμενη «Πεπλοφόρος» (530 π.Χ. περίπου). Δεξιά μία ἀπό τίς τελευταῖες
 ἀρχαῖκές κόρες (Ἀθῆναι, Μουσεῖο Ἀκροπόλεως).

κι οὐδέ οἱ ἀκοίμητες ποτέ δέ λιγοστεύουν
 ἀπ' τοῦ Κηφισοῦ τό ρέμα οἱ βρυσομάνες
 νά στριφογυρνοῦν, μά πάντα ὅλες τίς μέρες
 τά καθάρια τῶν νερά καθὼς κυλοῦνε 20
 πιάνουν γρήγορα τοὺς κάμπους νά καρπίζουν
 τῆς πλατύστηθης τῆς γῆς· μά κι οὐδέ οἱ Μοῦσες
 ἀποστράφηκαν τὸν τόπο αὐτό ποτέ τους
 οὐδ' ἡ χρυσοχάλινη Ἀφροδίτη.
 Κι εἶν' ἀκόμα ἐδῶ τέτοιο, πού ἐγώ 25
 πουθεν' ἄλλοῦ παρόμοιο δέντρο
 δέν ἀκούω νά βλάστησε ποτέ
 οὐδέ στίς χῶρες τῆς Ἀσίας, οὐδέ
 στό μεγάλο τοῦ Πέλοπα δώριο νησί,
 ἀνέγγιχτο αὐτοφύτρωτο δεντρό 30
 τρόμος καί φόβος στά κοντάρια τοῦ ἐχθροῦ
 πού ἀνθίζει πῶ παρ' ὅπου ἄλλοῦ
 σ' αὐτὴ τῇ χώρᾳ:
 ἡ σταχτόχλωρη ἐλιά ἡ παιδοτρόφα,
 πού ποτέ του κανεῖς ἢ νέος ἢ γηραιός 35
 μέ χέρι ἐχθρικό θά σώσει ν' ἀφανίσει,
 γιὰτ' ἀπάνω τῆς πάντ' ἀνοιχτά
 ὁ Μόριος Δίας κι ἡ γλαυκόφθαλμη Ἀθηνᾶ
 ἔχουν τά μάτια.
 Κι ἐν' ἄλλο ἔχω νά πῶ ξεχωριστό 40
 παίνεμα γιὰ τὴ μητρικὴ μας αὐτὴ γῆ,
 δῶρο τοῦ τρισεγγάλου τοῦ θεοῦ
 καί καύχημά της καί καμάρι:
 τά ὠραῖα τῆς τ' ἄλογα τά διαλεχτά
 καί στίς θάλασσες πάνω τὴν πρωτιῇ της. 45
 ὦ γιέ τοῦ Κρόνου, γιατί ἐσύ
 τὴν ὕψωσες, Ποσειδῶνα βασιλιά,
 σ' αὐτὴ τῇ δόξᾳ, ὅταν τὸν ἵπποδαμαστή
 τό χαλινὸ ἐγκαινιάζες πρώτη φορά
 σ' αὐτοὺς ἐδῶ τοὺς δρόμους. 50

Κι ὦ θάμα! πῶς μέ τά γερά κουπιά
ζεβρόδεξα σπρωγμένο τό θαλάσσιο ξύλο
γοργά χιμάει ἐμπρός πάνω στά κύματα
ξακλούθου τίς νεραίδες παίρνοντας
μέ τά ἑκατό τους πόδια.

55

Μετ. Ι. Ν. Γρυπάρης

Σημειώσεις

Ὁ γερασμένος Οἰδίποδας, πού ὕστερα ἀπό τή φοβερή αὐτοτιμωρία του πλανιόταν ἀπό τόπο σέ τόπο, φτάνει στήν Ἀθήνα, ὅπου τοῦ μέλλεται νά τελειώσουν οἱ ταλαιπωρίες του καί νά τιμηθεῖ ἀπό τοὺς θεοὺς μέ ἓνα θάνατο γεμάτο μυστήριο καί μεγαλοπρέπεια. Στό χορικό αὐτό ὁ χορός, ὕστερα ἀπό τήν ἀπόφαση τοῦ βασιλιᾶ του Θησέα, νά δεχτεῖ στήν πόλη τόν πλανώμενο Οἰδίποδα, ἀπευθύνεται σ' αὐτόν καί τοῦ ἐκθέτει τίς χάρες τῆς Ἀθήνας.

Κολωνός· ὁ γνωστός δῆμος τῆς Ἀττικῆς, ἀπό τόν ὁποῖο καταγόταν καί ὁ Σοφοκλῆς.

πίο ἀπ' ἄλλοι· περισσότερο ἀπό ὅπουδῆποτε ἄλλοι.

γλυκομύρεται· κλαίει, θρηνεῖ γλυκόφωνα.

ρουμάνια· πυκνό δάσος, λόγος.

βακχευτής· αὐτός πού συχνά βρίσκεται σέ κατάσταση ὀργιαστικῆς ἐκστασης.

μονιάζω· φωλιάζω, κατοικῶ, μένω.

βυζάστρες θεῖκές· εἶναι οἱ 5 ὀρεσίβιες νύμφες πού μεγάλωσαν τόν ὄρφανό ἀπό μητέρα Διόνυσο στό βουνό Νύσα.

κρόκος· τό φυτό σαφράνι, ἀπό τό ὁποῖο βγάζουμε τό κίτρινο χρῶμα.

τίς δύο θεές· τή Δήμητρα καί τήν Περσεφόνη.

χρυσοχάλινη· ἡ Ἀφροδίτη ὁδηγεῖ τό ἄρμα της (βλ. τήν Ὡδή στήν Ἀφροδίτη τῆς Σαπφῶς, σελ. 43), κρατώντας χρυσά χαλινάρια.

δώριο· δωρικό, τῶν Δωριέων.

Μόριος· προσωνμία τοῦ Δία προστάτη τῶν ἱερῶν ἐλαιόδεντρων τῆς Ἀττικῆς, πού λέγονταν **μορίαί**.

ξακλούθου παίρνοντας· ἀκολουθώντας, πηγαίνοντας πίσω ἀπό...

ἑκατό πόδια· καθὼς πενήντα ἦταν οἱ θυγατέρες τοῦ Νηρέα, οἱ **Νηρηίδες**, τά πόδια τους συνολικά ἦταν ἑκατό.

Θέματα για μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Ποιές εἶναι οἱ χάρες, μέ τίς ὁποῖες οἱ θεοὶ προίκισαν τήν ἀγαπημένη τους γῆ; Σέ ποιές ὁ Σοφοκλῆς ἐπιμένει περισσότερο;
2. Ποιές ἀπό τίς χάρες αὐτές ὑπάρχουν ἀκόμη στήν Ἀθήνα καί ποιές χάθηκαν γιά πάντα;
3. Ποιοὶ θεοὶ ἀναφέρονται στό ποίημα; Μέ ποιὰ ἀφορμή ὁ καθένας τους;
4. Γιατί, κατά τή γνώμη σου, τό ἐγκώμιο αὐτό μιᾶς πόλης εἶναι μοναδικό σέ ποιητική ὁμορφιά;

40. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟΥΣ «ΙΧΝΕΥΤΕΣ»

(στ. 59 - 72)

Ἐμπρός, τρέξε δρόμο
τά πόδια στὸν ὦμο
τό βῆμα γοργό.

Ἐμπρός τώρα, σύρε
νά βρεῖς ποιός ἐπῆρε
τοῦ Φοίβου τό βιό.

5

Στό τέλος νά φτάσεις
τόν κλέφτη νά πιάσεις
στήν τρύπα του ἐκεῖ.

Ἀκοῦς πού σέ κράζει,
νά τρέξεις προστάζει
φωνή πατρική.

10

— Ἀχ πῶς τά κρυμμένα,
μέ δόλο κλεμμένα,
καί ποῦ θά τά βρῶ;

15

— Τά πόδια μου ἄν τρέξουν,

(τά μάτια ἄς προσέξουν)
κι ἂν τά 'βρω θά ζῶ

κι ἐγώ κι ὁ γονιός μου
στή σφαίρα τοῦ κόσμου
ἐλεύτερα πιά. 20

Κι ὁ φίλος θεός μου,
γοργός χορηγός μου
στά κόπια μου αὐτά,

νά μοῦ 'δινε τώρα
τά ὀλόχρυσά δῶρα,
πού βλέπω μπροστά. 25

Μετ. Δημ. Σάρρος

Σημειώσεις

Οἱ “Ἰχθυεῖς”, τὸ μοναδικό σατυρικό δράμα τοῦ Σοφοκλῆ πού μᾶς σώθηκε σχεδόν ὀλόκληρο, ἔχουν ὑπόθεση τὴν ἀναζήτησι τῶν βοδιῶν τοῦ Ἀπόλλωνα, πού ἔκλεψε ὁ νεογέννητος ἀδερφός του Ἑρμῆς. Στὴν ἀδυναμία του νά τὰ βρεῖ, ὁ Ἀπόλλωνας τάζει στοὺς Σάτυρους (πού ἀποτελοῦν τὸ χορὸ) καὶ τὸν πατέρα τους Σιληνό γενναία ἀμοιβή, ἂν τὸν βοηθήσουν. Οἱ Σάτυροι δέχονται καὶ ἐδῶ ἔχουμε τὴν ἀστεία σκηνή τῆς προσπάθειάς τους νά βροῦνε τὰ ἴχνη τῶν βοδιῶν.
φωνή πατρική· τοῦ πατέρα, τοῦ Σιληνοῦ.
φίλος θεός· ὁ Ἀπόλλωνας.

Θέματα γιὰ μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Ἐντοπίστε τὰ κωμικά σημεῖα τῆς σκηνῆς.
2. Ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ χορικοῦ, ἀναπλάστε τίς κινήσεις τῶν σατύρων στὴν ὀρχήστρα.

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ

Γιά τή ζωή καί τό ἔργο τοῦ νεώτερου ἀπό τοὺς τρεῖς μεγάλους τραγικούς βλ. στό βιβλίο σου “Δραματική Ποίηση” τίς σελ. 33-34.

Ὅπως στή δραματική του τέχνη, ἔτσι καί στά χορικά του ὁ Εὐριπίδης παρουσιάζει νεωτερισμούς: ὁρισμένα ἀπό αὐτά δέ συνδέονται στενά μέ τήν ἐξέλιξη τῆς θεατρικῆς ὑποθέσεως, εἶναι σχεδόν ἀνεξάρτητα χορικά ποιήματα. Καί σ’ αὐτά συναντοῦμε τά βασικά χαρακτηριστικά τοῦ Εὐριπίδη: τή φιλοσοφική διάθεση καί τήν ἀπλότητα τῶν ἐκφραστικῶν του μέσων.

41. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΗ «ΜΗΔΕΙΑ»

(στ. 824 - 865)

Τοῦ Ἑρεχθεά ἀπόγονοι,

εὐτυχισμένοι ἀπ’ τά παλιά τά χρόνια ἐσεῖς κι ὦ γιοί
τῶν μακαρίων θεῶν, πού ἀπ’ τήν ἀπάτητη

τήν ἱερή σας γῆ,

τρυνᾶτε τή βαθύδοξη σοφία· μ’ ἀβρό τό βῆμα

περνᾶτε ἀπ’ τό λαμπρότατο

τό αἰθέριο μέσα κλίμα,

ἐκεῖ πού λέν πῶς τίς ἱερές

ἐννιά Πιερίδες Μοῦσες

κάποιό καιρό ἢ πεντάξανθη

ἐσύ, Ἀρμονία, γεννοῦσες.

Κι ἐκεῖ, τό λένε, ἡ Κύπριδα

ἀπ' τὰ ὁμορφόροα παίρνοντας τοῦ Κηφισοῦ νερά,
μέ τίς γλυκόπνοες αὔρες τῶν ἀνάλαφρων
ἀνέμων κάμπους καί βουνά

15

δροσολογᾷ· καί στά μαλλιά τὰ πλούσια εὐωδιασμένο
στεφάνι πάντα βάζοντας
ἐκεῖ ροδοπλεγμένο,

λέν στή Σοφία τούς Ἑρωτες
πῶς στέλνει σύνθρονούς της,
στά μύρια φανερῶματα
τῆς Ἀρετῆς βοηθούς της.

20

Μετ. Π. Λεκατσᾶς

Σημειώσεις

Στή «Μήδεια» τοῦ Εὐριπίδη ἡ ὁμώνυμη ἥρωίδα, ἀφοῦ ἔκανε τό ἀποτρόπαιο ἐγκλημά της (σκοτώσε τὰ παιδιά της, γιά νά ἐκδικηθεῖ τόν ἄντρα της, τόν Ἰάσονα), φεύγει γιά τήν Ἀθήνα, ὅπου τῆς ὑποσχέθηκε καταφύγιο ὁ βασιλιάς Αἰγέας. Ὁ χορός, Κορίνθιες γυναῖκες, ψάλλει τό ἐγκώμιο τῆς Ἀθήνας, ἀπορώντας πῶς μιά τέτοια πολιτεία θά δεχτεῖ τή στυγερή φόνισσα.

Ἑρεχθέας· μυθικός βασιλιάς τῆς Ἀθήνας (πβ. Ἑρεχθεῖο).

Ἀρμονία· θυγατέρα τοῦ Ἄρη καί τῆς Ἀφροδίτης, σύζυγος τοῦ Κάδμου. Οἱ Μοῦσες, σύμφωνα μέ τίς πιό κοινοπαράδεκτες παραδόσεις, γεννήθηκαν στά Πιέρια ἀπό τή Μνημοσύνη. Ὁ Εὐριπίδης τίς παρουσιάζει ὡς κόρες τῆς Ἀρμονίας, πού τίς γέννησε στήν Ἀττική. Γιατί; **Κύπριδα**· ἡ Ἀφροδίτη, ἀπό τόν τόπο ὅπου γεννήθηκε καί ὅπου ἰδιαίτερα λατρευόταν.

Θέματα γιά μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Ποιές χάρες τῆς Ἀθήνας συγκεντρώνει στό χορικό αὐτό ὁ Εὐριπίδης; Γιατί ξεχώρισε μόνο αὐτές;
2. Ποιά εἶναι τὰ μύρια φανερῶματα τῆς Ἀρετῆς; Προσέξτε τή σειρά: οἱ

Ἐρωτες γίνονται σύνθρονοι τῆς Σοφίας γιά νά βοηθήσουν τήν Ἀρετή.
Πῶς τό καταλαβαίνετε αὐτό;

3. Συγκρίνετε τόν ὕμνο αὐτό στήν Ἀθήνα μέ τόν ἀντίστοιχο τοῦ Σοφοκλῆ. Σημειῶστε τά κοινά σημεῖα καί δικαιολογήστε τίς διαφορές.

42. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟ «ΦΑΕΘΟΝΤΑ»

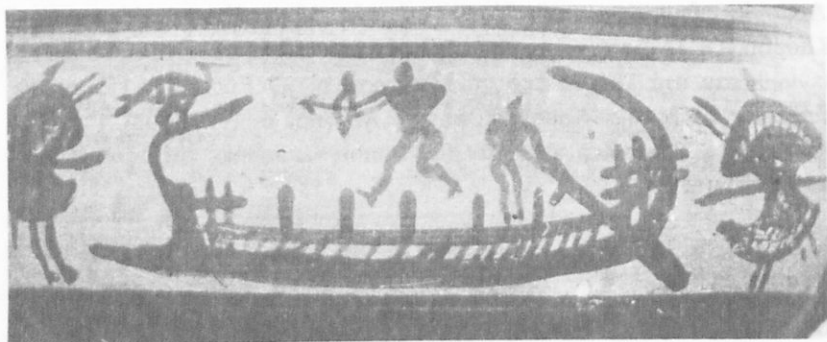
Νά την ἡ Αὐγή πού ἐπρόβαλε
στό ἀμάξι της κι ἀγκάλιασε
τούς κάμπους. Ἀπό πάνω μας
ἡ νύχτια Πούλια σβήνει.
Κι ἡ Ἀηδόνα, ὀρθρίζοντας, στό σύδεντρο
τόν Ἰτη κλαίει, τόν Ἰτη της
καί σέ γλυκό κελαηδισμό
τόν πόνο της ξεχύνει.

5

Μέ τή φλογέρα οἱ μπιστικοί
λαλοῦν τ' ἀρνιά τους στό βουνό,
καί στή βοσκή τους τρέχουνε
δυό δυό τά νέα πουλάρια.

10

Ἀπό τήν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν Α.Ε.

Προσορμιση ἑλληνικοῦ πλοίου σέ ἐχθρικό ἔδαφος. Παράσταση σέ σκύφο γεωμετρικῆς ἐποχῆς (Μουσεῖο Ἐλευσίνας).

Γιά τό κυνήγι οἱ ἀγριμολοῖοι
κινοῦν, κι ὁ κύκνος τραγουδᾷ
γλυκόλαλος· στοῦ Ὠκεανοῦ
μακριά τὰ κεφαλάρια. 15

Μέ πρίμο ἀγέρα καί κουπιά
βγαίνουν οἱ σκοῦνες στ' ἀνοιχτά
κι οἱ ναῦτες σάζουν τ' ἄρμενα
καί τραγουδοῦν: "οἱ μπόρες 20
σωπάστε πιά! Μαῖστράλι μου,
φύσα ἀπαλά μονάχα ἐσύ,
στ' ἀγαπημένα ταίρια μας
καί στά παιδιά μας νά 'ρθουμε".
Κι αὐτό φουσκώνει τὰ πανιά 25
στῶν καραβιῶν τίς πλῶρες.

Μετ. Ι. Θ. Κακριδῆς

Σημειώσεις

Τό χορικό σώθηκε ὡς ἀπόσπασμα τῆς χαμένης τραγωδίας τοῦ Εὐριπίδη "Φαέθων". Εἶναι ὕμνος στή νέα ζωή πού ἀρχίζει κάθε πρωινό.
ἡ **Αὐγή**· προσωποποιημένη στοὺς ἀρχαίους, ἦταν ἡ θεά **Ἥως**.
ἡ **νύχτια Πούλια**· ὁ γνωστός ἀστερισμός τῶν 7 ἀστρων (στά ἀρχαῖα ἐλληνικά: **Πλειάδες**, θυγατέρες τοῦ Ἀτλαντα).
ἡ **Ἀηδόνα**... τόν **Ἴτη**· ἦταν πολὺ γνωστός ὁ μῦθος: ἡ Πρόκνη φθοноῦσε τόσο πολὺ τὴ συννυφάδα τῆς Νιόβη, ἐπειδὴ ἐκείνη εἶχε πολλὰ παιδιά, ἐνῶ ἡ Ἱδία μόνο ἓνα, τόν Ἴτη (ἢ Ἴτυλο), ὥστε ἀποφάσισε νά σκοτώσει τὸ μεγαλύτερο παιδί τῆς Νιόβης. Ἀπὸ λάθος ὁμοῦς σκότωσε τὸ δικό της μονάκριβο παιδί καί, ὅταν τὸ ἀντιλήφθηκε, παραδόθηκε σὲ ἀσταμάτητο σπαρακτικό θρήνο. Οἱ θεοὶ τὴ λυπήθηκαν καί τὴ μεταμόρφωσαν στοῦ ὁμώνυμο πουλί, πού δέν ἔπαυσε νά κλαίει μελωδικὰ τὸ χαμένο Ἴτη.
ὀρθρίζω· ξυπνῶ χαράματα.

μπιστικοί· οί τσοπάνηδες.

άγρμολόοι· οί κυνηγοί.

κεφαλάρια του 'Ωκεανού· στά δυτικά πέρατα τής γής τοποθετούσε ό 'ΗΣίοδος τίς πηγές του 'Ωκεανού, πού οί άρχαίοι τόν φαντάζονταν σάν μεγάλο ποτάμι γύρω άπό τή γή. Βλ. καί τήν Πορεία του 'Ηλιου στό Μίμνερμο, σελ. 36.

σκοῦνες· έλαφρά πλοία.

άρμενα· ή άρματωσιά του πλοίου, τό σύνολο δσων χρειάζονται για ένα ίστοφόρο.

μαϊστράλι· έλαφρός βορειοδυτικός άνεμος.

Θέματα για μελέτη — Έρωτήσεις

1. Αναλύστε τό ποίημα στά στοιχειά πού άποτελούν τή συνολική εικόνα.
2. Προσέξτε τήν ταυτόχρονη παρουσία τής άψυχης φύσης (σέ ποιούς στίχους;), του ζωικού βασιλείου (σέ ποιούς στίχους;) καί τών άνθρώπων (σέ ποιούς στίχους;), πού όργάνωσε ό ποιητής, για νά δώσει ολοκληρωμένη τήν εικόνα του πρωινού.
3. Μās βοηθά ιδιαίτερα τό άπόσπασμα αυτό, για νά άνασυστήσουμε τήν ύπόθεση τής χαμένης τραγωδίας; Δικαιολογήστε τή θετική ή άρνητική άπάντησή σας.

43. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΗΝ «ΕΚΑΒΗ»

(στ. 629 - 653)

Μου ήταν γραμμένος ό χαμός,
μου ήταν γραφτός ό χαλασμός μου
νά γένει

δταν πρωτόκοψε άπ' τήν 'Ιδα ό Πάρης τά έλατα
ν' άρμενίσει για τήν Πεντάμορφη του κόσμου
'Ελένη.

'Ο ήλιος στά χρυσά του θάμπη
τήν άγναντεύει κι άντιλάμπει.

5

Ζῶ καί μέ πόνους ζώνουμαι,
μά σάν τή βιά δέν εἶναι οὔτε οἱ πόνοι. 10
Ἐπό ἀμυαλιά του ἔφερε ἓνας τό χαμό
καί τόν ξόλοθρεμό σέ δλους. Καί τώρα
ἀπό τούς ξένους συφορά πλακώνει
μές στοῦ Σιμόεντα τή χώρα.

Κι ἡ κρίση πού 'κρινε 15
ὁ ἀγελαδάρης πά' στήν Ἴδα,
γιά τή συνέρια τους τίς τρεῖς μακάριες κόρες,

ξεδιάλυνε σέ σκοτωμούς, σέ μπόρες
καί γκρεμισμένα τά παλάτια μου εἶδα.
Ὅμως καί δίπλα στόν πού ώραῖα ρέει Εὐρώτα 20
στό σπίτι της κάποια λακώνισσα παρθένα
μυριόδακρη θρηνεῖ. Καί κάποια μάνα μόνη,
πού τά παιδιά της εἶναι σκοτωμένα,
μαλλοτραβᾷ τό ἄσπρο κεφάλι, καί τά μάγουλα
μέ νύχια ματωμένα ὀργώνει. 25

Μετ. Ἀπ. Μελαχρινός

Σημειώσεις

Ἡ “Ἐκάβη” εἶναι ἡ πιό ἀνθρώπινη τραγωδία τοῦ Εὐριπίδη. Διαπνέεται ἀπό ἀντιπολεμική διάθεση, καθὼς δραματοποιεῖ τά φοβερά ἐπακόλουθα πού ἔχει ὁ πόλεμος στόν ἄμαχο πληθυσμό. Ἡ δυστυχισμένη γυναῖκα τοῦ Πριάμου καί μητέρα τοῦ Ἑκτορα εἶναι στό ἐπίκεντρο τῆς δραματικῆς ὑποθέσεως, τριγυρισμένη ἀπό χῆρες καί ὀρφανά τοῦ πολέμου. Ὁ χορός τῆς τραγωδίας, πού ψάλλει τό χορικό, ἀποτελεῖται ἀπό σκλαβωμένες γυναῖκες τῆς Τροίας.

Ἴδα· τό βουνό τῆς Τρωάδας, ὅπου ἔβοσκε τά κοπάδια του (βλ. στ. 16, ἀγελαδάρης) ὁ Πάρης.

τά ἔλατα· μέ τήν ξυλεία τους ναυπηγήθηκε τό καράβι, μέ τό ὅποιο ὁ Πάρης ἄρπαξε τήν Ἑλένη.

Σιμόντας· ποταμός πού διασχίζει τήν τρωική πεδιάδα.

συνέρια· ἡ περίφημη “ἔριδα” ἀνάμεσα στήν Ἥρα, τήν Ἀθηνᾶ καί τήν Ἀφροδίτη γιά τήν ἀπόκτηση τοῦ χρυσοῦ μήλου, πού ἔγραφε: “στήν ὁμορφότερη”

ξεδιάλυνε· κατέληξε.

Θέματα γιά μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Ξεχωρίστε τοὺς στίχους πού ἀναφέρονται στό παρόν ἀπό ἐκείνους πού ἀναφέρονται στό παρελθόν. Ποιά ἡ λογική σχέση μεταξύ τους;
2. Μέσα στίς πλημμυρισμένες ἀπό τή συμφορά καρδιές τῶν γυναικῶν τῆς Τροίας βρίσκει τόπο καί ἡ ἀναγνώριση τῶν χαρισμάτων τῆς Ἑλένης καί ἡ συμπόνια γιά τίς συμφορές τῶν γυναικῶν τοῦ ἐχθροῦ. Σημειώστε τοὺς σχετικούς στίχους, γιά νά κατανοηθεῖ τό βαθιά ἀνθρώπινο μήνυμα τοῦ ποιήματος.
3. Ἀντιπαραθέστε τό χορικό αὐτό μέ τόν **Παιάνα γιά τήν Εἰρήνη** τοῦ Βακχυλίδη (σελ. 75), γιά νά σχηματίσετε ταυτόχρονα τήν εἰκόνα τῶν δώρων τῆς εἰρήνης καί τῶν συμφορῶν τοῦ πολέμου.

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Ὁ ἐνδοξότερος κωμικός ποιητής τοῦ ἀρχαίου κόσμου (περίπου 450-386 π.Χ.) γεννήθηκε στήν Ἀθήνα, ὅπου γιά 40 χρόνια καλλιεργώντας τήν πολιτική κωμωδία ἐπηρέασε σημαντικά τήν πνευματική ζωή τῆς πόλης. Ἀπό τό πλούσιο ἔργο του μᾶς σώθηκαν 11 κωμωδίες¹, στίς ὁποῖες ὁ Ἀριστοφάνης φανερώνει μιά ἀνεξάντλητη κωμική φλέβα καί μιά καταπληκτική φαντασία.

Ἐμπνευσμένος ὕμνητής τῆς εἰρήνης καί τῆς ἀπλότητος (πού χαρακτηρίζει τή ζωή τῶν γεωργῶν τῆς Ἀττικῆς), ἀνῆκε στή μερίδα τῶν μετριοπαθῶν καί στραμμένων στίς δοξασμένες μέρες τοῦ παρελθόντος τῆς δημοκρατικῆς Ἀθήνας· ἔτσι βρέθηκε ἀντιμέτωπος μέ τούς κήρυκες τῶν νέων θεωριῶν (κυρίως τούς σοφιστές) καί προπάντων μέ τούς πολεμόχαρους δημαγωγούς.

Ὁ Ἀριστοφάνης, ταυτόχρονα μέ τίς διασκεδαστικές σκηνές του, μᾶς δίνει μέσα στίς κωμωδίες του λυρικά κομμάτια πού τόν ἀναδεικνύουν μεγάλο λυρικό ποιητή. Εἶναι ὁ ποιητής προπάντων τῆς ἀττικῆς ὑπαίθρου, πού τήν παρουσιάζει μέ ἀνυπέρβλητη ὁροσιά καί παραστατικότητα, καί τῶν δώρων πού φέρνει ἡ εἰρήνη. Ἰδιαίτερα προκαλεῖ τό θαυμασμό μας ἡ ἄνεση μέ τήν ὁποία ἀπό μιά πεζή καί χοντροκομμένη κωμική κατάσταση φτάνει στόν πίο λεπτό καί αἰσθαντικό λυρισμό.

-
1. Τίς ἀναφέρουμε μέ τή σειρά πού παίχθηκαν στό ἀρχαῖο θέατρο: Ἀχαρνεῖς, Ἰππεῖς, Νεφέλες, Σφήκες, Εἰρήνη, Ὀρνιθες, Λυσιστράτη, Θεσμοφορίζουσες, Βάτραχοι, Ἐκκλησιάζουσες, Πλούτος.

44. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΙΣ «ΝΕΦΕΛΕΣ»

(στ. 275 - 290 καὶ 298 - 313)

Ἄς ὑψωθεῖ, ὦ αἰώνιες ἀδερφάδες,
ἀπ' τοῦ πατέρα Ὀκεανοῦ τά βροντερά τά μάκρη
ἀπάνου ἀπ' τίς δασές βουνοκορφάδες
ψηλά τ' ἀνεμοτάξιδο καὶ δρόσινο κορμί μας
ἐκεῖθε ν' ἀγναντέψουμε τοῦ κόσμου πᾶσαν ἄκρη, 5
τῇ γῆς τὴν ὀργωμένη μέ τά πλούσια
τά φύτρα, τοὺς καρπούς καὶ τά ποτάμια,
τῇ θάλασσα τῇ μακριάντιλαλούσα.
Τό μέγα μάτι τ' οὐρανοῦ ἀντικρὺ μας
πλημμύρισε μέ φῶς τὴν πλάση. 10
Ἄς ρίξουμε ἀπ' τὴν ἄφθαρτην εἰδὴ μας
τῇ βρόχινῃ ἄχνα κι ἄς θαμάσει
τό μάτι μας τῇ γῆς τὴν ποθητή μας.

Παρθένες βροχοφόρες, πᾶμε ἀντάμα
στὴν πλούσια χώρα, πού γεννάει τά παλικάρια, 15
στῆς Παλλάδας, στοῦ Κέκροπα τό θάμα!
Ἐκεῖ μυστήρια ἀνείπωτα, ἱερά
γιορτάζονται κάθε φορὰ
κι ἀνοίγει τ' ἄδυτα ὁ ναός στοὺς μύστες μόνο·
ἐκεῖ ναοὶ κι ἀγάλματα τῶν θεῶν, 20
πομπές, θυσίες καὶ γλέντια ὅλο τό χρόνο
κι ὅταν ὁ κάμπος λουλουδίζει,
βαστᾷ πασίχαρ' ἡ γιορτὴ τοῦ Βάκχου μέρες
κι ἡ χώρ' ἀστράφτει καὶ βουίζει
ἀπὸ χοροὺς, τραγούδια καὶ φλογέρες. 25

Μετ. Κ. Βάρναλης

Σημειώσεις

Στὴν κωμωδία “Νεφέλες”, ὅπου ὁ Ἀριστοφάνης διακωμώδησε τὴ δι-

δασκαλία τῶν σοφιστῶν, τὸ χορὸ τὸν ἀποτελοῦσαν γυναῖκες ποὺ παρί-
σταναν τὰ σύννεφα. Βρισκόμαστε στὴν **πάροδο** τοῦ χοροῦ· οἱ Νεφέλες
παίρνουν τὴ θέση τους στὴν ὀρχήστρα. Ἔχουμε τὴν ποιητικὴ εἰκόνα
τῶν ἄσπρων σύννεφων, καθὼς ἀνεβαίνουν ἀπὸ τὰ βουνά ποὺ περιβάλ-
λουν τὸ ἀττικὸ λεκανοπέδιο.

εἰδή· ἡ μορφή, τὸ πρόσωπο.

Κέκροπας· μυθικὸς βασιλιάς τῆς Ἀθήνας.

ὁ ναός· πρόκειται γιὰ τὸ ναὸ τῆς Δήμητρας καὶ τῆς Περσεφόνης στὴν
Ἑλευσίνα.

ἡ γιορτὴ τοῦ Βάκχου· τὰ Μεγάλα Διονύσια, μέ παραστάσεις τραγωδιῶν
καὶ κωμωδιῶν.

Θέματα γιὰ μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Δικαιολογήστε τὴν κρίση ἐνὸς μεγάλου φιλολόγου γιὰ τὴν πάροδο
τῶν Νεφελῶν: “δίνει μιά εἰκόνα τῆς φύσης μέ κυριολεκτικὰ ἀνυπέρ-
βλητη δροσιά καὶ παραστατικότητα”.
2. Προσέξτε πῶς ὁ ποιητής, ξεκινώντας ἀπὸ μιά πολὺ πλατιά εἰκόνα
φτάνει σὲ περιγραφὴ συγκεκριμένων λεπτομερειῶν τοῦ γενικότερου πί-
νακα.
3. Συγκρίνετε τὸ ἐγκώμιο τῆς Ἀθήνας μέ τὰ προηγούμενα τοῦ Σοφο-
κλῆ καὶ τοῦ Εὐριπίδη.

45. Η ΜΟΝΩΔΙΑ ΤΟΥ ΕΠΟΠΑ (Ὅρνιθες, 227-262)

Ἐποπόποποποποί, ἐποπόποποποποί!

Λαλαλά, ὦ ἐλᾶτε δῶ,

φτερωτά συντρόφια ἐσεῖς·

δσα μέσα στὰ χωράφια

τά καλὸσπαρτα βοσκάτε τῶν ξωμάχων,

5

ἀναρίθμητες φυλές κριθαροφάγες,

ράτσες σπορολόγες, ὦ

ἀπαλόφωνα, γοργόφερα πουλιά·

κι δσα γύρω ἀπὸ τὸ βόλο

τιτιβίζετε στ' αὐλάκι
μέ ψιλούτσικη χαρούμενη λαλιά·
— τσιουτσίου, τσιουτσίου, τσιουτσίου· —

10

κι δσα, μέσ στά περιβόλια, στοῦ κισσοῦ
λημεριάζετε τά κλώνια·
κι δσα πάνω στά βουνά
ἀγριλιές καί κουμαριές τσιμπολογᾶτε·
τή φωνή μου ἀκοῦστε, ἐλᾶτε,
τρέξτε, ἀνοιῖτε τά φτερά·
— τριοτό τριοτό τοτοβρίξ· —

15

δσα μέσα στά στενά, στά βαλτοτόπια,
βελονόστομα κουνούπια χάφτετε, δσα
σέ δροσόλουστες φωλιάζετε μεριές
καί στοῦ Μαραθώνα τό λιβάδι

20

τό μυριόχαρο· κι ἐσύ,
παρδαλόφτερο πουλί,
πέρδικα τῶν λιβαδιῶν,
ὦ λιβαδοπέρδικα·

25

κι δσα πάνω ἀπό τό κύμα τοῦ πελάγου
μ' ἀλκυόνες φτερουγίζετε, ὦ ἐλᾶτε,
τρέξτε δῶ, τά νέα ν' ἀκούσετε μαντάτα·
γιατί ἐδῶ τῶν μακρολαίμικων πουλιῶν
σύναξη καλοῦμ' ἐμεῖς.

30

Ἔφτασ' ἕνας γέροντας
τώρα τετραπέρατος·
νέες ἰδέες σοφίζεται

35

κι ἔργα νέα ἐπιχειρεῖ.
"Ολα ἐδῶ γοργά γοργά
τρέξτε γιά τή συντυχιά·
τοροτόροτοροτόρο τοροτίξ,
κουκουβάου κουκουβάου,
τοροτόρο τοροτόρολιλιλίξ.

40

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Στούς “**Ορνίθες**”, (δηλ. στά “**Πουλιά**”) δυό Ἀθηναῖοι, ἀπογοητευμένοι ἀπὸ τὰ ὅσα συμβαίνουν στὴν πόλη τους, ἀποφασίζουν νὰ βροῦν μιά φυσικότερη καὶ πιὸ εὐτυχισμένη ζωὴ μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία. Συλλαμβάνουν λοιπὸν τὸ σχέδιο, ἀφοῦ συνεννοηθοῦν μὲ τὰ πουλιά, νὰ ἱδρῦσουν μιά πολιτεία ἀνάμεσα στὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ: τὴν πολιτεία τῶν πουλιῶν, τὴ **Νεφελοκοκκυγία**.

Στὸ χορικὸ μας ἔχουμε προσκλητήριον τῶν πουλιῶν, πού θὰ ἀποτελέσουν τὸ χορὸ τῆς κωμωδίας, ἀπὸ τὸν Ἑποπα (= τσαλαπετεινὸ). Ὁ πρῶτος στίχος θυμίζει τὸ ὄνομά του.

ζωμάχος· αὐτὸς πού δουλεῦει στά χωράφια καί, συνήθως, κατοικεῖ ἐκεῖ.

σπορολόγα· πουλιά πού τρέφονται μὲ σπόρους.

βελονόστομα· ὀξύστομα, μὲ ράμφος μυτερὸ σὰν βελόνα.

στοῦ Μαραθῶνα τὸ λιβάδι· οὔτε καὶ σήμερα ἔχουμε ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὰ τσιμπήματα τῶν κουνουπιῶν στὸ Μαραθῶνα.

ἕνας γέροντας· ὁ πρωταγωνιστὴς τῶν “Ορνίθων” Πεισθέταιρος.

νέες ιδέες· τὴν ἱδρυση τῆς Νεφελοκοκκυγίας.

Θέματα γιά μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Ἀπὸ ποιές κατηγορίες πουλιῶν θὰ ἀποτελεσετῇ ἡ σύναξή τους;
2. Ἀναφέρετε γνωστά σας πουλιά, πού ἀνήκουν σέ κάποια ἀπὸ τίς κατηγορίες αὐτές.
3. Συγκεντρῶστε τίς φωνές τῶν πουλιῶν, πού συναντοῦμε στὸ ποίημα. Μιμοῦνται μὲ ἐπιτυχία τίς φυσικὲς φωνές τους; Ἐχουμε νεοελληνικὰ ποιήματα πού περιέχουν φωνές πουλιῶν; Εἶναι ἐπιτυχημένη ἡ τοποθέτησή τους στοὺς στίχους πού τίς συναντοῦμε;
4. Μελετήστε τὴ γνώμη ἑνὸς καλοῦ φιλολόγου: “Στὴ μονωδία αὐτὴ οἱ φυσικοὶ φθόγγοι καὶ ἡ τέχνη τοῦ λόγου ἐνώνονται σέ δημιουργήματα, στά ὁποῖα τὸ ἀνοιξιὰτικο δάσος μοιάζει νὰ ἀντιλαλεῖ μὲ χίλια κελαηδη-
ματα πουλιῶν”.

46. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟΥΣ «ΟΡΝΙΘΕΣ»

(στ. 1088 - 1100)

Καλότυχα εἶναι τὰ πουλιά·
γιά τό χειμῶνα ἔχουν φτερά
καί κάπες δέν τοὺς χρειάζονται·
καί μέσ στήν κάψα, ἡ φλογερή
ἀχτίδα ἡ ἀλαργόφεγγη 5
δέ μέ ζεσταίνει· κατοικῶ
στῆς φυλλωσιᾶς τήν ἀγκαλιά
καί στ' ἀνθισμένα λιβάδια, ὁ ἡλιόχαρος δταν
τραγουδιστής, τό θεσπέσιο τζιτζίκι,
τά μεσημέρια σφυρίζει. 10
Καί τό χειμῶνα σέ βαθίς
μέσα σπηλιές, μέ τῶν βουνῶν
παίζοντας νύμφες, τόν περνῶ·
βόσκω τήν ἀνοιξη ἀσπρόσαρκα μύρτα
παρθενικά, καί καρπούς στῶν Χαρίτων τοὺς κήπους. 15

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Ὑστερα ἀπό τήν ἐπιτυχία τοῦ σχεδίου τοῦ Πεισθέταιρου, ἡ εὐτυχία βασιλεύει στή Νεφελοκοκκυγία. Ὁ χορός τραγουδᾷ τήν ξένοιαστη ζωή τῶν πουλιῶν.

ἀλαργόφεγγη· πού λάμπει ἀπό μακριά.

ἀσπρόσαρκα· τό καλύτερο εἶδος τῶν μύρτων δίνει λευκοὺς καρπούς.

στῶν Χαρίτων τοὺς κήπους· περίφημη ἦταν οἱ κῆποι τῶν Χαρίτων (βλ. τόν **Ὀλυμπόνικο ΙΔ'** τοῦ Πινδάρου, σελ. 67), πού μεταφορικά σημαίνουν: τό περιβόλι τῆς ποίησης.

Θέματα γιά μελέτη — Ἑρωτήσεις

1. Ἀναλύστε τή γενική ἐντύπωση γιά τή ζωή τῶν πουλιῶν στά στοιχεῖα τὰ ὁποῖα τήν ἀποτελοῦν.
2. Τί παρατηροῦμε, ἂν συγκρίνουμε τή διαίρεση τοῦ χρόνου σέ ἐποχές, ὅπως τή συναντοῦμε στό ποίημα, μέ αὐτήν πού ξέρουμε ἐμεῖς σήμερα;

3. Μέ τη φράση “καλότυχα εἶναι ...” ἀρχίζει κι ἓνα δημοτικό τραγούδι. Ποιούς μακαρίζει καί γιατί; Μποροῦμε νά τό συγκρίνουμε μέ τό ποίημά μας;
4. Ποιά θέση κατέχει στήν ποίηση τοῦ Ἀριστοφάνη ἡ φύση, ὅπως φαίνεται ἀπό τά τρία χορικά του πού ἔχουμε δεῖ; Ποιά ἡ σχέση τοῦ ποιητῆ μέ τή φύση τῆς Ἀττικῆς;

47. ΧΟΡΙΚΟ ΑΠΟ ΤΗ «ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ»

(στ. 1247 - 1272)

Μνημοσύνη ἐσύ θεά,
στεῖλε στό λεβέντη σου,
στεῖλε μου τή Μούσα σου,
πού μᾶς γνώρισε καλά
καί τούς Ἀθηναίους κι ἐμᾶς. 5
Στό Ἀρτεμίσιο πάνω κεῖ
οἱ Ἀθηναῖοι σάν τά θεριά
στά καράβια χίμηξαν
καί τούς Μῆδους νίκησαν·
κι ἤμασταν σάν κάπροι ἐμεῖς 10
πού ἀκονοῦν τά δόντια τους
κι ὁ Λεωνίδας ἀρχηγός·
γύρω στά σαγόνια μας
ἄνθιζε πολὺς ἀφρός
κι ἔρεε καί πλημύριζε 15
καί στά σκέλια μας· γιατί,
ὅσος ὁ ἄμμος τοῦ γιαλοῦ
τόσοι οἱ Πέρσες ἦτανε.

Ἄρτεμη ἐσύ, κυνηγήτρα παρθένα θεά,
ἀγριμοφόνισσα, 20
ἔλα στό μόνοιασμα τοῦτο πού κάμαμ' ἐμεῖς,
δῶσ' του τή δύναμη χρόνια νά ζήσει πολλά.

Τίς συμφωνίες μας
νά τίς σφραγίζει μιά μόνιμη ἀγάπη,
τίς δολερές
ἀλεπουδίσιας παλιές πονηριές
νά τίς ἀφήσουμε τώρα γιά πάντα.
Ἔλα κοντά μας, θεά,
ἔλα κοντά μας ἐσύ, κυνηγήτρα παρθένα.

25

Μετ. Θρ. Σταύρου

Σημειώσεις

Στήν κωμωδία “Λυσιστράτη” μέ πρωτοβουλία τῆς ὁμώνυμης ἡρώιδας (τό ὄνομά της σημαίνει αὐτή πού δίνει τέλος στόν πόλεμο) οἱ γυναῖκες τῆς Ἀθήνας καί τῆς Σπάρτης, ὅστερα ἀπό κοινή προσπάθεια, καταφέρνουν νά πείσουν τοὺς ἄντρες τους νά σταματήσουν τόν ἐμφύλιο πόλεμο πού εἶχαν μεταξύ τους. Εἶναι μιά κωμωδία μέ φιλειρηνική διάθεση, ὅπου μάλιστα ὁ Ἀριστοφάνης γίνεται κήρυκας τῆς πανελληνίας ἰδέας, ὅπως δείχνει τό χορικό μας.

Μνημοσύνη· ἡ μητέρα τῶν Μουσῶν.

καί μᾶς· εἶναι οἱ Σπαρτιάτες πού μιλοῦν.

Ἀρτεμίσιο· ἀκρωτήριο στό βορειοανατολικό μέρος τῆς Εὐβοίας, ὅπου τό 480 π.Χ. οἱ Ἕλληνες μέ πρωταγωνιστές τοὺς Ἀθηναίους ναυμάχησαν μέ τόν πολυάριθμο περσικό στόλο τοῦ Ξέρξη καί τοὺς νίκησαν στόν πρῶτο γύρο, γιά νά τοὺς καταστρέψουν συνολικά στό δεύτερο, στή Σαλαμίνα, λίγους μήνες ἀργότερα.

Θέματα γιά μελέτη — Ἐρωτήσεις

1. Ποῦ θεμελιώνει τήν **πανελληνία ἰδέα** ὁ Ἀριστοφάνης; Ποιός γνωστός ρήτορας τήν καλλιέργησε μέ ἐπιμονή καί ποιοί ἡγεμόνες τήν πραγμάτωσαν;
2. Γιατί ἀπ' ὅλες τῆς νικηφόρες συγκρούσεις τῶν Ἀθηναίων μέ τοὺς Πέρσες ὁ Ἀριστοφάνης διαλέγει ἐκείνη πού ἐγινε στό Ἀρτεμίσιο;
3. **Ἀλεπουδίσιας παλιές πονηριές**· σέ ποιές ἐνέργειες τῶν Ἀθηναίων καί τῶν Σπαρτιατῶν κάνει ὑπαινιγμό ὁ στίχος αὐτός;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελίδα
Είσαγωγή	5
Συγχρονικός Πίνακας	12

Καλλίνος

1.— Πολεμικό σάλπισμα, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	15
--	----

Τυρταῖος

2.— Γιά τήν πατρίδα, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	18
3.— Ὑποθήκη, Μεταφρ. Σίμος Μενάρδος	19

Ἀρχίλοχος

4.— Μακριά ἀπό τά μάτια μου, Μεταφρ. Σ. Μενάρδος	24
5.— Ὑπόδειγμα, Μεταφρ. Σ. Μενάρδος	24
6.— Ἐλεγεία γιά τό χαμό τοῦ γαμπροῦ, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	24
7.— Κουράγιο, Μεταφρ. Η. Βουτιερίδης	25
8.— Ἡ ἔκλειψη, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	26

Σημωνίδης ὁ Ἀμοργίνος

9.— Οἱ χαρακτῆρες τῶν γυναικῶν, Μετ. Ι. Θ. Κακριδῆς	28
---	----

Ἀλκμάν

10.— Νυχτερινή Γαλήνη, Μεταφρ. Ε. Ν. Ροῦσσος	32
11.— Βουκολικό, Μεταφρ. Ἡλ. Βουτιερίδης	33
12.— Γλυκόφωνες, γλυκόλαλες, Μεταφρ. Ἡλ. Βουτιερίδης	33

Μίμνερμος

σελίδα

- 13.— Τά νιάτα φεύγουν γρήγορα, Μεταφρ. Σίμος Μενάρδος . . . 35
14.— Ἡ πορεία τοῦ ἡλίου, Μεταφρ. Σίμος Μενάρδος 36

Ἀλκαῖος

- 15.— Ἀγριοκαίρι, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου 38
16.— Ἡ αἴθουσα τῶν δπλων, Μεταφρ. Ἡλ. Βουτιερίδης 39
17.— Ὁ γυρισμός τοῦ ἀδερφοῦ, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου 40
18.— Πολέμα τ' ἀγριοκαίρι, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου 41

Σαπφώ

- 19.— Ὡδή στήν Ἀφροδίτη, Μεταφρ. Π. Λεκατσᾶς 43
20.— Ἡ ξειντεμένη φίλη, Μεταφρ. Ι. Θ. Κακριδῆς 45
21.— Χαριτωμένο δάσος, Μεταφρ. Ι. Θ. Κακριδῆς 47
22.— Ἐχω μιά κόρην ὁμορφη, Μεταφρ. Ε. Ν. Ροῦσσος 48
23.— Προσευχή γιά τόν ἀδερφό, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου 49
24.— Σέ ἄμωση γυναίκα, Μεταφρ. Π. Λεκατσᾶς 49

Σόλων

- 25.— Εὐνομία, Μεταφρ. Ι. Α. Θωμόπουλος 51
26.— Ἡ πόλη καί οἱ τύραννοι, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου 52
27.— Τό ἔργο τοῦ νομοθέτη, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου 54

Σιμωνίδης ὁ Κεῖος

- 28.— Ἡ Ἀρετή, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου 57
29.— Ἐκεῖνων πού σκοτώθηκαν στίς Θερμοπύλες,
Μεταφρ. Θρ. Σταύρου 58
30.— Δανάη καί Περσέας, Μεταφρ. Ι. Θ. Κακριδῆς 60

Πίνδαρος

- 31.— Πρῶτος Πυθιόνικος, Μεταφρ. Ι. Ν. Γρυπάρης 63
32.— Δέκατος τέταρτος Ὀλυμπιόνικος, Μεταφρ. Ἡλ. Βουτιερίδης 67
33.— Διθύραμβος γιά τοὺς Ἀθηναίους, Μεταφρ. Ἡλ. Βουτιερίδης 71
34.— Δῆλος, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου 73

Βακχylίδης

- 35.— Παιάνας γιά τήν Εἰρήνη, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου 75

36.— Διθύραμβος για τὸ Θησέα, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	77
---	----

Αἰσχύλος

37.— Χορικό ἀπὸ τὸν “Ἀγαμέμνονα” 717-749, Μεταφρ. I. Ν. Γρυπάρης	82
38.— Χορικό ἀπὸ τὶς “Εὐμενίδες” 916-987, Μεταφρ. I. Ν. Γρυπάρης	85

Σοφοκλῆς

39.— Χορικό ἀπὸ τὸν “Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῶ” 668-719, Μεταφρ. I. Ν. Γρυπάρης	88
40.— Χορικό ἀπὸ τοὺς “Ἰχνευτές” 59-72, Μεταφρ. Δημ. Σάρρος	92

Εὐριπίδης

41.— Χορικό ἀπὸ τὴ “Μήδεια” 824-865, Μεταφρ. Π. Λεκατσᾶς	94
42.— Χορικό ἀπὸ τὸ “Φαέθοντα”, Μεταφρ. I. Θ. Κακριδῆς	96
43.— Χορικό ἀπὸ τὴν “Ἑκάβη” 629-653, Μεταφρ. Ἀπ. Μελαχρινός	98

Ἀριστοφάνης

44.— Χορικό ἀπὸ τὶς “Νεφέλες” 275-313, Μεταφρ. Κ. Βάρναλης	102
45.— Ἡ μονωδία τοῦ Ἐποπα (Ὅρνιθες 227-262), Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	103
46.— Χορικό ἀπὸ τοὺς “Ὅρνιθες” 1088-1100, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	106
47.— Χορικό ἀπὸ τὴ “Λυσιστράτη” 1247-1272, Μεταφρ. Θρ. Σταύρου	107

Τά αντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τό κάτωθι βιβλιόσημο γιά ἀπόδειξη τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἀντίτυπο στερούμενο τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπο. Ὁ διαθέτων, πωλὼν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτό διώκεται κατὰ τὶς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 7 τοῦ Νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α' 108)

0020556833

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΗ Δ' 1981 ΑΝΤΙΤΥΠΑ 140.000 — ΣΥΜΒΑΣΗ 3495/6-11-80
ΕΚΤΥΠΩΣΗ — ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : Π. ΟΚΤΩΡΑΤΟΣ - ΚΛ. ΚΟΥΚΙΑΣ Ο.Ε.

